

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

HAYAT BOYU ÖĞRENME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
AÇIK ÖĞRETİM DAİRE BAŞKANLIĞI

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ 5

DERS KİTABI

YAZAR
Fatma SOMUNCUOĞLU ERKAN

ANKARA - 2021

MEB HAYAT BOYU ÖĞRENME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ YAYINLARI
AÇIK ÖĞRETİM OKULLARI

Dil Uzmanı

Bülent Kenan ERKAN

Görsel Tasarım

Fatih SAĞLAM

Grafik Tasarım

Nuran AKGÜN

Hayat Boyu Öğrenme
Lifelong Learning

Copyright © MEB

Her hakkı saklıdır. Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Tümü ya da bölümleri izin alınmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden ilâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan ilâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

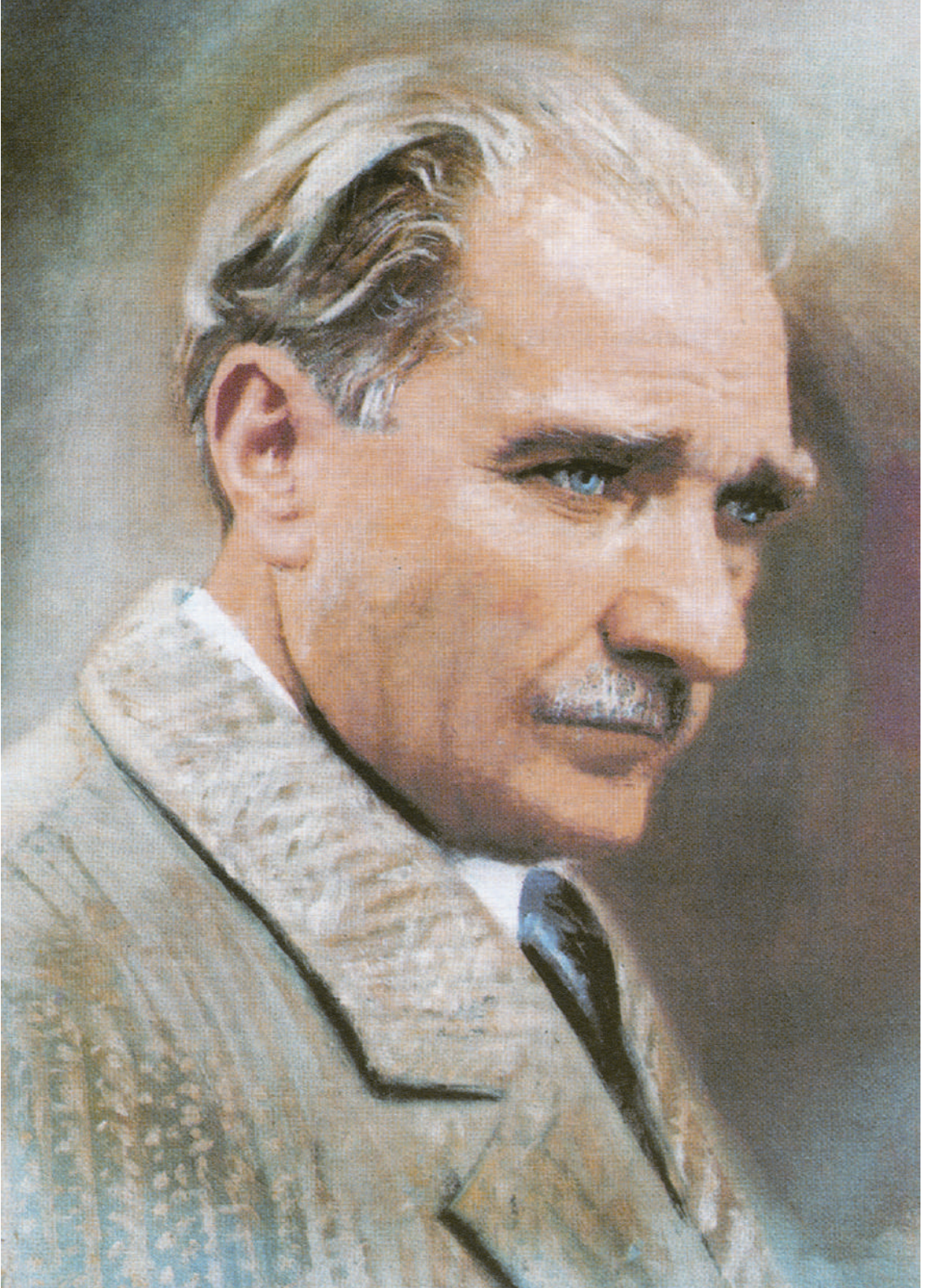
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namûsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal ATATÜRK

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

1.ÜNİTE: DÜNYA VE AHİRET

1.1 Varoluşun ve Hayatın Anlamı	11
1.2 Ahiret Âlemi	19
1.3 Ahirete Uğurlama	33
1.4 Kur'an'dan Mesajlar: Bakara Suresi 153 - 157. Ayetler	39
Özet	42
Ölçme ve Değerlendirme Soruları	46

2.ÜNİTE: KUR'AN'A GÖRE HZ. MUHAMMED

2.1 Hz. Muhammed'in Şahsiyeti	51
2.2 Hz. Muhammed'in Peygamberlik Yönü	64
2.3 Hz. Muhammed'e Bağlılık ve İtaat	70
2.4 Kur'an'dan Mesajlar: Ahzâb Suresi 45 - 46. Ayetler	80
Özet	82
Ölçme ve Değerlendirme Soruları	85

3.ÜNİTE: KUR'AN'DA BAZI KAVRAMLAR

3.1 İslam'ın Aydınlik Yolu: Hidayet	91
3.2 Allah'ı Görüyormuşçasına Yaşamak: İhsan	93
3.3 Allah İçin Samimiyet: İhlas	95
3.4 Allah'ın Emir ve Yasaklarına Riayet: Takva	98
3.5 Dosdoğru Yol: Sırat-ı Müstakim	101
3.6 Allah Yolunda Mücadele: Cihat	102
3.7 İyi, Doğru ve Güzel Davranış: Salih Amel	108
3.8 Kur'an'dan Mesajlar: Kehf Suresi 107 - 110. Ayetler.....	111
Özet	113
Ölçme ve Değerlendirme Soruları	117
Cevap Anahtarı.....	120
Sözlük.....	121
Kaynakça	129
Genel Ağ Kaynakça	130
Görsel Kaynakça.....	131

1. ÜNİTE

DÜNYA VE AHİRET

1. ÜNİTE KONULARI

1.1 VAROLUŞUN VE HAYATIN ANLAMI

1.2 AHİRET ÂLEMİ

1.3 AHİRETE UĞURLAMA

1.4 KUR'AN'DAN MESAJLAR: BAKARA SURESİ 153 - 157. AYETLER

1. ÜNİTE

DÜNYA VE AHİRET

NELER ÖĞRENECEĞİZ ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

- Hayatı anlamlandırmada ahiret inancının önemini,
- Dünya hayatı ile ahiret hayatı arasındaki ilişkiyi,
- Ayet ve hadislerle ahiret hayatının aşamalarını,
- Cenaze uğurlama ile ilgili dinî uygulamaları ve örneklerini,
- Bakara suresi 153 - 157. ayetlerde verilen mesajları öğreneceksiniz.

ANAHTAR KELİMELEK VE KAVRAMLAR

- Ahiret
- Vefat
- Cenaze

DÜŞÜNELİM

1. Ahirete iman, insan davranışlarını nasıl etkiler?
2. “Dünya hayatı bir tarladır. İnsan dünyada ne ekerse ahirette onu biçer.” sözünden hareketle dünya ve ahiret arasındaki ilişkiyi düşününüz.
3. “Firdevs, kıyamet, berzah, ba’s, haşır, mizan, taziye, gasil ve defin” gibi kavramların anlamlarını sözlükten araştırınız.

1. VAROLUŞUN VE HAYATIN ANLAMI

Allah (c.c.)¹, evrende canlı, cansız, görünen, görünmeyen pek çok varlık yaratmıştır. Melekler, cinler, şeytanlar, insanlar, güneş, ay, yıldızlar, gezegenler, dağlar, ormanlar, bitkiler ve hayvanlar bunlardan bazılarıdır. Allah (c.c.), insanı akıllı, düşünen ve irade sahibi bir varlık olarak yaratmış, buna göre de insanı yaptığı eylemlerden sorumlu tutmuştur. İnsan akıllı ile iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırt eder. Akıllı ve özgür iradeye sahip olan insan, yaptığı en küçük iyiliğin mükâfatını göreceği gibi yaptığı en küçük kötülükten de sorumlu olacaktır. İnsan, sahip olduğu bu özelliklerle diğer varlıklardan ayrıcalıklı bir konuma sahiptir.

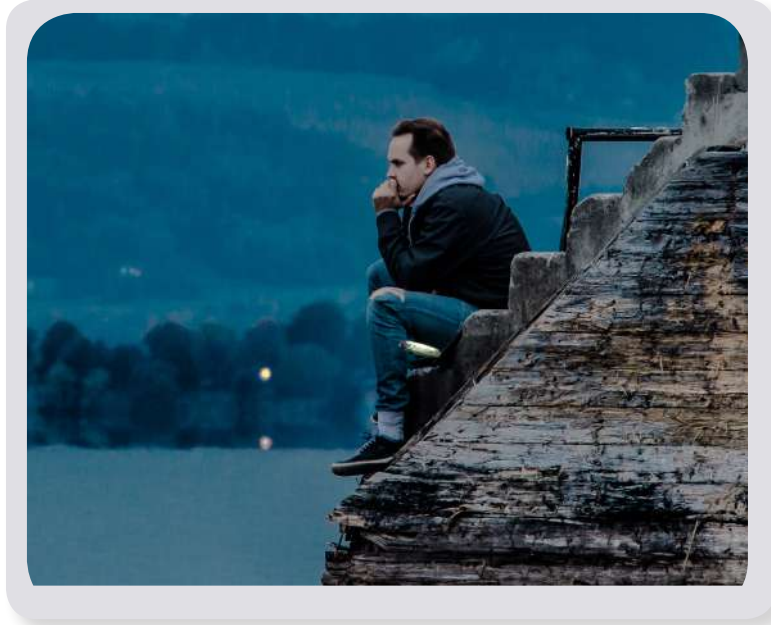

Görsel.1: “İslam dinine göre hiçbir şey boş yere yaratılmamıştır.”

¹(c.c.): *Celle Celâlühû*: “O’nun şanı en yüce” anlamına gelir. Allah’ın ismi anıldığında söylenir.

İnsan, evrendeki varlıklar içinde varlığının farkında olan ve bunu ifade edebilen, kültür ve uygarlık oluşturabilen, yaşadığı çevreyi imar edebilen tek varlıktır. İnsan, diğer varlıklardan farklı olarak bazı yeteneklerle donatılmış ve en güzel şekilde yaratılmıştır.

İnsan, düşünen, araştıran ve sorgulayan bir varlıktır. İnsan “Ben kimim? Niçin varım? Nereden geldim ve ne olacağım? Hayat nedir? Hayatın anlamı ve gayesi var mıdır? Niçin evren var oldu? Dünya, güneş, yıldızlar, gezegenler, dağlar ve denizler niçin yaratıldı?” gibi sorulara cevap arar.

Görsel. 2:

“İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır?” (Kıyamet suresi 36. ayet.)

İnsan varoluşun sebebini, hayatın amacını, ölüm sonrası neler olacağını araştırarak bir cevap bulmak ister. İnsanın bu arayışı, varoluş ve hayatın anlamı açısından önemli bir durumdur çünkü insan ancak bu sorulara cevap bulabilirse mutlu ve huzurlu olur.

İnsanın doğumu ve ölümü, kişinin iradesi dışında meydana geldiği için insana hayat bahşeden güç, ona bir gaye vermiştir. Buna göre kâinatta gayesiz hiçbir varlık bulunmamaktadır. Kur'an'da bu konuya şöyle yer verilmiştir: “Göğü, yeri ve ikisi arasındakileri boş yere yaratmadık.” (Sâd suresi, 27. ayet) “Biz gökleri, yeri ve bunlar arasındakileri oyun olsun diye yaratmadık.” (Enbiyâ suresi, 16. ayet.)

Evrende bir düzen ve uyum vardır. Düzenin ve uyumun olması ayrıca onun bir amacı olduğunun da göstergesidir. Allah (c.c.) Kur'an'da şöyle buyurur: “Yedi göğü birbiriyle tam bir uygunluk içinde yaratan O’dur. Rahmânın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Gözünü çevir de bir bak, bir bozukluk görebiliyor musun?” (Mülk suresi, 3. ayet.)

Allah (c.c.) Kur'an'da evrendeki düzeni, “Bitişik hâlde olan göklerle yerin birbirinden ayrıldığını” (Enbiya suresi, 30. ayet) sonra, “göğün bir tavan gibi” (Enbiya suresi, 32. ayet) “yükseltip” (Rahman suresi 7. ayet.) “belli bir düzene konduğunu” (Naziât suresi, 28. ayet.) “birbiriyle ahenkli yedi göğün yaratıldığını” (Mülk suresi, 3. ayet.) “Dünya’ya en yakın olan göğün yıldızlarla donatıldığını” (Mülk suresi, 3. ayet.) ve “her biri belli bir süreye kadar akıp gitmekte olan Güneş’in ve Ay’ın yaratıldığını” (Enbiya suresi, 33. ayet.) “Ay’ın gökte aydınlık veren bir nur, Güneş’in ise ışık saçan bir kandil yapıldığını” (Nuh suresi, 16. ayet.) daha sonra Allah’ın (c.c.), “yeri yayıp” (Hicr suresi, 19. ayet.) “döşediğini” (Naziât suresi, 30. ayet.) geniş yollarında gezip dolaşım diye yeri insanlar için bir döşek yaptığını (Nuh suresi, 19-20. ayetler.) sarsılmayalım diye oraya yükselen dağlar yerleştirdiğini, istediğimiz yere rahat gidebilelim diye dağların arasında geniş yollar açtığını (Enbiya suresi, 31. ayet.) kendine ait eşsiz üslubuyla aktarmaktadır.

(Hadislerle İslam, C 1, s. 237-238)

Kur'an, yaratılışın amacı ve gayesi hakkında insanları düşünmeye sevk etmektedir. “(Resulüm!) De ki: Yeryüzünde gezip dolaşın ve Allah’ın ilk yaratılışı nasıl başlatıp devam ettirdiğini görün. Allah, daha sonra ikinci hayatı da işte böyle gerçekleştirecektir; Allah her şeye kadirdir.” (Ankebût suresi, 20. ayet.) Allah (c.c.) bu uyarısıyla insanın sahip olduğu akıl ve duyu organlarıyla hayatın gayesine dair bir fikir edinebileceğini ifade etmektedir.

İslam dinine göre hayatın en yüce ve en kutsal gayesi, Yüce Allah’ı (c.c.) tanımak, O’na iman ve ibadet etmektir. Allah (c.c.) Kur'an'da şöyle buyurur: “Ben cinleri ve insanları, başka değil, sırf bana kulluk etsinler diye yarattım.” (Zâriyat suresi, 56. ayet.)

Görsel. 3: “Yaratılış amacına göre yaşamak için İslam’ı öğrenmek gereklidir.”

Hayatın gayesi veya amaçlarından biri de iyilik yapmaktır. “Hanginizin davranışça daha iyi olduğunu deneyerek göstermek için ölümü ve hayatı yaratan O’dur. O, güçlüdür, çok bağışlayıcıdır.” (Mülk suresi, 2. ayet.) İyilik, kişinin kendisine ve diğer insanlara faydalı, güzel, ilahi emir ve yasaklara uygun olarak yaptığı işlerdir.

Hayatın amacı, Allah’a (c.c.) iman etmek ve bu inanca göre yaşamak, iyi ve güzel işlerde yarışmak, Kur’an’da belirtilen emirleri yerine getirmek ve haramlardan uzak durmaktır. Bu gaye veya amaç, yukarıda belirtildiği gibi yüce Allah’ı (c.c.) tanımak, bilmek ve bu bilgiye göre hareket etmektir. (Hayrani Altıntaş, “Hayatın Değeri”, Din ve Ahlak Felsefesi, s. 287-289.)

İnsan, hayattaki amacını bilmeli; Allah’a (c.c.) iman ederek O’nun rızasına uygun bir hayat sürmelidir. İnsan öncelikle Allah’a (c.c.) ve diğer varlıklara karşı sorumluluklarını yerine getirmelidir. Allah’a (c.c.) iman etmek, O’na boyun eğmek ve ibadet etmek fitrata (yaratılışa) uygun bir davranıştır. Kur’an’da bu durum şöyle ifade edilir: “Oysa göklerde olanlar da yerde olanlar da isteyerek veya istemeyerek hep O’na boyun eğmişlerdir ve O’na döndürüleceklerdir.” (Al-i İmran suresi, 83. ayet.)

Hayatın anlamını idrak eden insan, namaz kılmalı, oruç tutmalı, malının zekâtını vermeli, kurban kesmeli, hacca gitmeli ve salih (güzel) ameller işlemeye özen göstermelidir. Allah’ın (c.c.) rızasına uygun davranan insanlar yaptıklarının karşılığını ahiret alacağını bilmelidir.

Hayatın amaçsız ve anlamsız olduğunu, ölümün yokluk olduğunu düşünen insan, bunalıma girer ve hayattan zevk almaz. Bu dünyada iyilik yapmanın bir anlamı olmadığını düşünür. Allah'ın (c.c.) koyduğu sınırları aşmakta bir sakınca görmez. İnsan belirli bir amaç için var olduğunu unutmamalı, Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için ve insanlara faydalı olmak için güzel davranışlar yapmalıdır.

İslam'ın temel esaslarından biri olan ahirete iman, mutlak adaletin gerçekleşeceğine imanın da bir gereğidir. Hz. Peygamberin (s.a.v.)² buyurduğu gibi; “**Kıyamet gününde tüm haklar sahiplerine verilecektir. Hatta boynuzsuz koyunun boynuzlu koyundan hakkı alınacaktır.**” (Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 2.)

İnsanda adalet duygusu fitridir. Dünyanın hiçbir yerinde, tarihin hiçbir döneminde adaletin sürekli olarak tecelli edip hakim olduğunu söylemek mümkün değildir. Hayatı boyunca birçok haksızlığa muhatap olan insan, hakkını tam olarak alabileceği bir zamanın özlemini çeker. İyi ile kötünün, mazlum ve zalimin, haklı ile haksızın tam olarak ayrılacağı bir günün gelmesini ister. O gün de ahiret günüdür. (Hadislerle İslam, C1, s. 593.)

Ahiret İnancının İnsana Kazandırdıkları

“Ey Rabbimiz! Bize bu dünyada da nimet, güzellik ve iyilik ver, öteki dünyada da nimet, güzellik ve iyilik ver.” (Bakara suresi, 201. ayet.)

Ahiret hayatına iman, insan hayatı üzerinde derin etkileri ve faydaları vardır. Dünya hayatını gerçek anlamda idrak etmek ancak ahiret hayatı ile mümkündür. Dünya ahiretin tarlasıdır. Bu yüzden insan ahiretini bu dünyada yaptıklarıyla kazanır. Dünya hayatını boş, gereksiz ve haram davranışlardan uzak durarak yaşar. (Süleyman Toprak, Ahirete İman, s.12)

Dünya hayatı amaçsız olmadığı gibi sonsuz da değildir. Yaratılan her varlığın bir başlangıcı ve sonu vardır. İnsan da başlangıcı ve sonu olan bir varlık olarak yaratılmıştır. İnsan doğar, büyür ve belli bir süre dünyada yaşar, ölür ve her şeyi yaratan Rabb'ine geri döner. İnsanın ölümüyle birlikte dünya hayatı biter ve ebedî ahiret hayatı başlar.

İnsan dünya hayatının geçici ve sonlu, ahiret hayatının kalıcı olduğunu bilmeli ve iyi davranışlarda bulunmalıdır. Kur'an-ı Kerim'de bu konu hakkında şöyle buyrulur:

²(s.a.v.): Sallallâhu aleyhi ve sellem: “Allah'ın selamı onun üzerine olsun”. Peygamberimizin ismi anıldığında söylenir.

Görsel. 4:

*Şu yalan dünyanın sonu hiç imiş,
Akşam gelip konan, sabah göç imiş.*

Pir Sultan Abdal

Görsel. 5: “İnsan bu dünyada imtihtandır.”

“Oysa onların tek gerçek kabul ettikleri bu dünya hayatı hakikatte sadece bir oyun ve eğlenceden ibarettir; âhiret yurduna gelince işte asıl hayat odur; keşke bunu bilse-lerdi!” (Ankebut suresi, 64. ayet.)

İslam dininin temel inançlarından biri de ahirete imandır. Ahirete iman, Kur'an-ı Kerim'in pek çok yerinde Allah'a (c.c.) imanla birlikte zikredilir. Ahirete iman ile

Allah'a (c.c.) iman arasında güçlü bir bağ vardır. Eğer kişi ahireti inkâr ederse onu var eden Allah'ı da (c.c.) inkâr etmiş sayılır. (Hadislerle İslam, C 1, s. 592.)

Ahirette yaptıklarının hesabını göreceğine inanan bir mümin, ibadetlerine devam eder ve ahlakını güzelleştirir. Dünya ve ahiret hayatı, birbirinin devamı olan iki hayattır. Dünya hayatı bir tarladır. İnsan dünyada ne ekerse ahirette onu biçer. Dünyada iyi şeyler yapan kişiler ahirette cennette gidecek ve mükâfatını alacak, kötü davranışlarda bulunanlar da karşılığını cehennemde alacaktır. İnsan, günah işlediğinde hemen tövbe eder ve iyilik yaparsa Allah (c.c.) merhametiyle onu affeder.

Bu dünya imtihan dünyasıdır. İnsan bu dünyada para, mal, mülk, evlat, eş ve iş ile imtihan olur. Allah (c.c.) Kur'an'da şöyle buyurur: “**Andolsun ki sizi biraz korku ve açlık; mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltmekle sınayacağız. Sabredenleri müjdele!**” (Bakara suresi, 155. ayet.) İnsan sadece Allah'ın (c.c.) rızası için dünya malı istemeli ve O'nun bize verdiği tüm mal ve mülkü yine O'nun yolunda infak edip harcamalı ve ahiret için hazırlanmalıdır. Dünya hayatımızı nasibimizi unutmadan sürdürürken ahiret için de çalışmak gerekir. Dünya ve ahiret hayatı dengede tutulmalıdır. Hiç ölmeyecekmiş gibi bu dünya için, yarın ölecekmiş gibi ahiret için çalışmalıyız. Ahirete inanan insan, iyiliklere şükredecek kötülük karşısında da sabırlı olacaktır.

Ahirete iman etmek insan hayatına anlam katar, yön verir ve değer kazandırır. Bu inanç, insana bütün davranışlarını yüce bir gaye için yaptığı bilincini aşılır. Ebedî hayatı hesaba katarak hareket eden insan, kötülüklerden uzak durur. Dünya hayatını iyilik, dürüstlük, yardımseverlik ve yalnızca Allah'a (c.c.) kulluk gibi salih ameller üzerine inşa eder.

Dünya ve Ahiret Hayatı

Hiz. Ömer'in (r.a.)³ halifeliğı döneminde Cabir isminde zeki ve güzel konuşma kabiliyetine sahip bir kişi, bir ihtiyacı nedeniyle Hiz. Ömer'e (r.a.) gelir. Ona ihtiyacımlı anlattıktan sonra dünyayı kötüleyen ve küçük gören bir konuşma yapar.

Bu arada Hiz. Ömer'in (r.a.) yanında beyaz saçlı ve beyaz elbiseli bir kimse vardır. Cabir sözünü bitirince o zat ona şunları söyler:

– Bütün söylediklerini münasip görebilirim ancak dünyayı kötüleyen sözlerini değil!

– Sen dünyanın ne olduğunu biliyor musun?

– Dünya öyle bir yerdir ki orada bizim ahirete götüreceğimiz tedarikimiz ve ağıımız vardır. Orada, ahirette karşılığını göreğimiz âmelerimiz vardır.

Bunun üzerine Cabir, Hiz. Ömer'e (r.a.), “dünya hakkında kendisinden daha bilgili olan” bu zatın kim olduğunu sorar.

Müminlerin emiri, “Bu zat, Müslümanların Efendisi Übey b. Ka'b'dır.” cevabını verir.*

(Buhârî, Edebü'l-müfred, 168.)

** Übey b. Ka'b, Rabb'imizin övgüsüne mazhar olan ve ilmi sebebiyle Allah Resûlü tarafından takdir ve tebrik edilen bilge bir sahabidir. (Hadislerle İslam, C 1, s. 342.)*

Ahirete iman eden bir mümin, öldükten sonra yok olmayacağını, başka bir âlemlde hayatını sürdüreceğini bilir. Ölümle yok olmak insanın en büyük korkularından biridir çünkü insan ebedi yaşamak ister. Ahiret inancı, insana ölümün bir son olmadığını aksine daha uzun bir hayatın başlangıcı için bir geçiş olduğunu hatırlatır.

Ahirete iman eden bir kimse Allah'ın (c.c.) kendisine verdiği nimetlerin farkında olur ve şükreder. Ahirete iman etmeyen kişi ise ölüm korkusu yaşar. Ölümle birlikte hayatın biteceğini ve yok olup gideceğini düşünerek mutsuz olur. Kendisine verilen nimetlerin farkına varmaz.

Ahirete inanmak insanın bireysel, toplumsal ve evrensel boyutlarıyla da güçlü bir biçimde ilişkilidir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurur:

“Allah'a ve ahiret gününe iman eden kişi misafirine ikram etsin. Allah'a ve ahiret gününe iman eden kişi komşusunu rahatsız etmesin. Allah'a ve ahiret gününe iman eden kişi ya hayır söylesin ya da sussun.”

(Ebu Davûd, Edeb, 122-123.)

³(r.a.): Radiyallahu anhu: “Allah ondan razı olsun” anlamına gelir. Sahabeler ve İslam âlimlerinin ismi anıldığında söylenir.

Ahirete iman eden kişi, hayatını bilinçli bir şekilde yaşar. Yaptığı şeylerin hesabını vereceğini bilir ve buna göre hayatını düzenler. Ömrünü nasıl geçirdiğini ve malını nasıl harcadığını kontrol eder. Her davranışında Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmayı hedefler. Ahirette hesabını veremeyeceği bir davranıştan uzak durur. Orada kendine fayda verecek ve cennete götürecek davranışlar yapmaya daha istekli olur. **“Bu yüzden Allah onlara dünya nimetini ve âhiret nimetinin de güzelini verdi. Allah işini güzel yapanları sever.”** (Al-i İmran suresi, 148. ayet.)

Ahirete inanan insan, dünya hayatında ölçülü, tutarlı hareket eder. Kin, haset, düşmanlık, nefret gibi duygularını törpüler. Affetme, bağışlama, hoş görme duygularını geliştirir. Kendisi, ailesi, çevresi ve toplum ile barışık yaşar. Bela ve musibetler karşısında sabırlı ve fedakârca davranır. Müslümanlar, huzuru ve mutluluğu servet, şöhrat, kudret, şehvet gibi fani yani geçici tatminlerde değil Allah'a (c.c.) imanda ve imanı çerçevesinde yaşamada arar. O'nun rızasını kazanabileceği işleri yapmaya çalışır.

“Hayır (Ey İnsanlar)! Doğrusu siz çabucak gelip geçeni seviyorsunuz, ahireti ise bir yana bırakıyorsunuz. Oysa o gün bir kısım yüzler Rablerine bakarak mutlulukla parıldayacaktır. Bir kısım yüzler ise o gün insanın belini kırarak bir felâketi sezerek sararıp solacaktır.” (Kıyâmet suresi, 20-25. ayetler.)

Görsel. 6: “Sabır boyun eğmek değildir.”

Ahirete iman bilinciyle hareket eden ve bu bilinç doğrultusunda yaşayan bireyler; erdemli ve ahlaklı olmayı, hak hukuka riayet etmeyi, başkalarına saygı göstermeyi, kısaca yaratılanı Yaratandan ötürü sevmeyi görev edinirler. Bu his ve şuura sahip olan fertlerden oluşan toplum da huzurlu bir toplum olur. (Hadislerle İslam, C 1, s. 595.)

Yaptıklarının karşılığını göreceğini bilen bir insan daha çok iyilik yapar ve kötülüklerden uzaklaşır. İnsanlara karşı adaletli olur, hayvanlara ve tabiata karşı daha özenli, bilinçli ve sorumlu davranır.

Ahirete iman eden kimse, ölüm, hastalık ve haksızlık gibi başına bir musibet geldiği zaman üzerine düşen vazifeyi yaptıktan sonra Allah Teala'ya tevekkül eder ve sabırlı olur. Bu dünyanın imtihan dünyası ve geçici bir hayat olduğunu unutmaz.

Allah (c.c.) Kur'an'da “İman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapanlara ne mutlu! Varılacak güzel yurt onlar içindir.” (Ra'd suresi, 29. ayet.) buyurarak inanan insanların güzel davranışlar yapmaya yönlendirmiş ve ahiret yurdunun daha güzel ve hayırlı olduğunu vurgulamıştır.

1. UYGULAMA

Ahirete imanın bireyin hayatına olan katkıları nelerdir? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

2. AHİRET ÂLEMİ

“Allah’a ve ahiret gününe iman ederek ölen kimseye, ‘Cennetin sekiz kapısının hangisinden dilersen gir.’ denilir.”

(İbn Hanbel, I, 17)

Ahirete iman, Allah'ın (c.c.) varlığını kabul eden pek çok dinde mevcuttur. Bazı din ve inançlarda ahiret hayatının mahiyeti, safhaları ve tasvirinde farklılıklar vardır. Genel olarak konuya bakıldığında semavi dinlerin ahiret inancında benzerlikler görülmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de, ahirete iman konusu diğer ilahi kitaplardan daha fazla bahsedilmiştir. Ahirete iman diğer iman esasları içerisindeki yerini ve önemini vurgulamak, inananlardaki sorumluluk bilincini güçlendirmek, onları ebedî mutluluğun elde edilmesi doğrultusunda bir hayat yaşamaya sevk etmek bu hikmetlerden bazılarıdır.

Görsel. 7: “Dünya hayatı oyun ve eğlence olsun diye yaratılmamıştır.”

Sözlükte **ahiret**, “ilk” kelimesinin zıddı olup “son” demektir. Terim olarak ise **ahiret**, dünya hayatından sonra başlayıp sonsuza kadar devam eden, ölüm sonrası hayat demektir. (Süleyman Toprak, Ahirete İman, s. 18. DİB Yayınları, Ankara, 2015.) Ahiret bu dünyada yaptıklarımızın karşılığını göreceğimiz yerdir. Ahirete iman etmek ise ölümden sonra tekrar dirilmeye ve dünyada yapılan davranışların karşılığının görüleceğine inanmak demektir. İnanan insan, ölmeden evvel, hayatını ve yaptıklarını sorgular ve daha çok iyilik yaparak hayatını düzene koyar.

Ahirete iman, kişinin hayatına anlam kazandırır. Mümin, dünyada yapacağı iyilik ve kötülüğün karşılığını göreceğini bilir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), “**Akıllı insan, nefsi hesabına çeken ve ölümden sonrası için hazırlık yapandır.**” (Tirmizî, Kıyamet, 25.) buyurarak hayatta iken yaşantımıza çekidüzen vermemiz gerektiğini vurgular. Hayatını İslam’ın emirlerine göre yaşayan bir kimse güzel ahlaklı olur; haramdan kaçınır, adaletli olur, kimseye haksızlık etmez, ölümden ve ahiretten korkmaz. Allah (c.c.) Kur’an’da dünya hayatının oyun ve eğlence olmadığını, bu dünyanın bir imtihan yeri olduğunu, imtihanın sonucunu alacağımız yerin de ahiret olduğunu vurgular. “**Yoksa kötülüğe gömülüp kalanlar, hayatlarını ve ölümlerini, eşit olarak iman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapanları gibi mi yapacağımızı zannediyorlar? Hükümleri ne kadar yanlış! Hâlbuki Allah gökleri ve yeri ciddi amaçlarla ve hiçbir haksızlığa uğramaksızın herkesin hak ettiğine göre karşılık görmesi için yarattı.**” (Câsiye suresi, 21-22. ayetler.)

İnsanlardan bir kısmı ahireti ve dirilişi inkâr eder. Allah (c.c.), Kur’an’da bu konu hakkında bizleri şöyle uyarır: “**İnkârcılar asla diriltilmeyeceklerini iddia ediyorlar. De ki: ‘Hayır, öyle değil! Rabbime yemin ederim ki mutlaka diriltileceksiniz, ardından yapıp ettikleriniz size bildirilecek.’ Bu da Allah’a göre kolaydır.**” (Tegâbun suresi, 7. ayet.)

Ahirete İmanın Akli Delilleri

- İnsanda var olan adalet duygusu
- İnsanın özgürlüğü ve sorumluluk duygusu
- Ebedî yaşama duygusu
- Hayatın başıboş ve amaçsız olmadığı
- İnanç, ibadet ve ahlaki davranışların karşılığının olması
- Toplumsal düzenin sağlanması

Ahirete İmanın Nakli Delilleri

- İlk defa yaratan bir daha yaratabilir.
- Gökleri ve yeri yaratan ölüleri tekrar diriltebilir.
- Her şeye gücü yeten Allah (c.c.), tekrar diriltmeye kadirdir.
- İman edenler ve inkâr edenler yaptığı her şeyin karşılığını görecektir.
- İyilerle zalimler bir tutulmayacaktır.

2. UYGULAMA

“O, Allah’tır. O’ndan başka hiçbir ilah yoktur. Dünyada da ahirette de hamd O’na mahsustur. Hüküm yalnızca O’nundur. Kesinlikle O’na döndürüleceksiniz.” (Kasas suresi, 70. ayet)

Bu ayetin bize verdiği mesajları aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

Allah (c.c.) her şeyi yoktan var etmiş, bu evreni ve içindekileri yaratmıştır. Bu âlemi yaratan Allah (c.c.) yine yaratabilir, bu O’nun için zor değildir. Kur’an’da ahiret ve dirilmeyi inkar edenlere şöyle cevap verilmektedir: “İnsan kendisini bir nutfeden yarattığımızı görmez mi? Oysa bak, şimdi o, açıktan açığa bize karşı duran biri olmuştur. Kendi yaratılışını unutup bize örnek getirmeye kalkışıyor ve ‘Şu çürümüş kemiklere kim can verecekmiş?’ diyor. De ki: Onları ilk başta yaratmış olan diriltecek. O yaratmanın her türlüşünü bilir.” (Yasîn suresi, 77-79. ayetler.)

Ahiret dünya hayatını takip eden fakat ondan daha uzun olan ebediyet âlemine ait çeşitli merhaleler ve hâllerden ibarettir. Kıyametle birlikte tüm insanlar ölecek, sonra dirilecek ve ahiret hayatı başlayacaktır. Ahiret hayatının bazı aşamaları vardır. Kur’an-ı Kerim ve hadislerde bu aşamalarla ilgili bazı bilgiler verilir.

Ahirete imanla ilgili olan bu aşamaları ölüm, kıyamet, diriliş, mahşer, hesap, mizan, cennet ve cehennemdir. Ahiret gününe iman etmek, bunlara inanmak demektir.

Ölüm

“Herkes ölümü tadacaktır; yaptıklarınızın karşılığı size eksiksiz olarak ancak kıyamet gününde verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılır da cennete konursa artık kurtulmuştur. Dünya hayatı zaten aldatıcı şeylerden ibarettir.” (Al-i İmran suresi, 185. ayet.)

İnsan beden ve ruhtan oluşan bir varlıktır. Beden topraktan meydana gelmiştir ve toprak olacaktır. Doğumla başlayan insanın hayatı, bedenle ruhun birbirinden ayrılığı olan ölümle sona erer. İster mümin olsun ister kafir her insan bir gün ölecektir çünkü ölüm ilahi bir kanundur. “Aranızda ölümü biz takdir ettik; sizi benzerlerinizle değiştirmemiz ve bilemeyeceğiniz bir şekilde sizi yeniden var etmemiz

Görsel. 8: “Besmele”

hususunda bizim önümüze asla geçilemez.” (Vakıa suresi, 60. ayet.)

İnsan dünyada, belirli bir süre yaşar ve vakti (ecel) geldiğinde de ölür. Bazı insanlar uzun yaşar bazıları da kısa bir hayat sürer fakat her-kes bu ilahi kanuna tâbi olur. Ölüm Allah'ın (c.c.) emridir. Kur'an-ı Kerim'de,

"Her canlı ölümü tadacaktır. Sonunda bize

döndürüleceksiniz.” (Ankebut suresi, 57. ayet.) buyrulur bu durum açıkça ifade edilir. Yaşatan da öldüren de Allah'tır (c.c.). Elbette Allah'tan (c.c.) geldik ve O'na döneceğiz. İnsan ölmeyen önce hayatında yaptığı hata ve günahlardan dolayı Allah'tan (c.c.) af dileyip tövbe etmelidir çünkü Allah (c.c.) insanlara karşı çok merhametlidir ve affedicidir.

Görsel. 9: “Her canlı bir gün ölümü tadacaktır.”

Ölüm, dünya hayatından ahiret hayatına geçiştir. Bu durumda ölüm bir yok oluş ve son değil; bir dünyayı diğerine bağlayan bir aşama olmaktadır. İslam'a göre ölüm, Allah'tan (c.c.) gelen bir varlığın yine O'na dönmesi olarak açıklanmaktadır. Bu ise insanda kaygı ve korkudan ziyade ümit yaratan bir hakikat olmaktadır. Ölüm, Allah'ın (c.c.) bu dünyaya koyduğu bir kural ve doğal bir olaydır. İnsanın doğması nasıl tabii bir olaysa ölüm de tabii bir olay sayılmaktadır. (Mahmut AY, İslam İnanç Esasları, Grafiker Yayınları, s.222. Ankara, 2017)

İnsan, tabiatı gereği dünyaya düşkünlük gösterme, ahireti ise aklından uzaklaştırma eğilimindedir. İnsanoğlunun ölümden hoşlanmamasının, ondan ürküp kaçmasının pek çok nedeni vardır. Dünyaya olan aşırı tamah, ahiretin unutulup hazırlık yapılmaması, ebediyet arzusu, günah ve isyan karanlığında hakikat ışığını görememe gibi birçok sebep ölümden kaçmanın nedeni olabilir.

Bazı insanlar ölümü yok oluş olarak görür. Ölüme, her şeyin sona ermesi, yok olma, çözülüp dağılma ve topraklaşma nazarıyla bakar ve bu nedenle de onunla yüz yüze gelmeyi asla arzu etmez. Oysaki ölüm, O'nu gönülden tanıyıp seven ve “Ey huzura kavuşmuş insan! Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabb 'ine dön

(Seçkin) kullarımın arasına katıl ve cennetime gir!” (Fecr suresi, 27-30. ayetler.) şeklindeki çağrıyı alan bir ruh için asla bir yok olma ve hiçlik olmadığı gibi kabir de bir topraklaşma çukuru değildir. Zaten ölümü anlamlı kılan da ölümden sonraki ahiret hayatının varlığıdır. (Hadislerle İslam, C 7, s. 552.)

“Ölüm güzel şey,
Budur perde ardından haber . . .
Hiç güzel olmasaydı,
Ölür müydü Peygamber?”

Necip Fazıl Kısakürek

Ölüm meleği Azrail, Allah'ın (c.c.) izniyle, kimin eceli geldiyse onu vefat ettirir. İnsan öldüğü zaman, ruhu bedenini terkederek berzah âlemine göç eder. Ölümle birlikte beden canlılığını yitirir fakat ruhun varlığı devam eder. Ölümden sonra ahiretle ilgili diğer aşamalar yaşanacaktır.

İbn Ömer anlatıyor:

“Resûlüllah (s.a.v.) ile birlikte idim. Ensardan bir adam gelerek Hz. Peygamber'e (s.a.v.) selam verdi. Sonra şöyle dedi:

‘Ey Allah'ın Resûlü! Müminlerin hangisi daha faziletlidir?’

Hiz. Peygamber, ‘Ahlak bakımından en güzel olanları.’ buyurdu.

Sonra adam, ‘Müminlerin hangisi daha akıllıdır?’ diye sordu.

Hiz. Peygamber, ‘Ölümü en çok hatırlayanları ve ölümden sonrası için en güzel şekilde hazırlananları. İşte onlar en akıllı olanlardır.’ diyerek cevap verdi.”

(İbn Mace, Zühd, 31)

Kabir ve Berzah Âlemi

“Kabir, cennet bahçelerinden bir bahçe veya cehennem çukurlarından bir çukurdur.”

(Tirmizî, Kıyamet, 26.)

“Kabir” kelimesi Arapçadır ve “ölünün gömüldüğü yer” anlamına gelmektedir. Türkçede ise kabrin karşılığı olarak “ziyaret edilen” yer anlamına gelen “mezar” kelimesi kullanılır.

İslam dininde kabir, ahiret hayatının giriş kapısıdır. Kur'an'da bu konuda şöyle buyrulur: “Sonra onu öldürdü ve kabre koydu. Sonra, dilediği vakit onu diriltir.” (Abese suresi, 21-22. ayetler.)

İslam geleneğinde ölümle başlayıp mahşerdeki yeniden diriliş arasındaki süreç

Görsel. 10:
“Ölüm, ahirete açılan bir kapıdır.”

berzah âlemi olarak isimlendirilir ve iki şey arasındaki engeli ifade etmek için kullanılır. Kur'an'da, **berzah**, “öldükten sonra diriliş gününe (ba's) kadar insanın dünyaya tekrar dönmeye engel olan şey” anlamında kullanılır. “Niha-yet onlardan birine ölüm gelip çattınca: ‘Rabbim! Beni geri gönder de geride bıraktığım dünyada iyi işler yapayım’ der. Hayır! Onun söylediği bu söz boş laftan ibarettir. Önlerinde, yeniden diril-

tilecekleri güne kadar bir berzah vardır.” (Mü'minun suresi 99-100. ayetler.)

Hz. Peygamber (s.a.v.), “Biriniz öldüğü zaman, ona varıp yerleşeceği yeri sabah akşam gösterilir. O kimse cennet ehlinde ise cennetliklerin yeri, cehennem ehlinde ise cehennemliklerin yeri gösterilir ve ona, ‘İşte senin yerleşeceğin yer burasıdır. Sonunda kıyamet günü Allah seni buraya gönderecek.’ denilir.” (Buhârî, Cenâiz, 89.) buyurmuştur.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), ahireti hatırlattığı için “Kabirleri ziyaret ediniz çünkü kabir ziyareti size ölümü hatırlatır.” (Ebu Davud, Cenaiz, 75, 77) buyurarak kabir ziyaretlerini teşvik etmiştir. Kabristanlar, ölüm gerçeğinin yakinen hissedildiği mekânlardır. Kabir ziyareti esnasında dünya yaşamının geçici olduğu gerçeğiyle yüzleşen kişi, bir an önce kendisine çekidüzen vermek için çabalayacaktır. Kabir ziyareti esnasında yapılması gereken ilk iş, ölüleri selamlayıp cenaze namazında dua ederken yapıldığı gibi onlar için Allah'a (c.c.) dua etmektir. (Hadislerle İslam, C 7, s. 582.)

3. UYGULAMA

“Ölüyü (kabre kadar) üç şey takip eder: Ailesi, malı ve ameli. Bunlardan ikisi döner, biri kalır. Çoluk çocuğu ve malı döner, ameli (kendisiyle) kalır.” (Buhârî, Rikak, 42)

Peygamberimizin bu hadis-i şerifine göre dünyada yapılan işlerin ahiret hayatına katkıları hakkındaki düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kıyamet

“Gökyüzü yarıldığında;
Yıldızlar dağılıp saçıldığında;
Denizler yükselip birbirine katıldığında;
Kabirlerin altı üstüne getirildiğinde;
Her insan dünyada neleri yaptığını, neleri de yapmadığını açıkça
bilecektir.

Ey insan! Yüce Rabbin hakkında seni yanıltıp aldatan ne oldu?”

(İnfitâr suresi 1- 6. ayetler.)

Kıyamet, sözlükte “kalkmak, dirilmek, ayakta durmak” anlamına geldiği gibi “evrende bulunan her şeyin yok olması ve ölen tüm insanların hesap vermek üzere diriltilecekleri zaman” anlamlarına da gelmektedir. (MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 205.)

Kıyamet, İsrâfil’in sûr denilen alete ilk üflemesiyle tüm insanların ölmesi, ikinci defa üflediğinde ise herkesin dirilerek ayağa kalkmasıdır.

Allah (c.c.) Kur’an-ı Kerim’de “Siz, kıyamet günü muhakkak diriltileceksiniz.” (Mü’minun suresi, 16. ayet.) buyurarak kıyametin olacağını ve insanları dirilteceğini

Görsel. 11:

“İnsanlar kıyametle öldürülecekler
sonra tekrar diriltileceklerdir.”

tacağını soruyorlar. De ki: Onun ilmi ancak Rabb'imın katındadır. Onun vaktini O'ndan başkası açıklayamaz. O, göklere de yerlere de ağır gelmiştir. O size ansızın gelecektir. Sanki sen onu biliyormuşsun gibi sana soruyorlar. De ki: Onun bilgisi ancak Allah katındadır ama insanların çoğu bilmezler.” (Araf suresi, 187. ayet.) İnsan için gerekli olan, bilinmesi imkânsız şeylerle zaman kaybetmek değil, kıyamet ve hesap gününe hazır olmaktır. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v.) bir gün yine kendisine kıyametin zamanını soran bir kişiye “Onun için ne hazırladın?” (Ahmed b. Hanbel, el- Müsned, III, 192,202.) şeklinde karşılık vermiştir.

Görsel. 12:

“Kıyametin zamanını sadece Allah (c.c.) bilir.”

açıkça ifade eder. Evrende bulunan varlıklar, kıyamet ile yok olacak ve tekrar diriltileceklerdir. Kur'an-ı Kerim'de belirtildiği gibi kıyametin ne zaman olacağını sadece Allah (c.c.) bilir fakat buna rağmen kıyametin ne zaman kopacağı insanları meşgul etmiştir. Hz. Peygambere (s.a.v.) en çok sorulan sorulardan biri de kıyametle ilgili olandır. Allah (c.c.) bu sorular karşısında Peygamberin (s.a.v.) şöyle cevap vermesini emretmiştir: “Sana kıyameti, ne zaman gelip çatacağını soruyorlar. De ki: Onun ilmi ancak Rabb'imın katındadır. Onun vaktini O'ndan başkası açıklayamaz. O, göklere de yerlere de ağır gelmiştir. O size ansızın gelecektir. Sanki sen onu biliyormuşsun gibi sana soruyorlar. De ki: Onun bilgisi ancak Allah katındadır ama insanların çoğu bilmezler.” (Araf suresi, 187. ayet.) İnsan için gerekli olan, bilinmesi imkânsız şeylerle zaman kaybetmek değil, kıyamet ve hesap gününe hazır olmaktır. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v.) bir gün yine kendisine kıyametin zamanını soran bir kişiye “Onun için ne hazırladın?” (Ahmed b. Hanbel, el- Müsned, III, 192,202.) şeklinde karşılık vermiştir.

Kıyamet dört büyük melekten biri olan İsrail'in sûra ilk defa üflediğinde meydana gelecek ve Allah'ın (c.c.) diledikleri müstesna, tüm canlılar ölecektir. Kur'an'da bu konuda şöyle buyrulur: “(O gün) sûra üflenecek, ardından - Allah'ın diledikleri dışında - göklerde ve yerde bulunanların hepsi düşüp ölecek; sonra sûra yeniden üflenecek ve onlar birden ayağa kalkmış, etrafa bakıyor olacaklar.” (Zümer suresi, 68. ayet.)

Ba's (Diriliş)

“O gün insanlar hakka çağırın o korkunç sesi işiteceklerdir. İşte bu,
(kafirlerden) çıkış günüdür.”

(Kâf suresi. 42. ayet.)

Kıyamet koştuktan sonra evrende bulunan tüm canlılar (Allah'ın (c.c.) diledikleri müstesna) ölecektir. İsrail, sûra ikinci defa üflediğinde ise ölen tüm varlıklar yeniden

dirilecek ve ahiret hayatı başlayacaktır. Allah (c.c.) Kur'an'da diriliş gününü şu ayetle açıklar: “O gün insanlar hakka çağıran o korkunç sesi işiteceklerdir. İşte bu, (kabirlerden) çıkış günüdür.” (Kâf suresi, 42. ayet.)

Kur'an-ı Kerim, öldükten sonra dirilişi (ba's) inkâr eden kişilere doğadan bazı örnekler vererek dirilişin gerçekleşeceğini açıklar: “...Öte yandan yeryüzünü kupkuru ve cansız görürsün; üzerine yağmur indirdiğimizde ise (bir de bakarsın) canlanıp kabarır ve her cinsten güzel bitkiler çıkarır. Bu böyledir, çünkü Allah hakkın ta kendisidir. O, ölüleri diriltir ve O'nun her şeye gücü yeter. Kıyamet vakti şüphe yok ki gelip çatacaktır ve Allah kabirde yatanları diriltecektir.” (Hac suresi, 5-7. ayetler.)

Allah (c.c.) bu ayetle bize ahiretin, kıyametin ve yeniden dirilmenin akıl ve mantık açısından mümkün olduğunu açıklamaktadır. Allah (c.c.), kıyametin ve diriltmenin kendisi için zor olmadığını, her türlü yaratmayı iyi bildiğini Kur'an'da bildirmiştir. Mevsimlerin oluşması, bitkilerin yeniden yeşermesi, toprağa düşen tohumun su ile hayat bulması yeniden dirilmeyle ilgili Kur'an'daki örneklerden bazılarıdır.

Görsel. 13:

“Diriltmek, Allah için kolay bir iştir.”

Allah'ın (c.c.) bu dünyaya koyduğu yasalara uygun olarak kış mevsiminde yeryüzü kupkuru ve ölü gibi görünür, bahar mevsiminde ise canlanır ve dirilir. Öldükten sonra insan da bu şekilde tekrar dirilecektir.

Görsel. 14:

Haşır

“Sûra üflendiğinde artık ne aralarındaki akrabalık bağları işe yarayacak ne de birbirlerine soru sorabilecekler!” (Mü’minun suresi, 101. ayetler.)

Kıyamet gününde yeniden diriltilecek varlıkların hesaba çekilmek için bir alana toplanmasına **haşır**, toplanılacak yere **maḥşer** denir. (MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 125.) Kur’an’da “bütün insanların bir araya toplanacakları gün” olarak nitelendirilen haşır için şöyle buyrulur: “Toplanma günü için sizi bir araya getireceği zaman; işte o, kayıp ve kazancın (kime ait olduğunun) ortaya çıkacağı zamandır. Kim Allah’a iman eder, dünya ve ahirete yararlı işler yaparsa Allah onun kötülüklerini örter ve içinde ebedî olarak kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetlere koyar. İşte büyük kurtuluş budur.” (Tegâbün suresi, 9. ayet.)

Kur’an ve hadislerde maḥşer zor ve dehşetli bir yer olarak geçer. Haşır, kimsenin kimseye faydasının olmadığı ve insanların sıkıntıdan kurtulmak için hesabın bir an önce görülmesini isteyecekleri bir gün olarak ifade edilir. Haşır günü diriltilecek tüm varlıklar maḥşerde bir araya gelecek, yaptığı ve sorumlu olduğu şeylerden hesaba çekilecektir. Herkes dünyada iken kime inandıysa ve kimi önder kabul ettiyse maḥşerde onunla haşır edilecek; maḥşere kâfir, kâfirle; mümin, müminle birlikte gelecektir. (İsrâ suresi, 71. ayet.) Allah’ın (c.c.) ayetlerinden yüz çeviren kâfirlerin ise kör, sağır ve dilsiz olarak haşredileceği Kur’an’da bildirilmiştir. (İsrâ suresi, 97. ayet.)

Haşır günü herkes kendi derdiyle meşgul olacağı için insan en yakınındakilerle ilgilenemeyecek, onlardan kaçacaktır. “Sûra üflendiğinde artık ne aralarındaki akrabalık bağları işe yarayacak ne de birbirlerine soru sorabilecekler!” (Mü’minun suresi, 101. ayetler.)

İnsan, haşır günü hesabını kolay vermek için Allah’a (c.c.) iman edip salih ameller işleyerek hazırlıklı olmalıdır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bu konuda şöyle buyurur: “Kişi ömrünü ne yolda tükettiğinden, vücudunu nerede yıprattığından, malını nerede kazanıp nereye harcadığından, bildiği ile ne âmel ettiğinden sorguya çekilmedikçe yerinden (maḥşerden) ayrılmayacaktır.” (Tirmizî, Kıyâmet, 1)

Hesap

Maḥşerde toplanan insanlara, dünyada yaptıkları iyilik ve kötülüklerin yazılı olduğu amel defterleri verilecek ve herkes yaptığını görecektir. O gün, büyük mahkeme kurulacak ve dünyada yazıcı melekler tarafından tutulan amel defterleri, sahiplerine verilecektir. Herkes yaptıklarını bu defterlerde görecektir ve bunları inkâr edemeyecektir.

Kur'an-ı Kerim'de bu durum şöyle anlatılır: “Vay hâlimize! Bu nasıl kitapmış, küçük büyük hiçbir şey bırakmaksızın (yaptıklarımızın) hepsini sayıp dökmüş...” (Kehf suresi, 49. ayet.)

İnsanlara amel defteri verildikten sonra hesap zamanı başlayacaktır. Güzel amel işleyenlerle kötülük yapanlar bir tutulmayacaktır. İnsanlar hesap gününde gizli veya açık bütün yaptıklarından hesaba çekilecektir. Yüce Allah (c.c.) hesap soracak, insan da hesabını verecektir. Mahşerde hiç kimseye haksızlık yapılmayacaktır çünkü Allah (c.c.) adildir. “Kim zerre kadar iyilik yapmışsa mükâfatını görecektir kim de zerre kadar kötülük yapmışsa hesabını verecek ve karşılığını alacaktır.” (Zilzal suresi, 7-8. ayetler.)

Hesap gününde herkesin dünyada yaptığı iyilik ve kötükleri tartan ve mahiyetini (ne olduğunu) sadece Allah'ın (c.c.) bildiği **mizan** terazileri kurulacaktır. “Biz, kıyamet günü için adalet terazileri kurarız; artık kimseye hiçbir şekilde haksızlık edilmez. Yapılan, bir hardal tanesi kadar dahi olsa onu getirir ortaya koyarız. Hesap görücü olarak biz yeteriz.” (Enbiyâ suresi, 47. ayet.)

Görsel. 15: “Allah adildir.”

Allah'a (c.c.) iman edip iyi ve güzel amel işleyenlerin amel defterleri sağdan verilecek, hesapları kolay olacak, sevinçli ve huzurlu bir şekilde ailelerinin yanına döneceklerdir. İman etmeyip dünyada iyi ve güzel işler yapmayanların defterleri ise soldan ve arkadan verilecek. Bu durum onları zora sokacak ve yok olmayı dileyenlerdir. (İnşikâk suresi, 7-12. ayetler.)

Kıyamet günü hesap görülüp herkesin yeri belli olduktan sonra cennet ve cehennem hayatı başlayacaktır. İslam dinine göre Allah'a (c.c.) iman edip salih amel işleyenler doğrudan cennete, inkâr edenler ise cehenneme gidecektir. Allah'a (c.c.) iman edip günah işleyenler ise cezalarını çektikten sonra cennete gidecektir.

Cennet

Sözlükte “örtmek, gizlemek, bahçe” anlamına gelen **cennet**, terim olarak müminlerin içinde ebedî olarak kalacakları ahiret yurdu demektir. Kur'an'da cennet hakkında şöyle buyrulur: “Rablerine karşı gelmekten sakınanlar da gruplar hâlinde cennete sevkedilecek. Nihayet oraya vardıklarında cennetin kapıları açılmış olacak; bekçileri onlara, ‘Selâm size! Hoş geldiniz! Ebedî olarak kalmak üzere buyurun girin cennete!’ diyecek. Onlar da bize verdiği sözü yerine getiren ve cennetten bize dilediğimiz

yerinde mesken kurabileceğimiz yurt bağışlayan Allah'a hamdolsun! diyecekler. (Bunun için) çalışıp çabalayanların eciri ne güzel!" (Zümer suresi, 73-74. ayetler.)

Cennette Allah'ın (c.c.) nimetleri sınırsızdır ve cennete gidecekler elbette bu çeşit çeşit nimetlerden faydalanacaktır fakat en büyük nimet ve başarı Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmaktır. Müminler, Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmış olarak nimetler içinde cennette ebediyen kalacaktır. Kur'an-ı Kerim'de bu konuda şöyle buyrulur: "Allah; mümin erkeklere ve mümin kadınlara ebedî olarak kalacakları, içinden ırmaklar akan cennetler ve Adn cennetlerinde çok güzel köşkler vadetti. Allah'ın rızası ise bunların hepsinden daha büyüktür. İşte bu büyük başarıdır." (Tevbe suresi, 72. ayet.)

Cennete, Allah'a (c.c.) ve O'nun emrettiği şeylere iman eden, salih amel işleyen, sabırlı, ibadetlerine düşkün, Allah'tan (c.c.) korkan, adaletli, boş işlerden uzak duran, sözlerini yerine getiren ve emanete ihanet etmeyen kimseler girecektir.

Kur'an'da cennet ve cennet ehli için bazı tasvirler yapılır. Cennet, genişliği göklerle yer kadar olan ve yakıcı sıcaklığın da dondurucu soğukun da görülmeceği bir yerdir. Orada tatlı su pınarları, tadı bozulmayan süt ve süzme bal ırmakları yer alır. Cennette türlü meyveler, hurmalıklar, nar ağaçları, bağlar ve salkımları sarkmış muz ağaçları bulunur.

"Şüphesiz, doğruluk (insanı) iyiliğe, iyilik de cennete götürür. Kişi devamlı doğru söyler ve doğruluktan ayrılmazsa Allah katında 'doğru! sıddık' olarak tescillenir. Yalandan sakının! Çünkü yalan (insanı) kötülüğe, kötülük de cehenneme götürür. Kişi devamlı yalan söyler, yalan peşinde koşarsa Allah katında 'yalancı, kezzab!' olarak tescillenir."

(Buhari , Edeb, 69)

Görsel. 16:

Cennetliklerin elbiseleri saf ipekten, süsleri ise altındandır. Orada altlarından ırmaklar akan üst üste bina edilmiş köşkler vardır. Canlarının istediği ve gözlerinin gördüğü her şey cennette hazır bulunur. Orada hiçbir yorgunluk ve zahmet yoktur. Cennette hiç kimse boş ve yalan söz işitmez. Cennet ehlinin kalplerinde kin

yoktur, tahtlarda oturacak ve onlarda yorgunluk olmayacaktır.⁴ (İslam'da İman Esasları, DİB Yayınları, Ankara, 2015, s. 465.) Peygamberimiz de cennete giden kimseler için şöyle buyurmuştur: “Cennetlikler cennete girince bir kimse şöyle seslenir: Siz cennette ebediyen yaşayacak hiç ölmeyeceksiniz; hep sağlıklı olacak hiç hastalanmayacaksınız; hep genç kalacak hiç yaşlanmayacaksınız; hep nimet ve mutluluk içinde yaşayacak hiç keder ve sıkıntı çekmeyeceksiniz.” (Müslim, Cennet, 22)

Cehennem

Sözlükte “ateş, ateş çukuru, derin hendek” anlamlarına gelen **cehennem**, terim olarak iman edilmesi gereken şeylere inanmayan ve günahı affedilmeyen kimselerin kalacağı yerdir. Kur'an'da cehennem hakkında şöyle buyrulur: “Gerçekleri inkâr etmiş olanlar gruplar hâlinde cehenneme sevkedilecek; nihayet oraya vardıklarında cehennemin kapıları açılacak; bekçileri onlara, “İçinizden, size Rabb'inizin ayetlerini okuyup duyuran ve böyle bir günle karşılaşacağınızı bildirerek sizi uyaran bir elçi gelmedi mi?” diye soracak; onlar da “Evet geldi” diyecekler. Ama inkârcılar için artık azap hükmü kesinleşmiştir. Onlara, “İçinde ebedî olarak kalacağınız cehennemin kapılarından girin içeri!” denilecek. (Vaktiyle) ululuk taslamış olanların kalacağı (bu) yer ne kötü!” (Zümer suresi, 71-72. ayetler.)

Kur'an'da, Allah'a (c.c.), Peygamberine, ahiret gününe ve diğer iman edilmesi gereken hususlara iman etmeyen, Allah'a (c.c.) şirk koştan, münafık ve riyakâr, kasden birini öldüren, zulüm yapan ve fesatlık çıkaran, yetim malı ve kul hakkı yiyen, kibirli olan, ana ve babasına kötülük yapan, günah işlemekte ısrarcı olan ve yaptığı kötülüklerden pişmanlık duymayanların cehenneme gideceği bildirilir.

BİLGİ KUTUSU

Kur'an'da geçen cennet isimlerinden bazıları şunlardır: Firdevs, Adn, Naim, Ravza, Darü's-selam.

Görsel. 17:

⁴Al-i imran suresi, 133. ayet; İnsan suresi, 13. ayet; Muhammed suresi, 15. ayet; Tûr suresi, 23. ayet; Zuhruf suresi, 71. ayet; Kehf suresi, 21. ayet; Yasin suresi, 56. ayet; Nebe suresi, 35. ayet.

“Rablerini inkâr edenlere cehennem azabı vardır. Orası ne kötü bir varış yeri! Oraya atıldıklarında, onun kaynarken çıkardığı uğultuyu işitirler. Cehennem neredeyse öfkesinden çatlayacak! Oraya her bir grup atıldıkça, muhafızları onlara, ‘Size bir uyarıcı gelmemiş miydi?’ diye sorarlar. Şöyle cevap verirler: ‘Evet, doğrusu bize bir uyarıcı (peygamber) gelmişti fakat biz onu yalancılıkla itham etmiş ve ‘Allah hiçbir şey göndermemiştir; siz gerçekten büyük bir sapkınlık içindesiniz!’ demiştik.”
(Mülk suresi, 6-9. ayetler.)

Kur’an’daki cehennem tasvirleri genelde onun yapısından çok oradaki hayatla ilgilidir. Kur’an’da cehennemin yedi kapılı, dar bir yer olduğu, derin bir kuyu ve etrafını saran duvardan oluştuğu ve münafıkların cehennemin en alt tabakasında olduğundan bahsedilir. Cehennemdeki azabın ateş ve kaynar su ile olacağı, yakıtının insanlar ve taşlar olduğu ve ebedi bir azabın kuşatacağından bahsedilir. Cehennemde maddi azap olduğu gibi alçaltmak, gazaba uğratmak, kötülenmek ve ayıplanmak gibi manevi azaplardan da Kur’an’da bahsedilir. Ayrıca Kur’an’da cehennemde herkesin ölüm isteyeceği fakat orada ölümün olmayacağı, cehennemliklerin yiyeceğinin zakkum ağacı, içeceklerinin ise kaynar su ve irin olduğundan ayrıca orada serinlik bulanmayacağı gibi içecek güzel bir şey de bulunmadığından haber verilir.⁵

BİLGİ KUTUSU

Kur’an’da geçen cehennem isimlerinden bazıları şunlardır: Cahîm, Hâviye, Hutame, Saîr, Sakar, Lezâ.

4. UYGULAMA

Kur’an-ı Kerim mealinden cennet ve cehennem hakkında birer ayet bularak aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

⁵Yunus suresi, 27. ayet; Mü’min suresi, 10. ayet; İsra suresi, 18. ayet; Meâric suresi, 15. ayet; Bakara suresi, 24. ayet; Nisâ suresi, 56. ayet; Duhân suresi, 43-46. ayetler; İbrahim suresi, 16. ayet;

3. AHİRETE UĞURLAMA

İslam inancında ölüm, dünya hayatının sonu olmakla beraber eşsiz güzelliklerle dolu, yepyeni, ebedî bir hayatın başlangıcı demektir. Ölüm, insanın özüne döndüğü, müminin en çok sevdiği varlığa, Rabb'i olan Allah'a (c.c.) kavuştuğu bir düğün gecesi-
dir. Bu nedenle Müslüman, dünyayı zaten geçici bir hayat kabul eder ve ömrünü ahiret yurdunda kazananlardan olacak şekilde geçirme gayretinde olur. Yakınlarının ölümünü de kalbi hüznle dolu olsa bile Yüce Allah'ın (c.c.) takdiri olarak kabul eder ve onları bu dünyadan en güzel şekilde uğurlamaya çalışır. (Hadislerle İslam, C 7, s. 559.)

Vefat eden bir Müslüman'ın arkasından yapılması gereken bazı görevler vardır. Bunların başlıcaları; cenazeyi yıkamak, kefenlemek, cenaze namazını kılmak, cenazeyi defnetmek, vasiyetini yerine getirmek, varsa borçlarını ödemek, hayırda bulunmak ve dua etmektir.

BİLGİ KUTUSU

Arapçada “cenaze” ölü ve tabut anlamına gelmektedir. İslam kültüründe ölen kişi için genel olarak yapılması gereken hazırlıklara **teçhiz**, yıkanmasına **gasil**, yıkandıktan sonra kefenlenmesine **tefîn**, tabuta konulup namazının kılınacağı yere ve daha sonra kabrine taşınmasına **teşyî**, kabre konulmasına da **defin** denilmiştir. (İslam Ansiklopedisi, C 7, s. 354.)

Vefat Edenin Vasiyeti ve Borçları

İslam inancına göre insanların üzerinde iki türlü hak vardır. Bunlardan biri Allah (c.c.) hakkı diğeri ise kul hakkıdır. Allah'ın (c.c.) kullar üzerindeki haklarına **Allah hakkı** denir. İbadet görevleri Allah (c.c.) hakkıdır. **Kul hakkı** ise insanlarla ilişkilerimizden doğan haklardır. Allah'ın (c.c.) huzuruna kul hakkı ile gitmemeliyiz. Borcumuz varsa ödenmesi için muhakkak vasiyet etmeliyiz.

Bir kimsenin malını veya malından yararlanma hakkını ölümünden sonra bir kişiye veya hayır kurumuna bağışlamasına ya da bağışlanmasını istemesine **vasiyet** denir. (MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 380.) Kur'an'da “Sizden birinize ölüm gelip çattığı zaman eğer geride bir mal bırakmışsa anaya, babaya ve yakın akrabaya meşru bir tarzda vasiyette bulunması Allah'a karşı gelmekten sakınanlar üzerinde bir hak olarak size farz kılındı.” (Bakara suresi, 180. ayet.) buyruğuyla kişinin ölmeden anne, baba ve akrabalar için vasiyette bulunması gerektiğini belirtmektedir. Vasiyet etmek, tavsiye edilen bir davranış ise de yeterli malı olmayan kimsenin maddi bir vasiyette bulunmasına gerek yoktur.

Cenaze sahipleri; ölen kişinin varsa malının üçte birini kullanarak borçlarını öder, yeterli gelmediği durumlarda ise varisler tarafından bu borçlar karşılanarak cenaze üzerindeki kul hakları kaldırılır. İslam dinine göre haram bir husus olmadığı sürece vasiyetin yerine getirilmesi gerektiği vurgulanır ve değiştirilmesi büyük bir vebal sayılır. (İslam Ansiklopedisi, C 42. s. 552-555.)

Ölmeden önce kişi dilerse cenazesini kimin yıkayacağını, namazını nerede ve kimin kıldıracağını, mezarının nerede olacağını yakınlarına vasiyet edebilir.

Cenaze Namazı

İslam dinine göre Müslümanların birbirine karşı olan görev ve sorumlulukları öl-

Görsel. 18:

“Cenaze namazı, ölen için yapılan bir duadır.”

dükten sonra da devam eder. Hz. Peygamber’in (s.a.v.) bildirdiği üzere mümin kardeşinin cenazesine katılmak inananların birbirine karşı görevleri arasında yer almaktadır: “Müminin mümin üzerinde altı hakkı vardır: Hastalandığında ziyaret eder, öldüğünde cenazesinde bulunur, çağrıldığında davetine icabet eder, karşılaştığında ona selam verir, aksırdığında ‘elhamdülillah’ derse ‘yerhamükallah’ der, varlığında ve yokluğunda onun hakkında samimi davranır.” (Tirmizi, Edeb, 1.)

BİLGİ KUTUSU

Cenaze, İslam dinine uygun bir şekilde yıkanarak kefenlenir. Arkasından cenaze namazı kılınır. Cenaze namazı, ayakta başlayıp ayakta biten, dört tekbir ve bir selamdan oluşan, rükusu ve secdesi olmayan bir namazdır. Cenaze namazının kılınması farz-ı kifayedir. Bu namaz, ölen Müslüman için yapılan bir dua niteliğindedir.

İslam dinine göre insan, şerefli ve saygın bir varlıktır ve ölümünden sonra da bu durum devam eder. Bu saygının bir gereği olarak ölen kimse için bazı görevlerimiz vardır. Cenazenin usulüne uygun yıkanması, kefenlenmesi ve cenaze namazının kılınması gerekir. Bunları yapmak Müslümanlar için **farz-ı kifayedir**.⁶ Ölüye saygı göstermek, yaşayanlara karşı saygılı olmanın bir başka ifadesidir.

Cenaze namazı, müminlerin vefat eden kardeşlerini ahirete uğurlamadan önce ona karşı son görevleri, son tanıklıkları ve son dualarıdır. Sevdikleriyle olan bu son birlikteliğinde cenaze

⁶**Farz-ı Kifaye:** Dinen sorumlu sayılan kimselerden bazılarının yapmalarıyla diğerlerinden sorumluluk kalan fill ve emirlerdir. Farz-ı kifaye olan yükümlülükleri mükelleflerin bir kısmı yerine getirdiğinde diğerlerinden sorumluluk kalkar.

namazına katılanların kendisi hakkında hüsn-i şehadette bulunmaları, yani iyi bir insan olduğunu dile getirmeleri, Allah'tan (c.c.) günahlarının affını isteyerek rahmet ve mağfiretle karşılanması için niyazda bulunmaları, dünya hayatına veda eden mümin için bir tezkiyedir. (Hadislerle İslam, C 2, s. 235.)

Cenaze Namazının Kılınışı

Hanefilere göre cenaze namazını kıldırarak olan imam cenazenin göğsü hizasına durur. Diğer mezhepler bu konuda birbirinden farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. İmam; cenazenin erkek, kadın veya çocuk oluşuna göre niyet edip yüksek sesle tekbir (Allahü Ekber) alır. Cemaat de aynı şekilde niyet eder ve imamla birlikte tekbir alır. İmam ve cemaat Sübhâneke duasını sessizce okurlar. Şâfiîler ve Hanbeliler, Sübhâneke yerine Fâtiha suresi okur. Bundan sonra Hanefi ve Mâlikilere göre eller kaldırılmadan ikinci tekbir alınır. Şâfiîler ve Hanbeliler her tekbirde ellerini kaldırır. Bu tekbirden sonra “Allahümme salli” ve “Allahümme bârik” duaları, üçüncü tekbirin ardından da cenaze duası okunur; bu duayı bilmeyenler başka bir dua okuyabilirler. Dördüncü tekbir alındıktan sonra sağa ve sola selam verilir. Hanefilere göre her iki tarafa selam verilmesi vâcip olduğundan ellerin sol tarafa selam verildikten sonra bırakılması uygundur. Diğer üç mezhepte ise sadece sağa selam verilmesi vâciptir. Cenaze namazı için cemaat şart değildir, bir kişinin kılmasıyla bile farz yerine getirilmiş olur. (İslam Ansiklopedisi, C 7. s. 354-357.)

İslam dini, kul hakkına ayrı bir önem vermiştir. Mümin kişi din kardeşleriyle helalleşmek suretiyle üzerinde bir hak kalmamış hâlde Allah'ın (c.c.) huzuruna gelmelidir. Cenaze namazlarında cemaatin imam rehberliğinde haklarını ölen kimse için helal ettiklerini açıkça beyan etmelerinin gayesi, onu tertemiz bir şekilde son yolculuğuna uğurlamaktır. (Hadislerle İslam, C 2, s. 239.)

Namazı kılındıktan sonra cenazeyi bekletmeden defnetmek gerekir fakat kendi memleketine veya bir başka yere nakli sebebiyle defnin geciktirilmesinde de bir sakınca yoktur.

Görsel. 19:

“Taziye ziyaretleri, cenaze yakınlarının acılarını hafifletir.”

Geride kalan yakınları ve dostları için ölümün üzücü bir hadise olduğu şüphesizdir. Onların acısını hafifletmek ve paylaşmak için cenaze yakınlarına taziye de bulunulması ve onlara sabır tavsiye edilmesi Müslümanlar için güzel bir örnektir. Ayrıca İslam kültüründe cenaze yakınlarının evlerine yemek yapılarak götürmek güzel bir âdettir. Bu âdet Anadolu'nun pek çok yerinde itina ile yapılmaktadır. Bu konuda Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de “Ca’fer ailesi için yemek hazırlayın çünkü başlarına kendilerini meşgul edecek bir hâl geldi.” (Tirmizi, Cenâiz, 21) buyurarak cenaze ve taziye gelen kimselerin, cenaze evine yemek yapıp getirmelerini istemiştir.

Kur’an Okumak

“Her canlı, ölümü tadacaktır. Bir deneme olarak sizi hayırla da şerle de imtihan ederiz. Siz, ancak bize döndürüleceksiniz.” (Ankebut suresi, 57. ayet.)

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), Müslümanlara birinin ölüm anına şahit olduklarında neler yapmaları gerektiği konusunda bazı tavsiyelerde bulunmuştur. Öleceği anlaşılan

Görsel. 20:

“Kur’an okumak ölen kişi için dua, dinleyenler için bir uyarıdır.”

kimseye kelime-i tevhidi hatırlatmak ve Yasin suresini okumak bunlardan bazılarıdır. İslam kültüründe cenaze defnedildikten sonra kısa bir süre bekleyip ölen kimse için dua edilir ve Kur’an okunur.

Okunan Kur’an’ın sevabı, ölmüş kişilere bağışlanır ve onlar için Allah’tan (c.c.) rahmet ve mağfiret dilenir. Taziye ziyaretinde Kur’an okumak ve dua etmek, yakınları için büyük bir moral ve manevi destektir.

Kur’an okumak, ölen kişi için dua, hayatta kalanlar için de bir hatırlatıcı ve uyarıcı olur. Allah (c.c.) Kur’an’da şöyle buyurmuştur: “Bu (Kur’an); kendisi ile uyarılmaları, Allah’ın tek ilah olduğunu bilmeleri ve akıl sahiplerinin öğüt almaları için insanlara yapılan bir bildiridir.” (İbrahim suresi, 52. ayet) Müslümanlar, Kur’an okurken tefekkür etmeli, kendi hayatlarına dair gerçekleri düşünerek davranışlarını düzeltmeli ve ölümden ibret almalıdır.

Dua Etmek ve Hayır Yapmak

Müslümanlar için ölen kimselere dua etmek dinî bir görevdir. Cenaze namazı kılmak da bir duadır. Ölüyü defnettikten sonra onun için Allah'tan (c.c.) mağfiret dilenir ve dua edilir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bu konuda şöyle buyurmuştur: “Cenaze namazı kıldığınız zaman, onun için samimiyetle dua edin.” (Ebu Davud, Cenaiz, 54, 56)

İslam kültüründe kabir ziyaretleri önemlidir. Bu ziyaretlerde yapılması gereken ilk iş, ölüleri selamlayıp tıpkı cenaze namazında dua ederken yapıldığı gibi onlar için Allah'a (c.c.) dua etmektir. Dinen de tavsiye edilen budur. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.v.), kabirde yatanlara hitaben, “Selam size ey müminler diyarı! Size yarın verileceği vaad olunan şey verilmiştir. Sizler bekletiliyorsunuz. İnşallah biz de size katılacağız.” (Müslim, Cenâiz, 103-104.) diyerek kabristanı selamlamıştır.

Ölen yakınlarımız için dua etmek ve hayır yapmak İslam dininde tavsiye edilen güzel davranışlardır. Peygamberimiz (s.a.v.), “Ölülerinizin iyiliklerini anın, onların kötülüklerini zikretmekten kaçının.” (Ebu Davud, Edeb, 42) sözleriyle ölen kimselerin daima hayırla anılmalarını istemiştir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), yakınlarını kaybeden kimselerin ölenlerin borçlarını ödemelerini ve onlar adına hayır yapmalarını güzel bir davranış olarak nitelemiştir. Örneğin, Peygambere (s.a.v) gelerek vefat eden annesi için sadaka vermesinin annesine bir faydası olup olmadığını soran Sa'd b. Ubade'ye “Evet” demiştir. (Buhari, Vesâyâ, 15.) Ayrıca sevabının ölen kimselere ulaşacağı ümidiyle ölenler için hayır hasenatta bulunmak, kültürümüzde canlılığını koruyan güzel bir gelenektir. Bu amaçla yaptırılan çeşme, cami, okul ve hastane gibi kurumlar da topluma önemli ölçüde hizmet sunmaktadır. (Hadislerle İslam, C 7, s. 566.)

Görsel. 21:

“Ölen kimseler için çeşme yaptırmak onlar adına hayırda bulunmaktır.”

Görsel. 22:

Hakk'a Uğurlama Geleneği

Alevilik ve Bektaşilikte vefat eden bir kimse için **Hakk'a yürüdü** deyiimi kullanılır. Gerçekte insan Allah'tan (c.c.) gelmiş ve O'na dönmektedir. Ölüm bu dönüşün adıdır. Hakk'a yürüyen bir kimse için helallik almak amacıyla **dardan indirme** toplantısı yapılır. (İlyas Üzümlü, Alevilik, İSAM Yayınları, s. 168. İstanbul, 2008)

Alevilik ve Bektaşilikte ölüm döşeginde olan bir kimseye karşı bazı görevler vardır. Su vermek, kelime-i tevhid getirmek, Kur'an'dan ayetler okumak özellikle Yasin suresini, Ayet-el Kürsi'yi okumak ve helalleşmek bunlardan bazılarıdır.

Alevilikte, vefat edenin ardından yapılan uygulamalar; kefenin hazırlanması, cenazenin yıkanması, cenazenin kefenlenmesi, helallik alınması, secdesiz namazının kılınması, cenazenin kabre taşınması, ölünün toprağa verilmesi, telkin verilmesi, baş sağlığı dilemek (taziye), mezara su dökülmesi, mezarlık dönüşü ve kırk yemeğidir.

Kişi, "Hakk'a yürüdüğünde" "Dede/Baba" veya görevi üstlenen başka biri "Bismişah! Hakk Muhammet ya Ali!" der ve ruhunu teslim eden kişinin gözleri açık-sa kapatır. Alevi-Bektaşilikte ölünün göğüs hizasında durularak dualar/gülbanklar okunur. Cenaze teneşirde usulüne uygun olarak yıkanır. Hakk'a yürüyen bir "can"ın bedenini herhangi bir örtü ile "kefenleme" uygulaması, Anadolu'da yaşayan tüm Alevi-Bektaşî topluluklarında vardır. Helallik, hem evinin önünde hem de cenaze namazı kılınırken alınır. Cenaze namazını kıldırarak Dede öne geçer. Halk onun arkasında üçlü, beşli ve yedili sıralar hâlinde saf bağlar. Dede "Durdum divana/ Uydu Kur'an-ı Azimşana/ Yönüm Kibleye/ Kiblem Kabe-i Şerife" der. Bundan sonra topluluğa döner ve "Canlar! Hakk'a yürüyen bu er'i (ya da bacı'yı) yaşamı süresince nasıl bilirsiniz?" diye sorar. Halk bu soruya "İyi biliriz. Allah eyvallah" diye yanıt verirse cenaze namazının kılınmasına geçilir. Eğer böyle denmezse namaz kılınmaz. Cenaze namazı kılındıktan sonra, son aşama olan gömme yani defin işlemi yapılır. Mezarlıkta iş bitince topluca cenaze evine gidilir. Ölenin yakınları ziyaret edilip acılarını hafifletici söz ve davranışlarda bulunulur. Ölü evinin işlerine yardımcı olunur. Ölümün üçüncü, yedinci ve özellikle kırkinci günü **hayır yemeği** verilir. Dualar okutulur, sevabı Hakk'a yürüyen kişinin ruhuna hediye edilir. (Ali Aktaş, Alevilerde Ölüm, Cenaze, Yas ile İlgili İnanış ve Ritüeller, Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi, Sayı 12, s. 19-54.)

4. KUR'AN'DAN MESAJLAR: BAKARA SURESİ 153-157. AYETLER

Bakara suresi, 153. ayet: Ahlakın temel kavramlarından biri olan sabır, “acıya katlanma, sıkıntıya göğüs germe; Allah’a (c.c.) tevekkül ederek sıkıntılara katlanma; insanın kendisini dinin yapılmasını emrettiği işleri yerine getirme hususunda zorlaması” gibi anlamlarda kullanılır.

“İmandan sonra takip edilecek yolun başı sabır, ahlâkın başı sabır, ilmin başı sabır, amelin başı sabır, kısaca varlık âlemini tanımanın başı sabırdır.”

(Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, C 1, s.449.)

Kur'an'da, Müslümanların ibadetlerini yerine getirme, haramlardan kaçınma, her türlü düşmanca hareketlere karşı direnme, musibet ve acılara katlanma gibi dayanıklılığı gerektiren her durumda sabretmesi gerektiği vurgulanır. Müslümanların, sabır ve sebat göstererek, Allah'ın (c.c.) divanına durup namaz kılarak O'ndan yardım dilemeleri istenir; Allah'ın (c.c.) sabredenlerin yanında olduğu müjdesi verilir. Sabır, insanın bir amaç için ortaya koyduğu özverinin, kararlılığın, güçlü azim ve iradenin ürünüdür. Namaz ise onun bedeni, dili ve kalbiyle kısacası bütün varlığıyla Allah'a (c.c.) yönelmesi hâlidir.

Bu ayette belirtildiği gibi insanın sabrı Allah'tan (c.c.) istemesi gerektiği vurgulanır. İman edenler için sabır, aktif bir hareketliliklerdir çünkü herhangi bir musibet durumunda çaresizce şikâyet etmek değil, bu istenmeyen durumdan çıkış için bir yol bulması tavsiye edilmiştir. (Kur'an Yolu Tefsiri, C 1, s. 239-240) Kur'an, insana bu yolun namazla birlikte yapılmasını tavsiye etmiştir çünkü müminin Allah'a (c.c.) en yakın olduğu an namazdır. Mümin, bulunduğu bu olumsuz durumdan çıkış imkânının sadece Allah'ın (c.c.) dilemesiyle olacağını bilir. Ayrıca Kur'an'da, Allah'ın (c.c.) sabredenlerle

Görsel. 23: "Çanakkale Şehitliği"

birlikte olduğunu da vurgulanır.

Bakara suresi, 154. ayet: Allah (c.c.) yolunda ve O'nun rızası için, Allah'ın (c.c.) kutsal kabul ettiği din, vatan, namus, mal ve can güvenliği için cihat ederken ölen veya öldürülen kişiye **şehit** denir. Allah (c.c.) yolunda şehit olmak sıradan bir ölüm gibi değildir. Bu sebeple şehitlere "ölüler" demek, yani onları diğer ölümler gibi düşünmek yanlıştır; aksine onlar diridirler

fakat insanlar bunu fark edemez, onların canlı olduğunu hissedemezler. O hayat, bu dünyadaki duyularla hissedilecek bir hayat değildir. O, ruhani bir hayat, daha doğrusu gerçek bir hayattır.

Ölümünden sonra iyilerin ruhları, ahiretteki güzel makamlarını görerek onunla mutlu olurlar; kötülerin ruhları da cehennemdeki yerlerini görerek bundan elem ve acı duyarlar. Şehitler ise yalnız yüksek makamlarını görmekle kalmayıp cennet nimetlerinden de faydalandırılırlar. (Kur'an Yolu Tefsiri, C 1, s. 240-241.) Şehitler Allah (c.c.) katında diridirler. Rızıkları ruhlarına sunulur, kendilerine rahatlık ve ferahlık verilir. (Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, C1, s. 451.) Ayrıca Kur'an'da **"Allah, yolunda öldürülenlerin amellerini asla boşa çıkarmayacaktır."** (Muhammed suresi, 4. ayet.) buyrulurak şehitlerin yaptığı işlerin ahirette mükâfatı olacağı müjdelendir.

5. UYGULAMA

Al-i İmran suresi, 169 - 171. ayetleri Türkçe mealden okuyarak ayette verilen mesajları aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

Bakara suresi, 155-157. ayetler: Müslümanlar 612 yılında Mekke'den Medine'ye göç ederek müşriklerin saldırılarından kısmen kurtulmuşlardı fakat hicretin ilk yıllarında hâlâ korku ve kaygıları devam ediyordu. Nitekim kısa zaman sonra çatışmalar başladı. Bu arada hicret eden Müslümanlar mallarını Mekke'de bıraktıkları için ağır maddi sıkıntı çekiyorlar, çatışmalarda da mal ve can kaybına uğruyorlardı. Ellerindekini kardeşçe paylaşmalarına rağmen Peygamberin ailesi bile günlerce aç kalıyorlardı. Bu ayette özellikle Medine Dönemi'nin ilk yıllarındaki bu sıkıntılara işaret edilmekle beraber, genel anlamda Allah'ın (c.c.) insanları bu tür sıkıntılarla imtihan etmesi her zaman mümkün olduğundan, ayetin anlamı, amacı da mutlak ve geneldir.

Allah (c.c.), insanları imtihan etmiş ve dilediği her zamanda imtihan edecektir. Allah'a (c.c.) dayanıp sıkıntılar altında ezilmeyenler hem dinî hem de dünyevi bakımdan kazanmışlardır; bu Allah'ın (c.c.) yasaıdır. Onun için 155. ayetin sonunda **“Sabredenleri müjdele!”** buyurularak yeniden sabra vurgu yapılmış; 156. ayette bu sabrın imanla ve teslimiyetle bütünleşmiş bir sabır olduğu özellikle belirtilmiştir. Bu ayetler bir yandan Hz. Peygamberle (s.a.v.) ona inanan ilk Müslümanların sahip oldukları kesin imanla yüksek ahlakı ve üstün moral gücünü yansıtmakta; bir yandan da örnek Müslümanın karakteristik yapısını tanımlamaktadır. Bu yapının temel taşı Allah'a (c.c.) sarsılmaz iman, güven ve teslimiyettir. Müslüman sadece Allah'a (c.c.) ait olduğunu ve en sonunda O'na döneceğinin bilinci içinde olmalı, başarı ve kurtuluşu da yalnız Allah'tan (c.c.) beklemelidir. Mümin, Allah'ın (c.c.) huzurunda her zaman ümitli ve iyimser olmalı, düşmanlar karşısında da onurlu ve kişilikli olmalıdır.

157. ayet ise Hz. Peygamber (s.a.v.) ve Müslümanların yaptığı gibi hayatın türlü zorluklarına karşı koyan, özellikle inançlarını ve vatanlarını koruma uğruna karşılaştıkları sıkıntılara sabır ve metanetle direnen; Allah'a (c.c.) olan inançlarını, güven ve teslimiyetlerini, iyimserliklerini, sabır ve metanetlerini her zaman koruyan yüksek karakterli müminler için büyük bir iltifattır. Allah Teala, Müslümanların günahlarını tamamen örter. Onları rahmetiyle mükâfatlar ve nimetler verir. Bu nimetler dünyada ne görülmüş ne duyulmuş ne de insanın akıl ve hayaline gelmiş şeylerdir.

ÖZET

Varoluşun ve Hayatın Anlamı

Allah (c.c.) insanı akıllı, düşünen ve irade sahibi bir varlık olarak yaratmış, buna göre de insanı yaptığı eylemlerden sorumlu tutmuştur. Akıllı ve özgür iradeye sahip olan insan, yaptığı en küçük iyiliğin mükâfatını göreceği gibi yaptığı en küçük kötülükten de sorumlu olacaktır. İnsan, sahip olduğu bu özelliklerle diğer varlıklardan ayrıcalıklı bir konuma sahiptir.

İnsan varoluşun sebebini, hayatın amacını, ölüm sonrası neler olacağını araştırarak bir cevap bulmak ister. İnsanın bu arayışı, varoluş ve hayatın anlamı açısından önemli bir durumdur çünkü insan ancak bu sorulara cevap bulabilirse mutlu ve huzurlu olur.

İnsanın doğması ve ölümü, kişinin iradesi dışında meydana geldiği için insana hayat bahşeden güç, ona bir gaye vermiştir. Buna göre kâinatta gayesiz hiçbir varlık bulunmamaktadır. İslam dinine göre hayatın en yüce ve en kutsal gayesi, yüce Allah'ı (c.c.) tanımak, iman etmek ve O'na ibadet etmektir. Allah (c.c.) Kur'an'da şöyle buyurur: “Ben cinleri ve insanları, başka değil, sırf bana kulluk etsinler diye yarattım.” (Zâriyat suresi, 56. ayet.)

Hayatın gayesi veya amaçlarından biri de iyilik yapmaktır. Hayatın amacı, Allah'a (c.c.) iman etmek ve bu inanca göre yaşamaktır. Aynı zamanda, iyilik ve güzellikte yarışmaktır. İnsan, bu hayattaki amacı bilmeli Allah'a (c.c.) imana ederek O'nun rızasına uygun bir hayat sürmelidir.

Ahiret hayatına imanın, insan hayatı üzerinde derin etkileri ve faydaları vardır. İnsan ahiretini bu dünyada yaptıklarıyla kazandığı gibi dünyasını da ahirete olan imanı sayesinde Allah'ın (c.c.) emrettiği şekilde düzenli ve güzel bir şekilde yaşar. Dünya hayatını boş, gereksiz ve haram davranışlardan uzak durarak yaşar. Ahirete iman etmek insan hayatına anlam katar, yön verir, değer kazandırır. Bu inanç, insana bütün davranışlarını yüce bir gaye için yaptığı bilincini aşılır. Ebedî hayatı hesaba katarak hareket eden insan, kötülüklerden uzak durur. Dünya hayatını iyilik, dürüstlük, yardımseverlik, yalnızca Yaratıcı'ya kulluk gibi salih ameller üzerine inşa eder.

Ahiret Âlemi

Ahiret, dünya hayatından sonra başlayıp sonsuza kadar devam eden, ölüm sonrası hayat demektir. Ahiret bu dünyada yaptıklarımızın karşılığını göreceğimiz yerdir. Ahirete iman etmek ise ölümden sonra tekrar dirilmeye ve dünyada yapılan davranışların karşılığının görüleceğine inanmak demektir.

Ahiret dünya hayatını takip eden fakat ondan daha uzun olan ebediyet âlemine ait çeşitli merhaleler ve hâllerden ibarettir. Kıyametle birlikte tüm insanlar ölecek, sonra dirilecek ve ahiret hayatı başlayacaktır. Ahirete imanla ilgili olan bu aşamalar: Ölüm, kıyamet, diriliş, mahşer, hesap, mizan, cennet ve cehennemdir. Ahiret gününe iman etmek, bunlara inanmak demektir.

İslam dini; ölümün, dünya hayatından ahiret hayatına bir geçiş olduğunu ifade etmiştir. Bu durumda ölüm, bir yok oluş ve son değil bir dünyayı diğerine bağlayan bir aşama olmaktadır. İslam'a göre ölüm, Allah'tan (c.c.) gelen bir varlığın yine O'na dönmesi olarak açıklanmaktadır. Bu ise insanda kaygı ve korkudan ziyade ümit yaratan bir hakikat olmaktadır. Ölüm, Allah'ın (c.c.) bu dünyaya koyduğu bir kural ve doğal bir olaydır. İnsanın doğması nasıl tabii bir olaysa ölüm de tabii bir olay sayılmaktadır. İnsanlar öldüğünde toprağa gömülerek yaratıldığı öze geri döndürülecek, orada Allah'ın (c.c.) dilediği vakte kadar bekletilecek ve hesap vermek için yeniden diriltilecek ve mahşerde bir araya toplanacaktır. Haşr günü herkes kendi derdiyle meşgul olacağı için en yakınındaki insanlarla bile ilgilenemeyecek, onlardan kaçacaktır. Mahşerde hiç kimseye haksızlık yapılmayacaktır. Allah (c.c.) adildir. Kim zerre kadar iyilik yapmışsa mükâfatını görecektir kim de zerre kadar kötülük yapmışsa hesabını verecek ve karşılığını alacaktır.

Kıyamet günü hesap görülüp herkesin yeri belli olduktan sonra cennet ve cehennem hayatı başlayacaktır. İslam dinine göre Allah'a (c.c.) iman edip salih amel işleyenler doğrudan cennete, inkâr edenler ise cehenneme gidecektir. Allah'a (c.c.) iman edip günah işleyenler ise cezalarını çektikten sonra cennete gidecektir.

Ahirete Uğurlama

Vefat eden bir Müslüman'ın arkasından yapılması gereken bazı görevler vardır. Bunların başlıcaları: Cenazeyi yıkamak, kefenlemek, cenaze namazını kılmak, cenazeyi defnetmek, vasiyetini yerine getirmek, varsa borçlarını ödemek, hayırda bulunmak ve dua etmektir.

İslam dinine göre Müslümanların birbirine karşı olan görev ve sorumlulukları öldükten sonra da devam eder. Mümin kardeşinin cenazesine katılmak inananların birbirine karşı görevleri arasında yer almaktadır.

İslam dinine göre insan, şerefli ve saygın bir varlıktır ve ölümünden sonra da bu durum devam eder. Bu saygının bir gereği olarak ölen kimse için bazı görevlerimiz vardır. Cenazenin usulüne uygun yıkanması, kefenlenmesi ve cenaze namazının kılınması gerekir. Bunları yapmak Müslümanlar için farz-ı kifayedir.

Ölüye saygı göstermek, yaşayanlara karşı saygılı olmanın bir başka ifadesidir.

Peygamberimiz (s.a.v.), öleceği anlaşılan kişilere kelime-i tevhid hatırlatılarak yanında Yasin suresini okumayı tavsiye etmiştir. Ölen yakınlarımız için dua etmek ve hayır yapmak İslam dininde tavsiye edilen güzel davranışlardır. Ayrıca sevabının ölen kimselere ulaşacağı ümidiyle ölenler için hayır hasenatta bulunmak, kültürümüzde canlılığını koruyan güzel bir gelenek olarak devam etmektedir. Bu amaçla yaptırılan çeşmeler, okul, hastane, vakıf gibi kurumlar da topluma önemli ölçüde hizmet sunmaktadır.

Alevilik ve Bektaşilikte vefat eden bir kimse için “hakka yürüdü” deyiimi kullanılır. Gerçekte insan Allah'tan (c.c.) gelmiş ve O'na dönmektedir. Ölüm bu dönüşün adıdır. Alevilik ve Bektaşilikte, vefat edenin ardından yapılan uygulamalar; kefenin hazırlanması, cenazenin yıkanması, cenazenin kefenlenmesi, helallik alınması, secdesiz namazının kılınması, cenazenin kabre taşınması, ölünün toprağa verilmesi, telkin verilmesi, baş sağlığı dilemek (taziye), mezara su dökülmesi, mezarlık dönüşü ve kırk yemeğidir.

Kur'an'dan Mesajlar: Bakara Suresi 153-157. Ayetler

“Ey iman edenler! Sabır ve namazla yardım dileyin. Şüphesiz Allah sabredenlerin yanındadır (153). Allah yolunda öldürülenler için “ölüler” demeyin. Hayır, onlar diridirler fakat siz bilemezsiniz (154). Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla; mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltmekle sınayacağız. Sabredenleri müjdele! (155). Onlar, başlarına bir musibet geldiğinde, “Doğrusu biz Allah’a aidiz ve kuşkusuz O’na döneceğiz” derler (156). İşte Rablerinin lütufları ve rahmeti bunlar içindir ve işte doğru yola ulaşmış olanlar da bunlardır (157).”

Kur'an, Müslümanların ibadetleri yerine getirme, haramlardan kaçınma, her türlü düşmanca hareketlere karşı direnme, musibet ve acılara göğüs germe gibi durumlara dayanıklılığı gerektiren her durumda sabretmesi gerektiğini vurgular.

Allah (c.c.) yolunda şehit olmak sıradan bir ölüm gibi değildir. Bu sebeple şehitlere “ölüler” demek, yani onları diğer ölümler gibi düşünmek yanlıştır; aksine onlar diridirler fakat insanlar bunu fark edemez, onların canlı olduğunu hissedemezler. O hayat, bu dünyadaki duyularla hissedilecek bir hayat değildir. O, ruhani bir hayat, daha doğrusu gerçek bir hayattır. Şehitler Allah (c.c.) katında diridirler.

Allah (c.c.), insanları denemiştir ve dilediği her zamanda deneyecektir. Allah’a (c.c.) dayanıp sıkıntıları altında ezilmeyenler hem dinî hem de dünyevi bakımdan hep kazanmışlardır; bu Allah’ın (c.c.) yasaıdır. “Sabredenleri müjdele” buyrulurken sabra tekrar vurgu yapılmış; bu sabrın ise imanla ve teslimiyetle bütünleşmiş bir sabır olduğu özellikle belirtilmiştir. Allah (c.c.), hayatın türlü zorluklarına karşı koyan; özellikle inançlarını ve vatanlarını koruma uğruna karşılaştıkları sıkıntılara sabır ve metanetle direnen; Allah’a (c.c.) olan inançlarını, güven ve teslimiyetlerini, iyimserliklerini, sabır ve metanetlerini her zaman koruyan yüksek karakterli müminlerin günahlarını tamamen örter. Onları rahmetiyle mükâfatlandırır ve birçok nimet verir.

1. ÜNİTE

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

1. “Allah’ın sana verdiği şeylerde ahiret yurdunu ara. Dünyadan da nasibini unutma...” (Kasas suresi, 77. ayet)

Bu ayette verilmek istenen asıl mesaj aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ahiret için çalışmalıyız.
- B) Dünya hayatını unutmamalıyız.
- C) Ahiret ve dünya hayatı geçicidir.
- D) Dünya ve ahiret hayatını dengede tutmalıyız.

2. “...Allah’a ve ahiret gününe iman eden kişi ya hayır söylesin ya da sussun.” (Ebu Davûd, Edeb, 122-123.)

Hadiste yer alan “hayır söylemek” deyimini aşağıdakilerden hangisinde yanlış ifade edilmiştir?

- A) Hayır yapacağını söylemek
- B) Boş söz söylememek
- C) Doğru söz söylemek
- D) Güzel söz söylemek

3. Aşağıdaki ayetlerden hangisi hayatın amacı ve gayesi hakkında bir bilgi vermektedir?

- A) “Oysa göklerde olanlar da yer de olanlar da isteyerek veya istemeyerek hep O’na boyun eğmişlerdir ve O’na döndürüleceklerdir.” (Al-i İmran suresi, 83. ayet.)
- B) “Hanginizin davranışça daha iyi olduğunu deneyerek göstermek için ölümü ve hayatı yaratan O’dur. O, güçlüdür, çok bağışlayıcıdır.” (Mülk suresi, 2. ayet.)
- C) “Ey Rabbimiz! Bize bu dünyada da nimet, güzellik ve iyilik ver, öteki dünyada da nimet, güzellik ve iyilik ver.” (Bakara suresi, 201. ayet.)
- D) “Oysa onların tek gerçek kabul ettikleri bu dünya hayatı hakikatte sadece bir oyun ve eğlenceden ibarettir; âhiret yurduna gelince işte asıl hayat odur; keşke bunu bilselerdi!” (Ankebüt suresi, 64. ayet.)

4. Ahirete iman eden bir kimseden aşağıdaki davranışlardan hangisini yapmaması beklenir?

- A) İbadetlerini yerine getirmesi
- B) Allah’ın (c.c.) emrettiği şeyleri yapması
- C) Vaktini boş işlere ayırması
- D) Salih amel işlemesi

5. “Kur’an-ı Kerim’de ahirete imana diğer ilahi kitaplardan çok daha fazla yer ayrılmıştır. Ahirete imanın diğer iman esasları içerisindeki yerini ve önemini vurgulamak, inananlardaki sorumluluk bilincini güçlendirmek, onları ebedî mutluluğun elde edilmesi doğrultusunda bir hayat yaşamaya sevk etmek bu hikmetlerden bazılarıdır.”

Bu metinde aşağıda yer alan konulardan hangisine değinilmemiştir?

- A) Ahiret imanının önemi
- B) Kimlerin cennete gideceği
- C) Sorumluluk bilinci
- D) Ebedî mutluluk

6. Aşağıdakilerden hangisi ahiret aşamalarından biri değildir?

- A) Kabir
- B) Berzah âlemi
- C) Taziye
- D) Hesap

7. Aşağıdakilerden hangisi cenaze namazı ile ilgili doğru bilgi değildir?

- A) Farz-ı kifayedir.
- B) Dua edilir.
- C) Rukû ve secde vardır.
- D) Ayakta başlar, ayakta biter.

8. İslam geleneğinde ölümle başlayıp mahşerdeki yeniden diriliş arasındaki sürece denir.

Kıyamet gününde yeniden diriltilecek varlıkların hesaba çekilmek için bir alana toplanmasına denir.

Yukarıdaki boşluklara gelmesi gereken ifadeler aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kabir - Berzah
- B) Kıyamet - Mahşer
- C) Ba’s - Haşr
- D) Berzah - Haşr

9. Aşağıdakilerden hangisi kıyametle ilgili doğru bir bilgi değildir?

- A) Kıyametin vaktini peygamberler bilebilir.
- B) Kıyametin zamanını sadece Allah (c.c.) bilir.
- C) Kıyamet, “dirilmek ve ayağa kalkmak” anlamına gelir.
- D) Sûr denilen alete üflenecek ve kıyamet kopacak.

10. Aşağıdakilerden hangisi cennetin isimlerinden biridir?

- A) Saîr
- B) Cahîm
- C) Adn
- D) Lezâ

2. ÜNİTE

KUR'AN'A GÖRE HZ. MUHAMMED

2. ÜNİTE KONULARI

2.1 HZ. MUHAMMED'İN ŞAHSİYETİ

2.2 HZ. MUHAMMED'İN PEYGAMBERLİK YÖNÜ

2.3 HZ. MUHAMMED'E BAĞLILIK VE İTAAT

2.4 KUR'AN'DAN MESAJLAR: AHZÂB SURESİ 45 - 46. AYETLER

2. ÜNİTE

KUR'AN'A GÖRE HZ. MUHAMMED

NELER ÖĞRENECEĞİZ ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

- Hz. Muhammed'in (s.a.v.) örnek şahsiyetini,
- Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberlikle ilgili görevlerini,
- Hz. Muhammed'e (s.a.v.) bağlılık ve itaati bildiren ayet ve hadisleri,
- Ahzâb suresi 45 – 46. ayetlerde verilen mesajları öğreneceksiniz.

ANAHTAR KELİMELER VE KAVRAMLAR

• Hadis	• Hatemü'n-Nebiyîn
• Sünnet	• Kütüb-i Sitte
• Üsve-i Hasene	• Kütüb-i Tis'a

DÜŞÜNELİM

1. “Üsve-i hasene ve hatemü'n-nebiyyîn” kavramlarının anlamlarını araştırınız.
2. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ahlaki özelliklerini araştırınız.
3. Meşhur hadis kitaplarını ve onları derleyenlerin isimlerini araştırınız.

1. HZ. MUHAMMED'İN ŞAHSİYETİ

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hangi davranışlarını örnek almalıyız ve hayatımızda uygulamaya çalışmalıyız?

Peygamberler, Allah'ın (c.c.) kulları arasından seçtiği ve vahiyle şereflendirerek emir ve yasaklarını insanlara ulaştırmak üzere görevlendirdiği elçilerdir. Tarihî süreç içinde Allah (c.c.) insanları doğru yola ulaştırmak için peygamberler göndermiş, kitaplar vermiş, peygamberler de bu kitaplar doğrultusunda insanları Allah'ın (c.c.) yoluna davet etmişlerdir. Bu süreç son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.) ile tamamlanmıştır. Onun getirdiği son din İslam, kitabı da son ilahi kitap Kur'an'dır.

Hz. Muhammed (s.a.v.) diğer peygamberler gibi beşer bir peygamberdir. O da diğer insanlar gibi bir anne-babadan dünyaya gelmiş, büyümüş, evlenmiş ve çocukları olmuştur. Diğer insanlar gibi geçimini sağlamak için çalışmış, çabalamıştır. Sağlıklı günleri olduğu gibi hastalandığı zamanlar da olmuştur. Mutlu olduğu günleri de olmuş, yorulduğu, zorluk ve sıkıntı çektiği zamanlar da olmuştur. Onun da arkadaşları ve dostları olduğu gibi eşleri, çocukları ve torunları da olmuştur. Eşleriyle ilişkisinde huzur ve neşeyi paylaştığı zamanlar olduğu gibi sorun yaşadığı anlar da olmuştur. İlahi emir ve yasaklarla

BİLGİ KUTUSU

Hatemü'n-nebiyyîn: “Peygamberlerin sonuncusu, kendisinden sonra kesinlikle peygamber gelmeyecek olan” anlamında Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sıfatıdır. Kur'an'da şöyle buyrulur: “...o Allah'ın elçisidir ve peygamberlerin sonuncusudur (hatemü'n-nebiyyîn)...” (Ahzâb suresi, 40. Ayet.)

(MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 127)

Görsel. 1: “Muhammed Allah'ın resûlüdür.”

yükümlülük konusunda peygamber de diğer insanlar gibi sorumludur. Allah (c.c.) Hz. Peygamber'in (s.a.v.) insani (beşer) yönünü şu ayetiyle açıklamıştır: “**De ki: ‘Ben de ancak sizin gibi bir beşerim...’** (Fussilet suresi, 6. ayet.) Hz. Peygamber (s.a.v.) kendisinin insan ve peygamber olduğunu şöyle ifade etmiştir: “...**Şüphesiz ki ben Allah'ın kuluyum. Onun için bana ‘Allah'ın kulu ve resûlü’ deyin.**” (Buhari, Enbiya, 48) Hz. Peygamberin (s.a.v.) sevgili eşi Hz. Aişe'nin (r.a.) ifadesiyle sahabeden herhangi bir aile reisi evinde ne yapıyorsa o da aynısını yapardı. O, herkes gibi bir insandı. Elbisesini temizler, koyununu sağır ve kendi ihtiyaçlarını kendisi görürdü. Hz. Peygamber'i (s.a.v.) çocuklarla şakalaşırken torunlarını gezdirirken gençlerle dertleşirken alışveriş yaparken ve savaş için hendek kazarken görmek mümkündü. (Buhari, el-Edebü'l müfred, 190; İbn Hanbel , V 1, 256; Buhari , Deavât, 31; İbn Ebu Şeybe, Musannef, Fedail, 23.)

Hz. Muhammed'e (s.a.v.) şaka yapanlar olduğu gibi onunla okçuluk gibi oyunlar oynayanlar da olmuştu. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kırıldığı insanlar da vardı ancak Müslümanlar aynı zamanda onun kendi içlerinden seçilmiş ve vahiy alan bir peygamber olduğunu daima hatırlarında tutuyorlardı. (Ebu Davud, Edeb, 84; Buhari, Cihad , 78) (Hadislerle İslam, C 6, s. 271- 283)

“Ben ancak bir beşerim. Size dininiz hakkında bir şey emredersem onu hemen alın! Kendi görüşümle bir şey emredersem, takdir edersiniz ki ben de bir insanım.”

(Müslim, Fedâil, 140.)

Hz. Muhammed (s.a.v.) diğer insanlar gibi doğmuş, büyümüş ve eceli geldiği zaman vefat etmiştir. Allah (c.c.) bu konuda şöyle buyurmaktadır: “**Muhammed yalnızca bir elçidir. Ondan önce de elçiler gelip geçti. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geri dönecek misiniz? Kim geri dönerse bilsin ki Allah'a asla bir zarar vermiş olmayacaktır. Allah şükredenleri ödüllendirecektir.**” (Al-i İmran suresi, 144. ayet.) Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de bir insandı. Allah'tan (c.c.) vahiy alıyordu ama neticede o bir beşerdi. Doğan her fani gibi o da vefat etti. Baki kalansa Allah (c.c.) ve dini idi. Allah (c.c.) Kur'an'da peygamberlerin beşer olduğunu sürekli vurgulamıştır.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamber oluşu onun sıradan bir insan olmadığının da bir göstergesidir. Onun yaşantısını nebevi yönünden ayırma imkânı yoktur çünkü o öfkelenirse de ağzından haktan başka bir söz çıkmazdı. İnsanlık hâliyle aksırdığında, insanlara aksırmanın adabını anlatıyor; yemek yediğinde yeme içmenin kurallarını

öğretiyordu. Zaten onun beşer bir peygamber olarak gönderilmesindeki hikmet de budur. Yemeyen, içmeyen ve uyumayan bir peygamber bu özellikleri taşıyan insanlara örnek olamazdı.

Görsel. 2: Mescid-i Nebi, Medine

Allah (c.c.), elçi olarak insanlara bir melek ya da insan olmayan herhangi bir varlığı göndermemiş, onlar gibi hayatını sürdüren bir insanı seçmişti. Önceki peygamberler gibi son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.) de gönderildiği toplumun içinden seçilmişti. Onun bildirdiği din, bireysel ve toplumsal hayatın her alanına ilişkin mesajlar taşımakta, o da bu mesajları hem anlatarak hem de yaşayarak insanlara ulaştırmaktaydı. Bu bakımdan onlarla aynı dili konuşan, aynı hayatı paylaşan, aynı ruhi ve bedenî ihtiyaçlara sahip olan bir peygamber örnek olabilirdi. Toplumun her kesimi onda bir örneklik bulabilmişti. O, ev içinde bir aile reisi, bir eş ya da bir baba idi. Toplum içerisinde bir arkadaş ya da bir komşu idi. Pazarda bir müşteri, sokakta halktan biri gibiydi. O, devletin başı ve bir ordu komutanıydı. O aynı zamanda bir peygamberdi ve her işinde insanlara örnekti. O, ne sadece beşerdi ne de yalnızca peygamberdi. O, Kur'an'da ifade edildiği gibi “beşer-resul” idi. (Hadislerle İslam, C 6, s. 283)

Görsel. 3:

“Sen elbette üstün bir ahlaka sahipsin.”

Hiz. Muhammed (s.a.v.), güzel ahlakı ile insanlar arasında örnek gösterilen bir peygamberdir. Allah (c.c.) Kur'an'da bu konuda şöyle buyurmaktadır: “**Sen elbette üstün bir ahlaka sahipsin.**” (Kalem suresi, 4. ayet.) Ayet-i kerimedeki “üstün ahlaktan” kasıt ise Hiz. Peygamber'in (s.a.v.) sahip olduğu Kur'an ahlakıdır. Nitekim Hiz. Aişe'ye (r.a.), Peygamberimizin (s.a.v.) ahlakının nasıl olduğu sorulduğunda O, “**Siz hiç Kur'an okumaz mısınız? 'Resûlullah'ın ahlakı Kur'an'dır**” (Müslim, “Müsâfirîn”, 139) demiş ve yukarıda meali verilen ayeti okumuştur.

Peygamberimiz (s.a.v.), her konuda biz Müslümanlar için en güzel örnektir. Nitekim Allah Teala (c.c.) şöyle buyurmuştur: “**Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman kimseler için Allah'ın resûlünde sizin için en güzel örnekler vardır.**” (Ahzâb suresi, 21. ayet) Peygamberimizin (s.a.v.) attığı her adım, söylediğı her söz, yaptığı her iş, geliştirdiğı her ilişki bizim için örnektir çünkü Allah'ın (c.c.) örnek olarak takdim ettiğı bir insan tabii ki bizler için rehber ve örnek olacaktır. (Kur'an'dan Öğütler, C 2, s. 270.)

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), her davranışı ile insanlara rol model olmuş bir şahsiyettir. O; dürüst ve güvenilir, affedici ve merhametli, adil, müsamahakâr, sabırlı, kararlı, cesur ve mütevazı gibi ahlaki özelliklere sahip bir insandı.

Dürüst ve Güvenilir Olmak

“... sana buyrulduğu gibi dosdoğru ol!...” (Hud suresi, 112. ayet.)

Hiz. Muhammed (s.a.v.), peygamber olmadan önce çevresi tarafından güzel ahlakı, mertliği, yalan söz söylemeyip daima doğruyu söylemesi ve güvenilirliği ile bilinmekteydi. Doğru sözlü ve güvenilir olduğı için halk arasında “**Muhammedü'l - Emin**” lakabı ile şöhet bulmuştur.

Müşrikler Hiz. Muhammed'e (s.a.v.) şair, kâhin, cin çarpmış gibi yakıştırmalarda bulunuyorlardı ancak hiçbir zaman yalancı diyemiyorlardı. Hatta Ebu Cehil, “Biz seni yalanlamıyoruz, getirdiğini yalanlıyoruz” diyordu. Bunun üzerine En'âm suresi 33. ayet-i kerime inmiştir: “**Onların söylediklerinin hakikaten seni üzmemekte olduğunu biliyoruz. Aslında onlar, seni yalanlamıyorlar fakat o zalimler açıkça Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorlar**” (Tirmizî, “Tefsîr”, 7/1)

Görsel. 4: Peygamberimiz her konuda insanlara güzel örnek olmuştur.

Hız. Muhammed (s.a.v.), peygamberliğı öncesinde bile dürüstlüğü ve güvenilir olmasıyla kavmi arasında dikkat çekmiş ve tanınmıştı. Nitekim kıymetli eşi Hız. Hatice (r.a.), ilk vahyi aldığında büyük bir korku ve endişe yaşayan Allah Resûlü'nü (s.a.v.), "...Allah'a yemin ederim ki Allah seni hiçbir vakit utandırmaz çünkü Allah'a yemin olsun ki sen akrabaları gözetirsin, doğruyu konuşursun..." (Müslim, İman, 252) diyerek sakinleştirmişti.

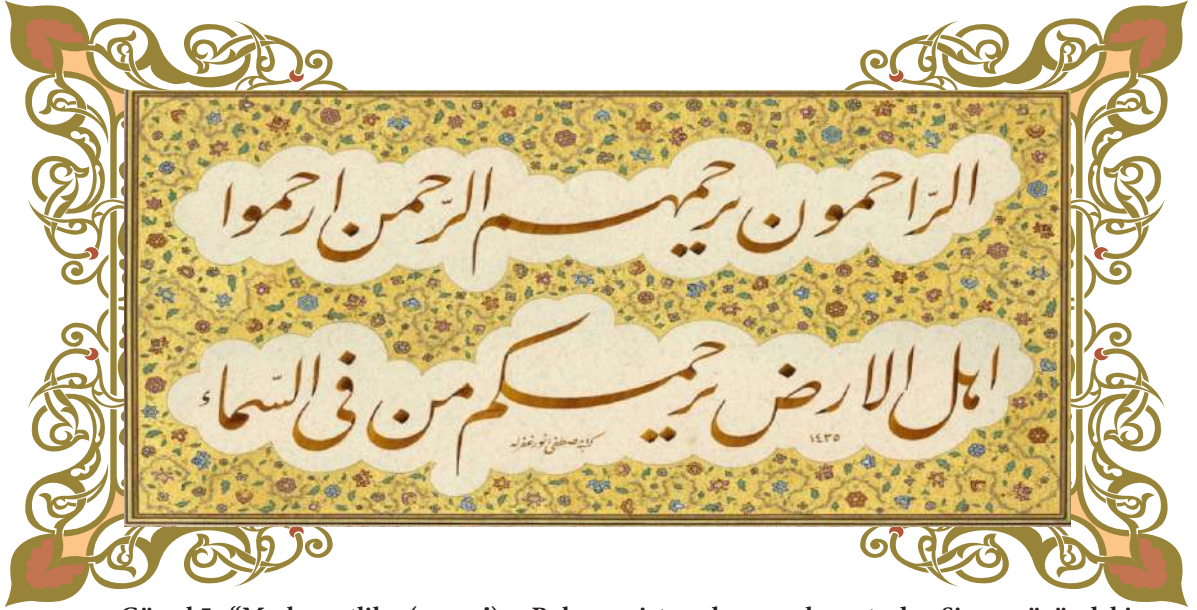
Hız. Peygamber (s.a.v.) asla yalan söylemez, şaka yaparken de bu hassasiyetini sürdürürdü. Yani o, kızgın da olsa neşeli de olsa ağzından gerçek dışı bir söz çıkmazdı. Söz ve davranışlarıyla ümmeti için "en güzel örnek" olan Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), kendisi yalandan uzak durduğu gibi müminlere de yalan söylemeyi yasaklamıştır. Nitekim bir defasında Resulullah (s.a.v.), bir annenin çocuğunu çağırıp "Gel sana bir şey vereceğim." dediğini işitince kadına, "Ona ne vereceksin?" diye sormuş, "Kuru hurma." cevabını alınca da şöyle buyurmuştur: "Dikkatli ol, ona bir şey vermemiş olsaydın, bu senin için bir yalan olarak yazılacaktı." (Ebu Davud, Edeb, 80.) İslam düşüncesinde insanlara güven vermemek, yalan söylemek ve ihanet etmek münafıklığın alametlerinden biri sayılmıştır.

"Müslüman, elinden ve dilinden emin olunan kimsedir." (Tirmizî, İman, 12)

Affedici ve Merhametli Olmak

Merhametli olmak, diğer varlıkları esirgemek, korumak, şefkat etmek, acımak ve insaflı davranmaktır. Merhametli insanların gönlü yumuşaktır. Merhamet, Allah'ın (c.c.) "Rahman" isminin bir yansımasıdır.

Hız. Muhammed'in (s.a.v.) en önemli özelliklerinden biri de merhametli olmasıdır. Allah (c.c.) bu konuda Kur'an'da şöyle buyurmuştur: "Ve seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." (Enbiyâ suresi, 107. ayet.) İslam düşüncesinde merhametli ve affedici olmak dinî bir görevdir çünkü Allah'ın (c.c.) rahmetine ulaşabilmek için merhametli olmak gerekmektedir. Rahman olan Allah (c.c.), merhameti var etmiş, Peygamberini (s.a.v.) de merhamet duygusu ile bezemiş, müminlerin de bu meziyetle süslenmelerini ve şefkati birbirine tavsiye etmelerini emretmiştir. Hız. Peygamber (s.a.v.), merhametli olduğu gibi ümmetine de merhamet olmalarını şu hadisiyle tavsiye etmiştir: "Merhametliler (var ya!) ... Rahman, işte onlara merhamet eder. Siz yeryüzündekilere merhamet edin ki gökyüzündekiler de size merhamet etsin." (Ebu Davud, Edeb, 58)

Görsel 5 : “Merhametliler (var ya!) ... Rahman, işte onlara merhamet eder. Siz yeryüzündekilere merhamet edin ki gökyüzündekiler de size merhamet etsin.”

İnsanlığa her davranışıyla güzel bir örnek olan Peygamberimizin (s.a.v.) affedici ve merhametli olması insanların onun etrafında toplanmalarının en önemli sebeplerinden biridir. O, etrafındaki insanlara, diğer varlıklara merhametli ve affedici davranmıştır. Bu davranışı, insanların ona iman etme ve İslam'ın yeryüzünde yayılma sürecini de hızlandırmıştır. Kur'an'da bu durum şöyle ifade edilmektedir: “**Sen onlara sırf Allah'ın lütfu sayesinde yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı kalpli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet, onların bağışlanmasını dile, iş hakkında onlara danış, karar verince de Allah'a güven, doğrusu Allah kendisine güvenenleri sever.**” (Âl-i İmrân suresi, 159. ayet.)

Görsel. 6:

“Merhamet etmeyene merhamet olunmaz.” (Buhârî, Edeb, 18.)

Kur'an ahlakını benimseyen ve Resûlullah'ın (s.a.v.) örnek kişiliği ile kendi tavır ve davranışlarına yön veren müminler, birbirine karşı merhametli olmalı ve onun şu sözünü kendilerine rehber edinmelidirler: “**Müminler, birbirlerini sevmeye, birbirine merhamet ve şefkat göstermeye, tıpkı bir organ rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer.**” (Müslim, Birr, 66.)

1. UYGULAMA

“Küçüğümüze merhamet etmeyen, büyüğümüze saygı göstermeyen bizden değildir.” (Tirmizî, Birr, 15)

Peygamberimizin (s.a.v.) bu hadisini düşündüğümüzde büyükler ve küçükler birbirine karşı nasıl davranmaları gerekir? Düşüncelerinizi aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Adil Olmak ve Hakkı Gözetmek

İslam dininde önemli konulardan biri de adaletli olmaktır. Kur'an'da da sıkça bahsedilen **adalet**, “dengeli olma, işi yerli yerine koyma, hak sahibine hakkını verme” anlamlarına gelmektedir. (MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 4.) Adalet, bireysel ve sosyal anlamda insanlar arasında dirlik ve düzenin sağlanması için eşitlik ve hakkaniyet esaslarına uygun hareket etmeyi gerektirir. Ayrıca adalet, temel insan hakları ve değerleri açısından insanlar arasında hiçbir ayırım yapılmaksızın her hakkın sahibine verilmesini temin etmeyi amaçlamaktadır.

Hz. Peygamber (s.a.v.) kendi toplumu arasından seçilip de Allah'ın (c.c.) peygamberi olma şerefine erdiğinde içinde yaşadığı toplumun zulüm ve barbarlık üzerine kurulduğunu yakından biliyordu. O, toplumda ahlaki ve dinî alanlarda olduğu gibi, insanların hukukuna ilişkin sahalarda, yönetim ve ticaret gibi alanlarda da adaleti gerçekleştirmek için ilke ve esasları yerleştirmeye çalıştı. İnsanlar arasında adaleti yeniden tesis etmek için büyük gayret sarf etti. Adalet konusunda Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmuştur: “Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutun, adaletle şahitlik eden kimseler olun. Herhangi bir topluluğa duyduğunuz kin, sizi adaletsiz davranmaya itmesin. Adaletli olun; bu, takvâya daha uygundur. Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır.” (Maide suresi, 8. ayet.)

Görsel. 7: “Adalet, dengeli olmaktır.”

Hz. Muhammed (s.a.v.) hayatı boyunca adil olmuş, kimsenin hakkını yememiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) yargılama sırasında bir hakim gibi davranır, hüküm verme noktasında ise her zaman adalet ilkesini gözetirdi. Hiçbir zaman hükmü muhataba göre değiştirmezdi. O her işinde olduğu gibi kamu ve kişi haklarını doğrudan ilgilendiren konularda da asla adam

kayırmazdı. Hırsızlık yapan itibarlı bir kadının affedilmesi için Üsame b. Zeyd’in (r.a.) aracı kılındığı dava bu konuda meşhur bir örnektir. Bir gün Kureyş’in en saygın kabilelerinden Mahzumoğulları koluna mensup bir kadın bu saygınlığı kullanarak kabilesinden tanınmış kişilerin isimlerini vererek borç istemiş fakat borçlarını geri ödememişti. Bu durum Peygamberimize (s.a.v.) iletildiğinde o bu işin hırsızlık olduğuna hükmetmiş ve cezalandırılmasını emretmişti. Kadının mensubu olduğu Mahzumoğulları, kendi isimlerini taşıyan birinin cezalandırılmasını istememiş kadını cezadan kurtaracak bir yol aramışlardı. Bunun için Hz. Peygamber’in (s.a.v.) çok sevdiği Üsame’yi (r.a.), Hz. Muhammed’e (s.a.v.) gönderdiler. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu durumun adaletsizlik olduğunu söyleyerek üzölmüş ve şöyle buyurmuştur: “Nasıl oluyor da bazı kimseler, Allah’ın koyduğu cezalardan birinin uygulanması için aracı olmaya kalkışıyorlar?” Sonra ayağa kalkarak orada bulunanlara şöyle hitap etti: “Sizden öncekilerin helak olmasının sebebi şudur: İçlerinden soylu, mevki ve makam sahibi biri hırsızlık yapınca onu serbest bırakıyor; zayıf ve kimsesiz bir kimse hırsızlık yapınca onu cezalandırıyorlardı. Allah’a yemin ederim ki Muhammed’in kızı Fatıma hırsızlık yapsaydı, muhakkak onun da elini keserdim.” (Buhârî, Megazi, 55)

Hz. Peygamber (s.a.v.), özellikle eşlerin birbirleri üzerinde ve cinsiyet gözetmeksiz çocukları arasındaki haklarını gözetmeleri ve haksızlık etmemelerinin önemini şöyle belirtmiştir: “Allah’tan hakkıyla sakının!” diye başladığı uyarının hemen peşinden, “Çocuklarınız arasında adaletli davranın” (Ebu Davud, Büyü, 83.)

Hz. Muhammed (s.a.v.), bütün hayatını fert ve toplumun huzuru için dünya ve ahiret mutluluğu için çalışarak geçirmiştir. Hukuk ve adalete dayanan bir yönetim anlayışını bundan asırlar önce hayata geçirmeye ve insanlara bir model bırakmaya gayret etmiştir. (Hadislerle İslam, C 4, 6 , s. 403-415, s. 497-307.)

Müsamahakâr Olmak

“...Siz kolaylaştırıcı olarak gönderildiniz, zorlaştırıcı olarak değil.” (Tirmizi, Taharet, 112)

Arapça bir kelime olan müsamaha, “affetmek ve bağışlamak” anlamlarına gelir. Türkçedeki karşılığı ise hoşgörüdür. İslam düşüncesinde **müsamaha**, sevgi temeline dayanan ahlaki bir erdemdir. Hoş görmek; kolaylık göstermek, iyi karşılamak, ayıplamamak, hatayı görmezden gelmek, kırıncı ve aşağılayıcı olmamak, affedici olmak, kendi anlayışımıza aykırı olan görüşleri sabırla karşılamak demektir. Farklı görüşlere sahip insanların huzur içinde bir arada durmasının en büyük nedeni birbirine karşı müsamahalı davranmalarıdır.

Hz. Muhammed (s.a.v.), insanlara karşı müsamahalı davranır onların hatasını yüzlerine vurmazdı. O, insanları anlayışla karşılar onları mahcup etmezdi. Hz. Peygamber (s.a.v.), Mekke’nin Fethi’nden sonra kendisine ve sahabelere kötülük yapan Mekkelilere karşı herhangi bir kin ve nefret beslememiş, hepsini bağışlamıştır. Onun bu davranışı İslam’daki müsamahanın en güzel örneklerinden biridir. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) müsamahalı davranması, İslam’ın hızlı bir şekilde yayılmasının en büyük sebeplerindendir.

BİLGİ KUTUSU

Müsamahalı kişi, insanları affeder, merhametli ve sabırlı olur, hataları örter, alay etmez, incitici davranışlarda bulunmaz, kibirli olmaz, kin gütmaz, sui zanda (kötü zanda) bulunmaz ve öfkesini yener.

Hz. Muhammed (s.a.v.) İslam’ı tebliğ ederken Kur’an’ın şu emrine uygun davranmıştır: “Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle davet et; onlarla en güzel yöntemle tartış. Kuşkusuz senin Rabb’in, yolundan sapanların kim olduğunu en iyi bilendir; O, doğru yolda bulunanları da çok iyi bilir.” (Nahl suresi, 125. ayet.) O, insanları dine davet ederken asla zorlamamış, sert ve kaba davranmamıştır. İnsanların Taif’te veya Mekke’de Peygamberimize (s.a.v.) kötü davranması bile onu müsamahalı davranmasından alıkoymamıştır.

Aile hayatında müsamaha, eşlerin birbirine karşı iyi davranması, çocuklarına sevgi ve şefkatle yaklaşması ve çocukların da anne-babalarının hukuklarına riâyet etmesiyle sağlanır. Hz. Peygamber (s.a.v.) aile hayatında da bir model ve örnek şahsiyettir. Onun eşlerine karşı sevgisi, saygısı ve sabrı; çocuklarına ve torunlarına karşı muhabbeti ve merhameti herkes tarafından bilinen bir husustur.

Görsel. 8:

“Müsamahalı olmak ahlaki bir erdemdir.”

İnsanları sevgiye çağıran, kin ve nefreti ortadan kaldıran müsamahalı davranışın en güzel örnekleri, Kur'an'da, yüce bir ahlak üzere olduğundan övgüyle bahsedilen Peygamberimizin (s.a.v.) hayatında görülmektedir. Hz. Aişe'ye (r.a.) Peygamberimizin (s.a.v.) ahlakı sorulunca o, şöyle demiştir: “O, kaba ve çirkin söz ve davranışlarda bulunmaz, çarşı pazarda insanlarla uluorta münakaşaya girmez, kötülüğe kötülükle karşılık vermez, bilakis bağışlayıcı ve hoşgörülü davranırdı.” (Tirmizi, Birr, 69.)

Hiz. Peygamber (s.a.v.), insanlar arasında bu güzel davranışı yaygınlaştırmak için şöyle tavsiyede bulunmuştur: “Müsamahakâr ol, sana da müsamahalı davranılsın.” (Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 1, s. 248.) Hiz. Muhammed (s.a.v.), ailesine, çocuklarına, arkadaşlarına ve diğer dinlere mensup insanlara karşı daima müsamahalı davranmıştır. Hiz. Peygamber'e (s.a.v.) on yıl hizmet eden genç sahabilerden Enes b. Malik (r.a.) de onun hoşgörüsüne dair bir anısını şöyle anlatır: “Allah Resûlü, insanlar içerisinde ahlakı en güzel olanı idi. Bir gün beni bir iş için gönderdi. Ben, ‘Allah’a yemin olsun ki gitmem.’ dedim. Oysa içimde Resulullah’ın emrettiği işe gitme niyetim vardı. Derken bu iş için yola koyuldum. Sokakta oynayan çocuklara rastladım (ve onlarla birlikte oyuna

Görsel. 9: “Muhammed”

dalıp işimi unuttum). Bir de baktım ki, Allah Resulü arkamdan başımı tutmuş gülümseyerek duruyordu. Bana, ‘Enescik, sana emrettiğim yere git haydi!’ dedi. Ben de, ‘Peki ya Resulallah, hemen gidiyorum.’ dedim.” Enes b. Malik devamında şöyle dedi: “Allah’a yemin olsun ki, ben kendisine on yıl hizmet ettim. Yaptığım bir işten dolayı, ‘Niye böyle yaptın?’, yapmadığım bir işten dolayı da, ‘Niçin böyle yapmadın?’ dediğini hatırlamıyorum.” (Buhari, Vesâyâ, 25.)

Allah’ın (c.c.) yarattığı varlıklara karşı merhametli olmak İslam’ın en önemli esaslarından birisidir.

Hiz. Muhammed (s.a.v.) tüm hayatında ve insanlarla münasebetlerinde akılcı ve ölçülü olmayı, düşmanlık yerine dostluk ve sevgi bağlarının kurulmasını; öfke, şiddet, kin, intikam yerine yumuşaklığı; kötülük yerine iyiliğin önemli olduğunu vurgulamıştır.

Sabırlı, Kararlı ve Cesur Olmak

Sabır sözlükte, hoşla gitmeyen olaylar ve insanı zorlayan durumlar karşısında ruhsal dengeyi bozmamak için dünya ve ahiret yararlarını düşünerek insanın kalbinde yer tutan sukûnet ve dayanma kuvveti, Allah’a (c.c.) sığınıp güvenerek bela ve felaketlere direnç göstermek demektir. (MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 314.) İslam dinine göre

kişi, başına bir musibet geldiği zaman hem bunun için tedbirlerini alarak Allah'a (c.c.) tevekkül etmeli hem de sabretmelidir. Bu düşünceye göre sabır, pasif şekilde bir bekleyiş değildir. Allah (c.c.), Kur'an'da sabreden kullarını şöyle müjdelemiştir: “... Sabredenlere mükâfatları hesapsız verilecektir.” (Zümer suresi, 10. ayet.)

Hız. Muhammed (s.a.v.) her yönden bize örnek olduğu gibi sabır ve kararlılıkta da örnek bir şahsiyettir. Onun hayatı acı, zorluklar ve bunlara gösterdiği sabır örnekleriyle doludur. O, çocukluğundan itibaren nice zorluklara göğüs germiştir. Hız. Muhammed (s.a.v.) henüz dünyaya gelmeden babasını, küçük yaşta annesini daha sonra dedesini kaybetmiş, zor zamanlarında yardımcı ve büyük destekçisi sevgili eşi Hız. Hatice'nin (r.a.) ölüm acısını yaşamıştır. Hız. Fatıma (r.a.) hariç bütün çocuklarını toprağa vermiş, bu vefatlar onu üzmüş fakat bütün bu musibetlere karşı hep sabırlı olmuştur. Hız. Peygamber (s.a.v.), sıkıntıyla karşılaşan müminlere moral vermek için şöyle buyurmuştur: “Müslümanlar benim başıma gelen musibetlere baksınlar da kendi musibetleri karşısında güçlü olsunlar.” (Muvatta, Cenâiz, 14.)

Hız. Peygamber (s.a.v.), İslam'a davet yolunda karşılaştığı güçlük ve sıkıntılara karşı gösterdiği sabır ve metanet müminlerin, musibetler konusunda nasıl bir tavır takınmaları gerektiğine güzel bir örnektir. O, görevini yerine getirirken pek çok zorlukla karşılaşmış fakat davasından asla vazgeçmemiştir. Peygamberliği (s.a.v.) sürecinde müşriklerin bu işten vazgeçmesi tekliflerine şöyle karşılık vermiştir: “Güneş'i sağ elime,

Ay'ı sol elime verseniz yine de davamdan vazgeçmem.” (İbn-i Hişâm, Sîret, C 2, s. 101.)

Bu konuda Hız. Muhammed (s.a.v.), hem sabır ve kararlılığı hem de cesareti ile tüm Müslümanlara güzel bir örnek olmuştur. Cesaretin peygamberlerin özelliklerinden biri olduğu Kur'an'da şu ayetle belirtilmiştir: “Daha önce gelip geçen o peygamberler, Allah'ın vahiylerini tebliğ eden, Allah'tan korkan, başka hiç kimseden korkmayan kimselerdir. Allah hesap görücü olarak yeter.” (Ahzab suresi, 39. ayet.)

Görsel. 10: “...Kim sabrederse Allah ona dayanma gücü verir. Kimseye sabırdan daha hayırlı ve daha geniş bir ikram verilmemiştir.” (Müslim, Zekat, 124)

BİLGİ KUTUSU

Lokman (a.s.) oğluna şu öğütleri vermiştir:

“Yavrum! Namazı dosdoğru kıl. İyiliği emret. Kötülükten alıkoy. Başına gelen musibetlere karşı sabırlı ol çünkü bunlar kesin olarak emredilmiş işlerdendir.” (Lokman suresi, 17. ayet.)

Görsel. 11: “Allah sabredenlerle beraberdir.”

İslam’ı tebliğ görevinde Hz. Muhammed (s.a.v.) eziyet, hakaret, işkence ve boykota maruz kalmış, diğer Müslümanlarla birlikte hicret etmiş; evini, işini ve malını terketmek zorunda bırakılmış fakat o, asla davasından vazgeçmemiş büyük bir kararlılık ve cesaretle İslam’a davet görevini yerine getirmiştir. Hz. Peygamberimiz (s.a.v.), hicret yolculuğunda arkadaşı Hz. Ebu Bekir (r.a.) ile birlikte Sevr Mağarası’ndayken müşriklerin mağaranın önüne gelmesiyle

endişelenen Hz. Ebu Bekir’i (r.a.) büyük bir cesaretle “... **Korkma! Allah bizimle beraberdir...**”(Tevbe suresi 40. ayet) diyerek sakinleştirmiştir.

Hz. Muhammed (s.a.v.), müminlere Kur’an’ın emri olan sabrı ve Allah’a (c.c.) teslimiyeti tavsiye etmiştir. Allah (c.c.), Kur’an’da insanların çeşitli belalarla mutlaka sınanacağını hatırlatmış, bunlara sabredenleri müjdeledikten sonra başlarına bir musibet geldiğinde onların, “**Biz Allah’a aidiz ve biz O’na döneceğiz.**” (Bakara suresi, 155 - 156. ayetler.) diyen kimseler olduklarını haber vermektedir.

Mütevazı Olmak

“Rahman’ın kulları, yeryüzünde tevazu ile yürüyen kimselerdir...” (Furkân suresi, 63. ayet.)

Mütevazı, sözlükte “alçak gönüllü olma, kibirlenmeme, gösterişsiz olma, yumuşak huylu” gibi anlamlara gelmektedir. Allah’ın (c.c.) emirlerine gönülden ve içtenlikle bağlı olma, insanın, kendisinin de yaratılmış olduğunu bilerek insanlara karşı büyüklük taslamaması anlamlarına gelmektedir. Mütevazı olmak, kişiye hem Allah (c.c.) katında hem de kulları yanında saygınlık ve itibar kazandırır. (MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 364.) Kibir ve gurur mütevazı olmanın zıddıdır.

Alçak gönüllü olmak İslam dininin emirlerinden biridir. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bu konuda şöyle buyurur: “...**Allah için tevazu gösteren kişiyi Allah ancak yüceltir.**” (Müslim, Bîir, 69.)

Nitekim Cenâb-ı Hakk, Kur’an’da kullarının mütevazı olmalarını isteyerek şöyle buyurur: “**Onlar yeryüzünde tevazu içinde yürürler**” (Furkân suresi, 63. ayet.) Güzel bir özellik olan tevazuyu Allah (s.a.v.), ilk olarak elçisi Hz. Muhammed’e (s.a.v.) emreder ve şöyle buyurur: “**Sana tâbi olan müminlere alçak gönüllü davran!**” (Şuara suresi, 215. ayet.) Bunun üzerine Hz. Muhammed (s.a.v.) de hayatı boyunca hep bu prensip ışığında hareket etmiş ve alçak gönüllü davranmıştır. O, bu hasleti nedeniyle saha-

biler tarafından da çok sevilmiştir çünkü her konumdaki insan onunla çok rahat konuşmuş, arkadaşlık etmiştir. Bir gün biat etmek için yanına gelen bir kişi Peygamberle (s.a.v.) konuşmaya başlayınca korku ve heyecandan sesi titremeye başlamıştı bunu gören Hz. Muhammed (s.a.v.), “Sakin ol! Ben bir hükümdar değilim. (Güneşte) kurutulmuş et yiyen bir kadının oğluyum.” (İbn Mace, Et’ime, 30.)

Görsel. 12: Allah (c.c.) mütevazı olanları sever.”

diyerek onu rahatlatmıştır Hayatında hiçbir zaman kibre kapılmayarak tevazudan ayrılmayan Allah Resûlü (s.a.v.) bu davranışıyla bir insanlık dersi vermiş, ashabına da aynı tavrı sergilemeleri gerektiğini bildirmiştir (Kur'an'dan Öğütler, C 2, s. 365; Hadislerle İslam, C 3, s. 331.)

İnsanlığa Kur'an ahlakını yaşayarak gösteren Hz. Peygamber (s.a.v.) onlara mütevazı olmayı yaşayarak öğretmiş, oldukça sade bir yaşam sürmüştür. “Âlemlere rahmet” (Enbiya suresi, 107. ayet.) olarak gönderilen Hz. Peygamber (s.a.v.), hayatının hiçbir anında insan/beşer olduğunu unutmamış ve Allah (c.c.) tarafından kendisine verilen yüce meziyetlerle kendini büyük görmemiştir. Kendisini canından çok seven ashabın ona aşırı övgülerde bulunmasını istememiş ve onları bu konuda uyarmıştır. Sahabilerin kendisi için ayağa kalkmalarını hoş görmemiş, toplumun en fakir kesimiyle birlikte oturup kalkmış, yemiş içmiş, çocukları dahi selamından mahrum bırakmamıştır. Bu tutumuyla insanlara örneklik eden Allah Resûlü (s.a.v.) sık sık insanları kibirden sakındırıp alçak gönüllü olmaya çağırmıştır: “Allah bana, mütevazı olup birbirinize karşı övünmemenizi ve birbirinize karşı haddi aşan davranışlarda bulunmamanızı vahyetti.” (Müslim, Cennet, 64.) Peygamber Efendimizin (s.a.v) evdeki örnekliğini Hz. Aişe (r.a.) şöyle açıklar: “Allah Resulü, evinde herhangi bir insan gibi davranırdı. Kendi elbisesini yamar, ayakkabılarını tamir eder, ev işlerinde hanımlarına yardımda bulunurdu.” (Buhârî, Nafakât, 7.)

Hz. Muhammed (s.a.v.) fakir, yoksul ve farklı ırktaki insanları küçümsememiş ve onlara karşı kibirli davranmamıştır. O, konumu ve durumu ne olursa olsun fakir, zengin, yaşlı, çocuk, köle herkese karşı alçak gönüllü davranmış, herkesle konuşmuş ve onlara yardımcı olmuştur. O her zaman mütevazı bir hayat yaşamış ve müminlere de alçak gönüllü olmalarını tavsiye etmiştir.

2. UYGULAMA

Peygamberimizin (s.a.v.) şahsiyetini ve örnek ahlakını ifade eden özellikleri aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. HZ. MUHAMMED'İN PEYGAMBERLİK YÖNÜ

Hz. Muhammed'e (s.a.v.) peygamberlik görevi ne gibi sorumluluklar yüklemiştir?

Yüce Allah, (c.c.) emir ve yasaklarını peygamberleri aracılığıyla insanlığa bildirmiştir çünkü vahiyler ancak beşer bir peygamber vasıtasıyla insan hayatında bir karşılık bulabilirdi. Bunun için de dini, insanlara tebliğ etmekle ve açıklamakla görevli olan peygamberler, bu dinin nasıl yaşanacağını ve hayata aktarılacağını bizzat göstererek toplumlarına önderlik etmişlerdir.

Resûlullah (s.a.v.), kendisine indirilen vahyin tebliğ edilmesi yanında onun tebyini, teşrii ve temsil edilmesiyle de görevlendirilmiştir.

Allah (c.c.), Kur'an'da Hz. Peygamber'in (s.a.v.) nübüvvet görevini en kapsamlı şekilde şu ayetiyle açıklamıştır: "Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı; Allah'ın izniyle kendi yoluna çağıran bir davetçi ve aydınlatıcı bir kandil olarak gönderdik."

(Ahzab suresi, 45-46. ayetler.)

Hız. Muhammed'in (s.a.v.) Tebliğ Görevi

“Allah’a itaat edin, Peygamber’e de itaat edin. Yüz çevirerseniz bilin ki elçimize düşen apaçık bir tebliğdir.” (Teğabûn suresi, 12. ayet.)

Sözlükte tebliğ, “ulaştırma, duyurma, bildirme” anlamlarına gelmektedir. İslam düşüncesinde ise **tebliğ**, peygamberlerin Allah’ın (c.c.) kendilerine indirmiş olduğu vahiyleri insanlara eksiksiz olarak bildirmesine denir. (MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 354.) Peygamberliğin verilış sebeplerinin en önemlisi ve her peygamberin en büyük görevi, insanları Allah’a (c.c.) inanmaya davet etmektir.

Allah (c.c.), insanlara hem bu dünyada hem de ahirette mutlu olmaları için helal ve haramlarını peygamberleri aracılığıyla bildirmiştir. Peygamberler de insanları hidayete ve saadete erdirecek bu vahiyleri onlara eksiksiz olarak ulaştırmakla görevlidirler. Peygamberler bu görevi yerine getirirken yani Allah’ın (c.c.) dinini tebliğ ederken çeşitli sıkıntılara uğramış, kendilerine eziyet edilmiş, yurtlarından çıkarılmış hatta hükümdarlar tarafından zindana atılmışlardır fakat onlar daima sabretmiş, tebliğ görevlerini yerine getirerek bu konudaki kararlılıklarını ortaya koymuşlardır.

Peygamberlerin ilki, ilk insan olan Hz. Âdem (a.s), sonuncusu ise Hz. Muhammed (s.a.v.)’dir. Hz. Muhammed (s.a.v.) bütün insanlar için hatta bütün âlemler için bir rahmet olarak gönderilmiştir. Her peygamber kendi çağının şartlarına göre kendisine verilen tebliğ görevini yerine getirmiştir. Kur’an’da Peygamberin (s.a.v.) bu görevi şöyle anlatılır: “Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı; Allah’ın izniyle kendi yoluna çağırın bir davetçi ve aydınlatıcı bir kandil olarak gönderdik.” (Ahzâb suresi, 45- 46. ayet.) Ayrıca Kur’an’da birçok ayette Hz. Peygamber’in (s.a.v.) görevinin ancak tebliğ olduğu zikredilmiştir.

Peygamberimiz (s.a.v.) kıyamete kadar geçerli olacak dinî esasları tebliğ etmiştir. O bu görevini hakkıyla yerine getirmiş ve “Veda Hutbesi”nde bu tebliğ görevini yerine getirdiğine insanları şahit tutmuştur. Allah (c.c.), Hz. Peygamberin (s.a.v.) bu görevini yerine getirmesi için onu teşvik etmiş ve bu

Görsel. 13: “Kur’an insanlar için bir rehberdir.”

BİLGİ KUTUSU

Hatemü’n-nebiyyîn: Peygamber Efendimizin (s.a.v.) bir sıfatı olup “Peygamberlerin sonuncusu, kendisinden sonra kesinlikle peygamber gelmeyecek olan” anlamına gelir.

(MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s.)

konuda karşılaşacağı tehlikelere karşı kendisini koruyacağını vurgulayarak şöyle buyurmuştur: “Ey Peygamber! Rabb’inden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O’nun verdiği peygamberlik görevini yerine getirmemiş olursun. Allah seni (inanmayan) insanlardan koruyacaktır. Allah, hakikati inkâr eden insanları doğru yola iletmez.” (Maide suresi, 67. ayet.)

Peygamberimiz (s.a.v.) İslam dinini tebliğ etmeye başladığında müşrikler onunla alay etmiş, tebliğ görevini yapmasına engel olmaya çalışmışlardır. Hz. Muhammed’e (s.a.v.) ve sahabilere eziyet ve işkence yapmışlardır. Hz. Muhammed (s.a.v.) büyük bir sabır, kararlılık ve cesaretle görevini yerine getirmiştir. O, en yakınından, ailesinden başlayarak etrafındaki insanları İslam dinine davet etmiş, Kur’an’ın emrini yerine getirmiştir: “Ey örtünüp bürünen (Peygamber)! Kalk ve (insanları) uyar.” (Müddessir suresi, 1 - 2. ayetler.) O, insanları hak ve adalete davet etmiş, kötü ve zararlı olanlara karşı uyarmıştır. Komşu ülkelerden gelen insanlara ve hatta başta Bizans İmparatoru dahil önemli imparatorlara mektup göndererek İslam’ı tebliğ etmiştir.

Hz. Muhammed (s.a.v.), tebliğini yaparken bazı hususlara dikkat etmiştir. Onun görevi, insanlara nasihat edip öğüt vermektir, onları zorlamak ve onlara baskı yapmak değildir. Kur’an’da Hz. Peygamberin (s.a.v.) görevinin kendisine gelen vahyi insanlara tebliğ etmek olduğu şöyle anlatılmıştır: “Artık sen öğüt ver! Sen ancak bir öğüt vericisin. Sen, onlar üzerinde bir zorba değilsin” (Gâşiye suresi, 21-22.)

Hz. Muhammed (s.a.v.) tebliğ görevini en iyi ve en güzel şekilde yapmıştır. Kur’an’da bununla ilgili Peygamberimize (s.a.v.) şöyle öğüt verilmiştir: “(Ey Muhammed) Rab-binin yoluna hikmetle ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et...” (Nahl suresi, 125. ayet.)

Hz. Muhammed (s.a.v.) tebliğ görevini yaparken insanlara karşı sabırlı olmuş, onlara yumuşak davranmıştır. Peygamberimiz (s.a.v.) insanları İslam’a davet ederken kaba ve sert bir dille konuşmamıştır. O, tebliğ görevini sevecen ve nazik bir dille, kimseyi kırmadan, incitmeden ve insanları affederek yerine getirmiştir. Kur’an’da bununla ilgili olarak “Allah’ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi.” (Al-i İmran suresi, 159. ayet.) buyrulmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.), yirmi üç yıllık risaleti süresince yürütmüş olduğu bu tebliğ görevini en iyi ve bize örnek olacak şekilde yerine getirmiştir.

Hz. Muhammed’in (s.a.v.) Tebyin Görevi

Sözlükte **tebyin**, “bir şeyi açıklığa kavuşturma, anlatma, açık söyleme ve anlaşılmaz bir dille açıklama” anlamlarına gelmektedir. İslam düşüncesinde ise **tebyin**,

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) kendisine indirilen Kur'an-ı Kerim'i halka tebliğ ederek vahiyleri insanların anlayabileceği şekilde açıklamasıdır. Peygamberimizin (s.a.v.) görevlerinden biri de tebyindir. Bu görev Kur'an'da şu ayetle kendisine verildiği bildirilmiştir: "... İnsanlara, kendilerine indirileni açıklamak ve onların da (üzerinde) düşünmeleri için sana bu

Görsel. 15: "İbadetlerin nasıl yapılacağını

Peygamberimiz göstermiştir."

Kur'an'ı indirdik." (Nahl suresi, 44. ayet.) Sözleri ve davranışlarıyla "Yaşayan Kur'an" olan Hz. Muhammed (s.a.v.) insanlar için en güzel örnek olarak gönderilmiştir.

Hz. Muhammedin (s.a.v.) en önemli görevi Kur'an'ı insanlara tebliğ etmek, açıklamak ve onu hayatında uygulamaktır. Peygamberimiz (s.a.v.) sadece Kur'an-ı Kerim'i tebliğ eden, sıradan bir insan değildir. O kendisine bildirilen emir ve yasakları insanlara tebliğ ederek açıklamış ve bu ayetlerin nasıl uygulanacağını bizlere davranışlarıyla göstermiştir. (Kur'an'dan Öğütler, C 2, s. 261.)

Hz. Muhammed (s.a.v.), Kur'an hükümlerinden anlamı kapalı veya anlaşılması zor olan bazı ayetlere açıklık getirmiştir. Kur'an'da namaz, oruç, zekât ve hac gibi ibadetler açıkça emredilmiş fakat onların bazı uygulamalarını Peygamber Efendimiz (s.a.v.) açıklamıştır. Kur'an'da Allah (c.c.) "Namaz kılın..." (Bakara suresi, 110. ayet.) ayetiyle namazı emretmiş fakat Kur'an'da namazın nasıl kılınacağı, zamanı, rekâtlarına dair bir açıklama yapılmamıştır. Hz. Muhammed (s.a.v.) "Ben namazı nasıl kılıyorsam siz de öyle kılın." (Buhârî, Ezan, 18.) buyurarak namazın nasıl kılınacağını bizzat kendisi uygulayarak açıklamıştır. Kur'an' da zekât ve hac, farz kılınmıştır fakat zekâtın hangi mallardan ve ne kadar verileceği ve haccın nasıl yapılacağı açıklanmamıştır. Bu detaylar Peygamberimiz (s.a.v.) tarafından açıklanmış ve onun tarafından müminlere öğretilmiştir.

Hz. Peygamber (s.a.v.), Kur'an'ı en iyi anlayan ve yorumlayan kişidir. Onun sözleri, fiil ve davranışları da Kur'an'ın tefsiri olduğu için, ahlakı da Kur'an ahlakı idi.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Teşri Görevi

Sözlükte **teşri**, "kanun ve hüküm koyma, yasama" anlamlarına gelmektedir. (DİB, Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 654.) İslam dininde hüküm koyma yetkisi sadece Allah'a (c.c.) ve Hz. Muhammed'e (s.a.v.) aittir. Peygamber Efendimizin (s.a.v.) görevlerinden biri de hüküm koymaktır.

Peygamberin (s.a.v) hüküm koyması Allah'ın (c.c.) ona bildirmesi, onun da bu konuda açıklama yapması demektir. Peygamberin (s.a.v.) her koyduğu hüküm

Görsel. 16: “Kur’an-ı Kerim”, Topkapı Sarayı

Allah’ın (c.c.) bilgi ve izni dâhilindedir. Peygamberimiz (s.a.v.) Allah’ın (c.c.) kendisine verdiği yetkiye dayanarak Kur’an’da açıklanmayan konularda teşri yetkisine sahiptir. Hz. Muhammed (s.a.v.), Kur’an’da yer almayan veya ayrıntıya yer verilmeyen konularda hüküm koymuştur. Peygamber’in (s.a.v.) bu yetkisi sınırsız bir yetki olmayıp Kur’an’a dayalı

ve onunla uyumludur. Peygamberin (s.a.v.) koyduğu hüküm, Kur’an’daki bir hükmü açıklama ya da onaylama niteliğindedir.

Allah (c.c.), Kur’an’da Peygamberin (s.a.v.) helal ve haram konularındaki teşri görevini şu ayetiyle açıklar: “Onlar, yanlarındaki Tevrat’ta ve İncil’de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere uyan kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helâl, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır.” (Araf suresi, 157. ayet.)

Hz. Muhammed (s.a.v.) bir yandan karşılaştığı yeni meseleler hakkında yeni hükümler veriyor, bir yandan da Müslümanlar arasındaki meselelerde hakemlik yapıyordu. Müminler, Allah (c.c.) ve Peygamberin (s.a.v.) koyduğu hükümlere uymakla yükümlüdürler. Kur’an’da bu konuda şöyle buyrulur: “Allah ve Resûlü bir iş hakkında hüküm verdikleri zaman, hiçbir mümin erkek ve hiçbir mümin kadın için kendi işleri konusunda tercih kullanma hakları yoktur. Kim Allah’a ve Resûlüne karşı gelirse şüphesiz ki o apaçık bir şekilde sapmıştır.” (Ahzab suresi, 36. ayet.)

Hiz. Muhammed’in (s.a.v.) Temsil Görevi

Sözlükte **temsil** “simgeleme, sembolü olma, birinin veya bir topluluğun adına davranma” gibi anlamlara gelir. Peygamberin (s.a.v.) görevlerinden biri de vahyi (dini) temsil etme görevidir.

Hiz. Muhammed (s.a.v.), bir insan olmakla birlikte aynı zamanda Allah’tan (c.c.) vahiy alan bir peygamberdi. Hiz. Peygamberi (s.a.v.) diğer insanlardan ayıran en önemli özelliği, vahiy almasıdır. “De ki ‘Ben de ancak sizin gibi bir beşerim. (Ne var ki) bana, ‘Sizin ilahınız ancak bir tek ilahdır.’ diye vahyolunuyor...” (Kehf suresi, 110. ayet.) ayeti bu konuyu açık bir şekilde ortaya koymuştur.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) vahiy alması ve onu insanlara tebliğ etmesi haricinde ilahi mesajın gerçek hayata nasıl tatbik edileceğini öğretmek gibi bir görevi de vardı. Nitekim Kur'an'da "Peygamber sizin için güzel bir örnektir." (Ahzab suresi, 21. ayet.) buyrulmaktadır. Bu örneklik, ilahi mesaj olan Kur'an'ı insanlara uygulamalı olarak göstermek, ondan nasıl yararlanacaklarına dair bilgi vermektir. Hz. Muhammed (s.a.v.), dinî ve dünyevi konularda müminlere ve tüm insanlığa örnek olmuş, İslam dinini en güzel şekilde temsil etmiştir.

Sa'd b. Hişam anlatıyor: "(Hz. Aişe'ye) Ey müminlerin annesi, bana Resûlullah'ın (sav) ahlakını anlat, dedim. O da şöyle dedi: Sen Kur'an okumuyor musun? Resûlullah'ın ahlakı Kur'an idi..."

(Ebu Davud, Tatavvu', 26)

Hz. Peygamber (s.a.v.), peygamberliği boyunca İslam'ı en ince ayrıntısına kadar yaşayarak ashabına ve kendisinden sonra gelecek tüm insanlara örnek olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.), risaleti (peygamberliği) boyunca öncelikle vahyolunan emirleri kendisi uygulamış, yasaklanan fiillerden de sakınmıştır. Böylece o, örnek şahsiyeti ile ilahi vahyin en büyük temsilcisi olmuştur çünkü Allah (c.c.), Hz. Peygamber'i (s.a.v.) Müslümanlara, Müslümanları da diğer insanlara örnek (şahit) göstermektedir.

Allah Teala (c.c.) insanlığa Kur'an'ı doğru-
dan göndermeyip, yirmi üç yılda Peygamberinin (s.a.v.) örnek şahsiyeti ile uygulamalı bir şekilde, peyderpey göndermiştir. Bu zaman zarfında onun ahlakı, ibadet hayatı, ailesi ile olan münasebetleri kısaca her hâli Müslümanlar için örneklik teşkil etmiştir. (Hadislerle İslam, C 1. s. 416.)

Hz. Peygamber (s.a.v.) sadece Kur'an'ı anlatarak değil yaşayarak da öğretmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.) hayatı inançtan ibadete, eğitimden ahlaka, ticaretten toplumsal ilişkilere varıncaya kadar hayatın her alanında Kur'an'ın en güzel temsilcisiydi. Allah Resulü (s.a.v.), kendisine indirilen Kitab'ın âdeta ete kemiğe bürünmüş mücessem hâliydi. O, tefsir olunmuş bir Kur'an'ı, canlı bir İslam'ı temsil etmekteydi. Resûl-i Ekrem

BİLGİ KUTUSU

Üsve-i hasene: "İnanç, ibadet ve ahlak başta olmak üzere hayatın her alanında Müslümanların kendilerine örnek almaları gereken tek ve en güzel model" anlamında Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sıfatıdır.

(MEB, Dini Terimler Sözlüğü, s. 374)

(s.a.v.) de yirmi üç yıl süren risalet hayatı boyunca sözleri ve davranışlarıyla daima İslam'ı yansıtmış, ömrünü Kur'an'la şekillendirmiş ve yaşayan Kur'an olmuştur. (Hadislerle İslam, C 6. s. 490-499.)

3. UYGULAMA

Hız. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberlik yönüyle ilgili olan aşağıdaki kavramları açıklayınız.

Tebliğ :.....

Tebyin :.....

Teşri :.....

Temsil :.....

3. HZ. MUHAMMED'E BAĞLILIK VE İTAAT

“Allah'a itaat edin, peygambere de itaat edin...” (Maide suresi, 92. Ayet)

Sözlükte “itaat, boyun eğmek, yumuşak davranmak, birinin isteğine emir ve yasağına isteyerek uymak” anlamına gelir. Dinî bir kavram olarak ise **itaat**, Allah (c.c.) ve Peygamberin (s.a.v.) emir ve yasaklarına isteyerek uymak demektir. (DİB, Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 654.) İsyanın zıddı olan itaat, Allah'a (c.c.) teslim olmayı, O'na saygı göstermeyi, ibadet etmeyi ve O'nun kitabıyla amel etmeyi gerektirir.

Allah'a (c.c.) iman eden her mümin, O'nun emir ve yasaklarına uymakla yükümlüdür. İslam dininde imanın şartlarından biri de peygamberlere imandır. Allah (c.c.),

Görsel. 17: “Mescid-i Nebi, Medine”

Kur'an'da şöyle buyurur: “Biz her bir peygamberi Allah'ın izniyle ancak kendisine itaat edilmesi için gönderdik...” (Nisâ suresi, 64. ayet.) Başka bir ayette ise Allah (c.c.), Hız. Muhammed'e (s.a.v.) itaat etmenin önemi şöyle vurgular: “Kim peygambere itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur. Kim yüz çevirirse (bilsin ki) biz seni onlara bekçi göndermedik.” (Nisa suresi, 80. Ayet.) Kur'an'da Peygamber'e (s.a.v.) itaat her

zaman Allah'a (c.c.) itaatin peşinden zikredilmiş ve O'nu (Allah'ı) sevmenin ve sevgisine nail olmanın Peygamber'e (s.a.v.) tâbi olmaktan geçtiği ifade edilmiştir: “De ki: “Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.” (Al-i İmran suresi, 31. ayet.) Peygamber Efendimize (s.a.v.) itaat etmek ve onun yolundan gitmek, Kur'an'da da ifade edildiği gibi Allah'ı (c.c.) sevmenin göstergesi, Allah'ın (c.c.) sevgisine mazhar olmanın ve günahların bağışlanması da ön koşuldur.

Hz. Peygamberimiz (s.a.v.) kendisine itaatin ve bağlılığın önemini bir hadisinde şöyle vurgulamıştır: “...Kim Allah'a ve Resûlü'ne itaat ederse doğru yolu bulmuştur. Kim onlara isyan ederse ancak kendisine zarar verir. Allah'a hiçbir şekilde zarar veremez.” (Ebu Davud, Salat, 221 , 223) İslam dininde müminler Hz. Muhammed'e (s.a.v.) bilinçli ve gönüllü bir şekilde itaat etmeli, bağlanmalıdır çünkü İslam'da taklide dayalı, şuursuz bir itaat değil; istekli, ihtiyari ve şuurlu bir itaat önerilir. Hz. Peygambere (s.a.v.) itaat ve bağlılığın belirtisi, onun peygamberliğine iman edip kabul etmek ve bu kabulü de “kelime-i şهادet”i söyleyerek ifade etmektir. (Hadislerle İslam, C 1, 525-527.)

Peygamberimize (s.a.v.) itaat etmek ona bağlılığı da gerektirmektedir. Peygambere (s.a.v.) itaat etmek; onun yolundan gitmek, sünnetine uymak demektir. Müminler, İslam'ı Allah'ın (c.c.) emrettiği, Peygamberimizin (s.a.v.) buyurduğu ve gösterdiği şekilde yaşamalıdır. Müminler, hayatlarında Hz. Muhammed'i (s.a.v.) örnek almalı ve onun sünnetini yerine getirmelidir. Müminler, Peygambere (s.a.v.) bağlılığını ve itaatini onun dinî konularda yaptığı açıklamalara ve koyduğu hükümlere uyarak en güzel şekilde göstermiş olurlar.

Hz. Peygambere (s.a.v.) saygı Hucurât suresinde şöyle ifade edilir:

1. Ey iman edenler! Allah'ın ve Peygamberinin önüne geçmeyin. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz, Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.
2. Ey iman edenler! Seslerinizi, Peygamber'in sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırdığınız gibi Peygamber'e yüksek sesle bağırmayın, yoksa siz farkına varmadan işledikleriniz boşa gider.
3. Allah'ın elçisinin huzurunda seslerini kısıyanlar, Allah'ın, gönüllerini takvâ (Allah'a karşı gelmekten sakınma) konusunda sınıdığı kimselerdir. Onlar için bir bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır.
4. (Ey Muhammed!) Odaların arkasından sana bağırانların çoğu akli ermeyen kimselerdir.
5. Onlar, sen yanlarına çıkıncaya kadar sabretselerdi, elbette kendileri için daha iyi olurdu. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

(Hucurât suresi, 1-5. ayetler.)

Hadis ve Sünnet

Hadis, Peygamberimizin (s.a.v.) sözlerinin, fiillerinin (davranışları), onaylarının, ahlakının ve fiziksel özelliklerinin anlatıldığı metinlere denir. **Sünnet**, sözlükte “yol, gidişat, kanun, hayat tarzı” demektir. Terim olarak ise **sünnet**, Peygamberimizin (s.a.v.) sözleri, davranışları ve sahabilerin yapmış olduğu olumlu davranışları onaylamasıdır. Sünnet kavli, fiili ve takrirî olmak üzere üç kısma ayrılır. Hz. Muhammed’in (s.a.v.) nasıl davranmamız gerektiği konusundaki bilgileri, kendi sözleriyle açıklamasına **kavli sünnet** denir. Onun davranışlarının sahabiler⁷ tarafından anlatılmasına ise **fiili sünnet** denir. Hz. Peygamber’in (s.a.v.), sahabilerin yaptığı olumlu davranışları onaylamasına ise **takrirî sünnet** denir. (MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 334.) Sünnet, Peygamber Efendimizin (s.a.v.) yaşam biçimi anlamına da gelmektedir. Hadis ve sünnet kelimeleri bazen eş anlamlı olarak kullanılan terimlerdir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), İslam’ı insanlara bildirmiş, dinin kurallarını yaşayarak ve sözlü olarak ayrıntılı olarak anlatmıştır.

BİLGİ KUTUSU

Sünnet: Yol, âdet, gidişat, huy, karakter, mizaç, hâl, tavır ve davranış. Dinî terim olarak Hz. Peygamber’in (s.a.v.) söz, fiil ve takrirleri (onayladığı) içeren örnek davranışlar.

(DİB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 334)

İslam’ın bilinmesi, anlaşılması ve yaşanması için Peygamberin (s.a.v.) açıklamalarına (sünnete) ihtiyaç vardır. Sünnet, Kur’an’ın hayata uygulanmış biçimidir. İslam dininde her konu, Kur’an-ı Kerim’de ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Sahabilerin soruları veya sorunları doğrultusunda Peygamberimiz (s.a.v.) de bazı açıklamalarda bulunmuştur.

Müslümanlar için en güzel örnek Hz. Peygamberdir (s.a.v.). O, Kur’an-ı Kerim’in ilk uygulayıcısıdır. Hz. Peygamber (s.a.v.) hayattayken bazı sahabiler, onun sözlerini ve davranışlarını ezberlemiş ve kaydetmişlerdir. Peygamberimizin (s.a.v.) sünneti, hadis ve siyer kitaplarında yazılmış, nesilden nesile aktarılmış ve uygulamalarla korunarak günümüze kadar gelmiştir.

Peygamberimizin (s.a.v.) hadisleri hicri ikinci (Miladi 8) asırda toplanmaya başlanmıştır. Toplanan hadisler ise öncelikle konularına göre sınıflandırılmış ve hadis kaynakları oluşturulmaya başlanmıştır. Hicri üçüncü asırda (Miladi 9) hadisle uğraşan kişiler çoğaldığı için hadis kitapları da artmıştır. Bazıları bu alanda ciddi araştırmalar yaparak uzmanlaşmış ve sahih (güvenilir) hadisleri içeren, herkes tarafından kabul gören hadis kitaplarını meydana getirmişlerdir. Günümüze kadar ulaşan bu eserlerden en meşhur

⁷**Sahabi:** Peygamberimiz (s.a.v.) zamanında yaşamış, onu görmüş, sohbet etmiş ve Müslüman olarak ölmüş kimseye denir.

altı tanesine **Kütüb-i Sitte** (Altı Kitap) denir. Bu kitapları derleyen hadis âlimleri, kendilerinden önce toplanan hadislerden sahih olarak seçtiklerini kitaplarına almışlardır. Kütüb-i Sitte, günümüzde de hâlâ en bilinen meşhur hadis kaynağıdır. Bu kitapları derleyen kişiler; **Buhârî, Müslim, Tirmizî, Ebu Dâvûd, Nesâî ve İbn Mâce**'dir. Kütüb-i Sitte dışında bilinen başka meşhur hadis kitapları da vardır. Bunlar; **İmam Malik'in "Muvatta", Ahmed b. Hanbel'in "Müsned", Dârimî'nin "Sünen"** adlı eserleridir. Kütüb-ü Sitte ve bu üç kitapla birlikte oluşan kitaba ise **Kütüb-i Tis'a** (Dokuz Kitap) denir.

Görsel. 18: "Hadis kitapları"

İslam'ın Anlaşılmasında Sünnetin Önemi

Hz. Peygamberin (s.a.v.) sünneti, İslam inancında Kur'an'dan sonra ikinci temel kaynaktır. Sünnet, Kur'an'ın Peygamberimizin (s.a.v.) hayatında uygulanmış şeklidir. İslam'ın anlaşılması ve uygulanması için Peygamberimiz (s.a.v.), Müslümanlar için önder ve güzel bir örnektir. Onun sünneti, derece bakımından Kur'an-ı Kerim'i takip etmektedir. Sünnet, İslam hukukunun, bireysel ve toplumsal hayat kurallarının alındığı ikinci bir kaynaktır.

Sünnetin önemi Kur'an'da birçok ayette vurgulanmaktadır. "... Peygamber size ne veriyse onu alın, neyi de size yasak ettiyse ondan vazgeçin..." (Haşr suresi, 7. ayet.) Kur'an'da Peygamberin (s.a.v.) bir hüküm koyduğu zaman müminlerin ona uyması gerektiği şu ayetle açıklanır: "Öyle değil, Rabbin hakkı için onlar, aralarında çıkan ihtilâflarda seni hakem kılmadıkça, verdiğin hükümden dolayı hiçbir sıkıntı duymadan sana bütün teslimiyetleriyle baş eğmedikçe iman etmiş olmazlar" (Nisa suresi, 65. ayet.)

BİLGİ KUTUSU

Kur'an'ı anlama, açıklama ve uygulamada Müslümanlar arasında çıkacak kargaşayı önleyen tek unsur Peygamberimizin (s.a.v.) sünnetidir. Aynı zamanda sünnet, İslam kültür ve medeniyetini inşa eden bir model olmuştur.

Peygamberimiz (s.a.v.) Veda Hutbesi'nde sünnetin önemi hakkında şöyle buyurur: “Size iki şey bırakıyorum, onlara sımsıkı sarıldığınız sürece yolunuzu şaşırmayacaksınız: Allah'ın Kitabı ve Peygamberinin sünneti.” (İbn Mâce, Menâsik, 84.) Buna göre dini daha iyi anlamak ve yaşamak için Peygamberimizin (s.a.v.) sünnetine ihtiyaç duyulmaktadır. Sahih (güvenilir) hadis kaynaklarından alınan hadis-i şerifler, Kur'an-ı Kerim'i açıklayan ve destekleyen hükümler içerir.

“Sözün en güzeli Allah'ın (cc) Kitabı'dır. Rehberliğin en güzeli ise Muhammed'in rehberliğidir.”

(İbn Hanbel, III, 320)

Peygamber Efendimizin (s.a.v.) dindeki konumu Kur'an-ı Kerim ayetlerinde açıkça belirtilmektedir. Peygamberimiz (s.a.v.) bir konuda ne emrediyorsa o emre uyulması gerekmektedir. İslam'ın ve Kur'an'ın doğru bir şekilde anlaşılması için Peygamberimizin (s.a.v.) söz ve uygulamaları bilinmeli ve onun sünnetine uygun yaşanmalıdır.

Kültürümüzde Peygamber ve Ehl-i Beyt Sevgisi

“Sizden biriniz beni; anne-babasından, çocuğundan ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe (tam anlamıyla) iman etmiş olmaz.” (Buhari, İman, 8)

İslam'ın kültür ve medeniyetini etkileyen iki ana damar Kur'an ve sünnettir. Müminler tarih boyunca Hz. Peygamber'e (s.a.v.) sevgilerini ve saygılarını ifade edebilecekleri, gönüllerindeki bu hissi uyandıracak ve Allah Resûlü (s.a.v.) ile duygusal bir iletişim kurmalarına imkân sağlayacak bir vasıta aramışlardır.

Görsel. 19: “Kişi sevdiği ile beraberdir.”

Hız. Muhammed'e (s.a.v.) duyulan sevgi ve saygı kültürümüzde de etkili olmuştur. Özellikle sözlü ve yazılı edebiyatımızda, sanat, musiki ve mimarimizde Peygamber (s.a.v.) sevgisini anlatan pek çok eser vardır. Özellikle edebiyatta Peygamberimizi (s.a.v.) övmek için söylenen **na'atlar**, onun hayatını anlatan **siyer** kitapları, söylediği sözlerden oluşan **kırk hadis** kitapları, doğumunu anlatan **mevlid** kitapları, fizikî özelliklerinin, vasıflarının ve güzelliklerinin anlatıldığı **hilyeler** yazılmıştır.

Hız. Muhammed'e (s.a.v.) duyulan sevgi, birçok sanat eserinde kendini göstermektedir. Onun ve ehli beytin isimleri **güzel hat** yazılarıyla yazılıp etrafı **tezhip** sanatıyla tezyin ederek camileri ve kitapları süslemiştir. Ayrıca tarihimize Osmanlı sultanları; Mekke ve Medine'ye asırlarca hizmet etmiş, oradaki insanlara maddi ve manevi yardımlarda bulunmuşlardır.

Tarih boyunca Müslümanlar Hız. Peygamberle (s.a.v.) derin bir bağ kurmuş ve ona olan sevgilerini pek çok alanda göstermişlerdir. Kültürümüzde âlimlerden, mutasavvıflara, devlet adamlarından şairlere kadar pek çok kişi hayatında Hız. Muhammed'e (s.a.v.) duyduğu saygı ve sevgiyi en güzel şekilde ifade etmeye çalışmıştır. Müslüman âlimler "**Kişi sevdiğiyle beraberdir**" (Buhârî, Edeb, 96) hadisinden hareketle Hız. Peygamber'i (s.a.v.) sevmenin önemini anlamış ve onun hayatını kendilerine rehber edinmişlerdir.

BİLGİ KUTUSU

Mevlid: Sözlükte "doğum, doğum yeri, doğum zamanı" anlamlarına gelir. Dinî bir kavram olarak **mevlid**, Hız. Peygamber'in doğumunu, doğum sırasında meydana gelen olayları ve hayatından bazı kesitleri anlatan eserlere denir. Süleyman Çelebi'nin "Vesiletü'n-Necat" adlı eseri en çok bilinen mevlid kitabıdır. (MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 237.)

Görsel. 20: "Hilye-i Şerif"

BİLGİ KUTUSU

Müslümanlar kültürlerinde Peygamberimize (s.a.v.) olan sevgi ve saygılarını farklı şekilde ifade etmişlerdir. Edebiyat, musiki, ebru, minyatür ve hat bunlardan bazılarıdır. www.sonpeygamber.info/galeri/ses/hicaz-salat İnternet adresinde musikimizde Peygamberimize (s.a.v.) yapılan farklı makamlardaki salavatlar bunlara örnek gösterilebilir. **Salavat** getirmek, Allah Resûlü'ne (s.a.v.) duyulan sevginin ilanı, ona ve sünnetine bağlılığın bir göstergesidir.

Kültürümüzde Peygamber Efendimize (s.a.v.) duyulan sevginin yeri ve büyüklüğü bir başkadır. Peygamberimiz (s.a.v.) anılınca ona **salavat** getirilmesi toplumda görülen sevgi, saygı ve bağlılığın en güzel ifadesidir. Peygamberimize (s.a.v.) duyulan bu sevgi onunla sınırlı olmayıp **ehli beyte** (ev halkı) karşı da duyulmuştur. Kültürümüzde Hz. Hatice (r.a.), Hz. Fatma (r.a.), Hz. Ali (r.a.), Hz. Aişe (r.a.), Hz. Hasan (r.a.), ve Hz. Hüseyin (r.a.) gibi ehli beytten kimselere büyük saygı gösterilmiş hatta başta Peygamberimizin (s.a.v.) ismi ve ailesindeki bireylerin isimleri çocuklara verilmiştir.

Ayrıca Peygamberimize (s.a.v.) duyulan bu sevgiden dolayı onun ve ehli beytinin kullandığı eşyalar korunarak günümüze kadar gelmiş ve bugün “Kutsal Emanetler” adı altında Topkapı Sarayı’nda sergilenmektedir.

Tarih boyunca kültürümüze büyük etkisi olan ve İslam’ın yayılmasında önemli bir rolü olan Hoca Ahmet Yesevi, Mevlânâ Celâleddin-i Rumi, Yunus Emre, Hacı Bektaş-ı Veli gibi mutasavvıflarımız ve Nesimi, Hatayi gibi şairlerimiz eserlerinde Hz. Muhammed’e (s.a.v.) duydukları sevgiyi yansıtmış, onun ahlakıyla ahlaklanmayı görev bilmişlerdir. Peygamberimize (s.a.v.) duyulan bu sevgi, yazılı kültürümüzün büyük bir kısmını oluşturmuştur. Bu eserler ayrıca gelecek nesillere Peygamber (s.a.v.) ve ehli beyt sevgisini anlatması ve aktarması açısından önemlidir.

Pîr-i Türkistan lakabıyla tanınan Hoca Ahmed Yesevi, Türk-İslâm kültür ve edebiyatının mümtaz şahsiyetlerinden birisidir ve ortaya koyduğu fikir ve düşünceleriyle büyük kitleleri etkilemiştir. O, Peygamberimize (s.a.v.) olan sevgisini **Divan-ı Hikmet** adlı eserinde şöyle dile getirmiştir:

“Pir-i kâmil Hak Mustafadır şüphesiz bilin; nereye varsanız O’nun özelliklerini, güzel sıfatlarını söyleyip saygı gösterin. Adı anıldığında salat ve selam getirin, Mustafa’ya ümmet olun.”

Müslüman âlimlerden Mevlânâ, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) güzel ahlakını kendisine örnek almış ve bütün eserlerinde insanlara fazilet ve meziyet yollarını öğretmeye çalışmıştır. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in söz konusu edildiği yerlerde Mevlânâ'nın üslûbunun, ayrı bir saygı ve incelik dolu olduğunu görürüz. O, yaşantısıyla olduğu gibi diliyle de Hz. Peygambere (s.a.v.) daima hürmet ve muhabbet dolu olmuştur. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in adının geçtiği hemen hemen her yerde, İslami gelenekte olduğu gibi **"Allah'ın rahmeti ve esenlik O'na"** şeklinde salât ve selâmda bulunarak sevgi ve saygısını dile getirir. (Prof. Dr. İbrahim Emiroğlu "Mevlânâ'nın Hz. Muhammed (s.a.v.)'e Sevgisi ve Bağlılığı")

Yunus Emre de mısralarda, Hz. Muhammed'e (s.a.v.) olan özlem duygularını, kavuşma isteğini ve bu husustaki çaresizliğini şöyle dile getirmektedir:

Canım kurban olsun senin yoluna,
Adı güzel, kendi güzel Muhammed,
Şefâat eyle bu kemter kuluna,
Adı güzel, kendi güzel Muhammed

Mü'min olanların çoktur cefâsı,
Ahirette olur zevk-u sefâsı,
On sekiz bin âlemin Mustafâ'sı,
Adı güzel, kendi güzel Muhammed

Anadolu'nun Müslümanlaşmasına büyük katkısı olan Hacı Bektaş-ı Veli başta **"Makâlât"** adlı kitabında ve diğer eserlerinde Peygamberimize (s.a.v.) itaat etmeyenin gerçek imana erişemeyeceğine, onun rahmet peygamberi olduğunu söyleyerek Peygamber (s.a.v.) sevgisinin önemine değinmiştir. Ayrıca eserlerinin başında ve sonunda Hz. Muhammed'e (s.a.v.) salât-ü selamlarda bulunmuş, Peygamberimize (s.a.v.) olan sevgi ve saygısını dile getirmiştir.

BİLGİ KUTUSU

Ehli beyt, Peygamberimizin (s.a.v.) ailesi için kullanılan özel bir kavramdır. **Ehli beyte** dâhil olanlar, Peygamberimizin (s.a.v.) eşleri, çocukları, torunları ve diğer yakınlarıdır.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) soyu, kızı Hz. Fatıma'nın (r.a.) çocukları Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.) ile devam etmiştir. Hz. Hasan'ın (r.a.) soyundan gelenlere **şerif**, Hz. Hüseyin'in (r.a.) soyundan gelenlere **seyyid** denmiş ve onlara büyük bir sevgi ve saygı gösterilmiştir.

Allah (c.c.), Kur'an'da ehli beyt hakkında şöyle buyurur: **"... Ey peygamber ailesi! Allah'ın istediği, sizden kirliliği gidermek ve sizi tertemiz kılmaktan ibarettir."** (Ahzâb suresi, 33. ayet.)

OKUMA PARÇASI

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurur:

“Allah’ım! Muhammed’e ve Muhammed ailesine, tıpkı İbrahim ailesine rahmet eylediğin gibi rahmet et. Şüphesiz sen, övgüye en layık ve şanı en yüce olansın. Allah’ım! Muhammed’e ve Muhammed ailesine, tıpkı İbrahim ailesine bereket ih-san ettiğin gibi bereket ihsan eyle! Şüphesiz sen övgüye en layık ve şanı en yüce olansın. deyin.” (Müslim, Salât, 66)

Dua, rahmet ve mağfiret anlamına gelen “salat” ile esenlik ve barış anlamındaki “selâm” kelimelerinden oluşan “salat-ü selam”, “salavat getirme” yahut kısaca “sal-vele” tabiriyle ifade edilir. Değişik lafız ve manâlarla gelen salavat çeşitleri içeri-sinde, kültürümüzde en yaygın olanları “aleyhi’s-selam” “aleyhi’s-salâtü ve’s-selam” veya “sallâllahu aleyhi ve sellem” cümleleridir. Peygamber Efendimize (s.a.v.) bu tür ifadelerle salavat getirmek, ona olan bağlılığı teyit etme, ona karşı en derin sevgi ve hürmeti arz etme anlamına gelir.

Kur’an-ı Kerim’de Yüce Allah’ın (c.c.) mü’minlere salavatından bahsedilmek-te-dir. Aynı şekilde Resûlullah’ın salavatından da söz edilmekte ve ondan müminlere salât getirmesi istenmektedir. Bir ayette ise “Şüphesiz Allah ve melekleri Peygam-ber’e salât ediyorlar. Ey iman edenler! Siz de ona salât getirin ve tam bir teslimiyet-le selam verin.” (Ahzâb Sûresi, 56. ayet) buyrulmaktadır.

Allah’ın (c.c.) Peygamberine (s.a.v.) salat getirmesi, onu övme, tebrik etme, arın-dırma, destekleme, rahmet ve mağfiret etme; meleklerin salat getirmesi, dua ve istiğfar dileme; müminlerin salavat getirmeleri ise dua etme, sevmek, tebrik etme, onun için rahmet, bereket ve merhamet dileme anlamlarına gelmektedir.

Hz. Peygamber’in (s.a.v.) Müslümanlar için güzel bir örnek, onların önünde aydınlatıcı bir kandil olduğunu haber veren Allah Teala (c.c.) müminlerden ona salât-ü selam getirmelerini istemiştir.

Salat-ü selam getiren kişi Hz. Peygamber'i (s.a.v.) andığı gibi Allah'ı (c.c.) da hatırlar, kendilerine böyle yüce bir Peygamber gönderdiği için ona şükreder. Bu şekilde Allah'ın (c.c.) emrini yerine getirerek Allah (c.c.) ve Resûlü (s.a.v.) ile iletişim hâlinde olur. Onları hatırlamanın mutluluğunu yaşar.

Hz. Peygamber'e (s.a.v.) salavat getirmek, bir bakıma ona şükran borcumuzu yerine getirmek anlamına da gelir çünkü o, insanların hidayete erişmeleri için büyük çaba sarf etmiş ve sahabeden itibaren tüm müminler ondan öğrendikleriyle bu bahtıyarlığa erişmiştir.

Salavat getirmek, Allah Resûlü'ne (s.a.v.) duyulan sevginin ilânı, ona ve sünnetine bağlılığın bir göstergesidir. Dil ile Allah (c.c.) Resûlü'ne (s.a.v.) salavat okumanın yanı sıra onun getirdiği vahyi desteklemek ve hayat boyunca yaşanır kılmak gerekir.

Salavat, Allah (c.c.) Resûlü'ne (s.a.v.) karşı görevlerin hatırlanması için bir fırsat olduğu gibi ahirette onun şefaatinin kazanmaya da bir vesiledir.

Allah (c.c.), risâlet görevini en iyi şekilde yerine getirdiği için Resûlü'ne (s.a.v.) övgü, tazim, lütuf ve ihsanda bulunmak için salat getirir. Melekler ona rahmet dilemek, onun şânını yüceltmek ve Allah'tan (c.c.) ona olan nimetini arttırması için niyazda bulunmak üzere salavat getirirler. Müminler ise Son Peygamber'e (s.a.v.) sevgi ve bağlılıklarını arz etmek, ona saygı ve hürmetlerini ifade etmek ve kendisini model olarak benimsediklerini beyan etmek üzere salavat getirirler:

“es-Salâtü ve's-selamü aleyke ya Resûlallah,
es-Salâtü ve's-selamü aleyke ya Nebiyyallah
es-Salâtü ve's-selamü aleyke ya Habiballah ...”

(Hadislerle İslam, C 1, s. 197-202)

(Kısaltılarak alınmıştır.)

4. KUR'AN'DAN MESAJLAR: AHZÂB SURESİ 45 - 46. AYETLER

Allah (c.c.), kendisini tanımaları ve kulluk etmeleri için insanları yaratmış, onlara yol göstermek, emir ve yasaklarını öğretmek için de peygamberler göndermiştir. Peygamberlerin ilki Hz. Adem (a.s.), sonuncusu ise Hz. Muhammed'dir (s.a.v.). Gönderilen her peygamber kendisine verilen görevi yerine getirmiş ve tebliğini yapmıştır. Hz. Muhammed (s.a.v.) de kıyamete kadar geçerli olan dinî esasları insanlara tebliğ etmiştir. Diğer peygamberler sadece kendi kavmine gönderilmişken Hz. Muhammed (s.a.v.) bütün âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir. Kur'an'da bu konuda şöyle buyrulur: “**Ve seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.**” (Enbiyâ suresi, 107. ayet.), “**Biz, seni ancak bütün insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik fakat insanların çoğu bilmezler.**” (Sebe' suresi 28. ayet.) (Kur'an'dan Öğütler, DİB Yayınları, Ankara, 2011, C 2, s. 267.)

Görsel. 21:

“Peygamber, bize yol gösteren bir ışıktır.”

Allah (c.c.) peygamber göndermedikçe ve inanç, amel, ahlak konularında ne istediğini açıklamadıkça kullarını sorumlu tutmamıştır. Ahiret günü, inanmayan bazı insanlar kendilerine uyarıcı gelmediğini ve bilgi verilmediğini söyleyecektir. Allah (c.c.), bu gibi mazeret ve itirazlara cevap vermek için şöyle buyurmuştur: “**Bilmiyorduk, bilemezdik demeyesiniz diye size peygamberler gönderdim.**” (Nisâ suresi, 165. ayet.) Bütün bunlara rağmen ahirette mazeret ileri süreceklere de Allah Teala (c.c.) son Peygamberini (s.a.v.) tanık (şahit) olarak gönderdiğini bildirmiştir.

Hız. Peygamber (s.a.v.), Kur'an ayetlerini hem tebliğ etmiş hem de bunları açıklarak bir müjdeci ve uyarıcı olmuştur. O, insanları iyiliğe teşvik etmiş, kötülükten de sakındırmıştır. Onun tebliği ve açıklamaları, itaat edenler için ebedî mutluluğun ve cennetin müjdesi, inkâr ve isyan edenler için ise felâketlerin ve cehennem azabının habercisidir. Hız. Peygamber (s.a.v.), inananlar için müjdeci, inkâr edenler için bir uyarıcıdır.

Hız. Muhammed (s.a.v.) insanları Allah'a çağırmaktadır yani O'na iman, ibadet ve itaat etmeye davet etmektedir. Ayrıca bu ayette Peygamberin (s.a.v.) bu görevi kendiliğinden değil, Allah'ın (c.c.) izniyle yapmakta olduğu belirtilmiştir.

Kur'an olmasaydı insanlar hidayete eremez, hak ile batılı ayıramazdı. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Kur'an'ı nasıl anlayacağımızı ve nasıl uygulayacağımızı bize öğretti ve örnek oldu. O, doğru yoldan çıkıp karanlığa düşen insanları bilgilendirerek hak olan yola davet etmiş ve onlar için bir ışık olmuştur. (Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, C 5, s. 393-394.)

4. UYGULAMA

Kur'an-ı Kerim'in Türkçe mealinden Fâtır suresi, 24. ayetin mealini bularak aşağıya yazınız. Bu ayette yer alan mesajları sırasıyla belirtiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ÖZET

Hiz. Muhammed'in Şahsiyeti

Peygamberler, Allah'ın kulları arasından seçtiği ve vahiyle şereflendirerek emir ve yasaklarını insanlara ulaştırmak üzere görevlendirdiği elçilerdir. Hiz. Muhammed (s.a.v.) son peygamberdir. Hiz. Muhammed (s.a.v.) diğer peygamberler gibi bir beşer ve bir peygamberdir. O da diğer insanlar gibi bir anne babadan dünyaya gelmiş, büyümüş, evlenmiş ve çocukları olmuştur. Hiz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamber oluşu onun sıradan bir insan olmadığının da bir göstergesidir. O, güzel ahlakı ile insanlar arasında örnek gösterilen bir peygamberdir. Allah (c.c.) Kur'an'da bu konuda şöyle buyurmaktadır: **"Sen elbette üstün bir ahlaka sahipsin."** (Kalem suresi, 4. ayet.) Peygamberimizin (s.a.v.) attığı her adım, söylediği her söz, yaptığı her iş, geliştirdiği her ilişki bizim için örnektir çünkü Allah'ın (c.c.) örnek olarak takdim ettiği bir insan tabi ki bizler için rehber ve örnek olacaktır. O, her davranışı ile insanlara rol model olmuş bir şahsiyettir. O, dürüst ve güvenilir, affedici ve merhametli, adil, müsamahakâr, sabırlı kararlı, cesur ve mütevazı gibi bazı ahlaki özelliklere sahip bir insandı.

Hiz. Muhammed (s.a.v.), peygamberliği öncesinde bile dürüstlüğü ve güvenilir olmasıyla kavmi arasında dikkat çekmiş ve tanınmıştı. O, asla yalan söylemez, şaka yaparken de bu hassasiyetini sürdürürdü. Hiz. Peygamber (s.a.v.), hayatı boyunca doğru yaşamış ve Müslümanların da doğru sözlü insanlar olmasını arzu etmiştir.

Allah (c.c.), merhameti var etmiş, Peygamberini (s.a.v.) de merhamet duygusu ile bezemiş, müminlerin de bu meziyetle süslenmelerini ve şefkati birbirlerine tavsiye etmelerini emretmiştir. Hiz. Peygamber (s.a.v.), merhametli olduğu gibi ümmetine de merhametli olmalarını tavsiye etmiştir.

Hiz. Muhammed (s.a.v.) hayatı boyunca adil olmuş kimsenin hakkını yememiştir. O, yargılama sırasında bir hakim gibi davranır, hüküm verme noktasında ise her zaman adalet ilkesini gözetirdi, hiçbir zaman hükmü muhataba göre değiştirmemiştir. O her işinde olduğu gibi, kamu ve kişi haklarını doğrudan ilgilendiren konularda da asla adam kayırmazdı.

Hiz. Muhammed (s.a.v.), insanlara karşı müsamahalı davranır onların hatasını yüzlerine vurmazdı. O, insanlara anlayışlı davranır onları mahcup etmezdi. Hiz. Muhammed (s.a.v.) her yönden bize örnek olduğu gibi sabır ve kararlılıkta da örnek bir şahsiyettir. Onun hayatı acı, zorluklar ve bunlara gösterdiği sabır örnekleriyle doludur. Hiz. Peygamber (s.a.v.), İslam'a davet yolunda karşılaştığı güçlük ve sıkıntılara karşı gösterdiği sabır ve metanet müminlerin, musibetler konusunda nasıl bir tavır takınmaları gerektiğine güzel bir örnektir. O, görevini yerine getirirken pek çok zorluklarla karşılaşmış fakat davasından asla vazgeçmemiştir.

İnsanlığa Kur'an ahlakını yaşayarak gösteren Hz. Peygamber (s.a.v.) onlara mütevazı olmayı yaşayarak öğretmiş, oldukça sade bir yaşam sürmüştür. Hz. Peygamber (s.a.v.), hayatının hiçbir anında insan olduğunu unutmamış ve Allah (c.c.) tarafından kendisine verilen yüce meziyetlerle kendini büyük görmemiştir.

Hz. Muhammed'in Peygamberlik Yönü

Resûlullah (s.a.v.), kendisine indirilen vahyin tebliğ edilmesi yanında onun tebyini, teşrii ve temsil edilmesiyle de görevlendirilmiştir.

Peygamberler, insanları hidayete ve saadete erdirecek bu vahiyleri onlara eksiksiz olarak ulaştırmakla görevlidirler. Peygamberimiz (s.a.v.) ise, kıyamete kadar geçerli olacak dinî esasları insanlara tebliğ etmiştir. O bu görevini hakkıyla yerine getirmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.), tebliğini yaparken bazı hususlara dikkat etmiştir. Onun görevi, insanlara nasihat edip öğüt vermektir, onları zorlamak ve onlara baskı kurmak değildir.

Peygamberimiz (s.a.v.) sadece Kur'an-ı Kerim'i tebliğ eden, sıradan bir insan değildir. O kendisine bildirilen emir ve yasakları insanlara tebliğ etmiş, onların anlayabilmeleri için açıklamış ve bu ayetleri nasıl uygulanacağını davranışlarıyla göstermiştir. Peygamber Efendimizin (s.a.v.) görevlerinden biri de hüküm koymaktır. Peygamberin (s.a.v.) hüküm koyması Allah'ın (c.c.) ona bildirmesi, ve bu konuda açıklama yapması demektir. Peygamberin (s.a.v.) koyduğu her hüküm Allah'ın (c.c.) bilgi ve izni dâhilindedir.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) vahiy alması ve onu insanlara tebliğ etmesi haricinde ilahi mesajın gerçek hayata nasıl tatbik edeceğini öğretmek ve örnek olma gibi görevleri de vardı. Bu örneklik, ilahi mesaj olan Kur'an'ı insanlara uygulamalı olarak göstermek, ondan nasıl yararlanacaklarına dair bilgi vermektir. Hz. Muhammed (s.a.v.), dinî ve dünyevi konularda müminlere ve tüm insanlığa en güzel örnek olmuş ve İslam dinini en güzel şekilde temsil etmiştir.

Hz. Muhammed'e Bağlılık ve İtaat

İtaat, Allah (c.c.) ve Peygamberin (s.a.v.) emir ve yasaklarına isteyerek uymak demektir. Allah'a (c.c.) iman eden her mümin, O'nun emir ve yasaklarına uymakla yükümlüdür. İslam dininde iman şartlarından biri de peygamberlere imandır. Kur'an'da Peygambere (s.a.v.) itaat, her zaman Allah'a (c.c.) itaatin peşinden zikredilmiş ve O'nu (Allah'ı) sevmenin ve sevgisine nail olmanın Peygambere (s.a.v.) tabi olmaktan geçtiği ifade edilmiştir.

Peygamber Efendimize (s.a.v.) itaat etmek ona bağlılığı da gerektirmektedir. Peygambere (s.a.v.) itaat etmek, onun yolundan gitmek, sünnetine uymak demektir. **Hadis**, Peygamberimizin (s.a.v.) sözlerinin, fiillerinin (davranışları), onaylarının, ahlakının ve fiziksel özelliklerinin anlatıldığı metinlere denir. Terim olarak ise **sünnet**, Peygamberimizin (s.a.v.) sözleri, davranışları ve sahabilerin yapmış olduğu olumlu davranışları onaylamasıdır. Sünnet; kavli, fiili ve takriri olmak üzere üç kısma ayrılır.

İslam'ın bilinmesi, anlaşılması ve yaşanması için Peygamberin (s.a.v.) açıklamalarına (sünnete) ihtiyaç vardır. Sünnet, Kur'an'ın hayata uygulanmış biçimidir. İslam dininde her konu, Kur'an-ı Kerim'de ayrıntılı olarak açıklanmamıştır. Sahabilerin soruları veya sorunları doğrultusunda Peygamberimiz (s.a.v.) de bazı açıklamalarda bulunmuştur. Dini daha iyi anlamak ve yaşamak için Peygamberimizin (s.a.v.) sünnetine ihtiyaç duyulmaktadır.

Kültürümüzde Hz. Peygambere (s.a.v.) duyulan sevginin yeri başkadır. Hz. Muhammed'e (s.a.v.) duyulan bu sevgi ve saygı kültürümüzde de etkili olmuştur. Özellikle sözlü ve yazılı edebiyatımızda, sanat, edebiyat, musiki ve mimarimizde peygamber sevgisini anlatan pek çok eser vardır. Peygamberimize (s.a.v.) duyulan bu sevgi onunla sınırlı olmayıp ehli beyte (ev halkı) karşı da duyulmuştur. Kültürümüzde Hz. Hatice (r.a.), Hz. Fatma (r.a.), Hz. Ali (r.a.), Hz. Aişe (r.a.), Hz. Hasan (r.a.), Hz. Hüseyin (r.a.) gibi ehli beytten kimselere de büyük saygı gösterilmiştir.

Kültürümüze büyük etkisi olan ve İslam'ın yayılmasında önemli bir rolü olan Hoca Ahmet Yesevi, Mevlânâ Celaleddin-i Rumi, Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli gibi tasavvuf büyüklerimiz eserlerinde Hz. Muhammed'e (s.a.v.) duydukları sevgiyi eserlerinde yansıtmış onun ahlakıyla ahlaklanmayı görev bilmişlerdir.

Kur'an'dan Mesajlar: Ahzâb Suresi 45-46. Ayetler

“Ey peygamber! Seni tanık, müjdeci, uyarıcı, izniyle Allah'a çağırıcı ve etrafını aydınlatan bir ışık olarak gönderdik.” (Ahzâb suresi, 45-46. ayetler.)

Hz. Peygamber (s.a.v.), Kur'an ayetlerini hem tebliğ etmiş hem de bunları açıklayarak bir müjdeci ve uyarıcı olmuştur. O, insanları iyiliğe teşvik etmiş, kötülükten de sakındırmıştır. Onun tebliği ve açıklamaları, itaat edenler için ebedî mutluluğun ve cennetin müjdesi, inkâr ve isyan edenler için ise felaketlerin ve cehennem azabının haberidir. Hz. Peygamber (s.a.v.), inananlar için müjdeci, inkâr edenler için bir uyarıcıdır.

2. ÜNİTE

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

1. “De ki: ‘Ben de ancak sizin gibi bir beşerim...” (Fussilet suresi, 6. ayet.)

Yukarıdaki ayette Peygamberimizin (s.a.v.) hangi özelliği vurgulanmaktadır?

- A) Mucizelere sahip olması
- B) İnsan olması
- C) Merhametli olması
- D) Vahiy alması

3. Peygamberimizin (s.a.v.) güzel ahlakı ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) İnfak etmeyi sevmezdi.
- B) Dürüst ve güvenilir bir insandı.
- C) Affedici ve merhametli idi.
- D) Adil ve sabırlıydı.

2. “Muhammed yalnızca bir elçidir. Ondan önce de elçiler gelip geçti. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geri dönecek misiniz? Kim geri dönerse bilsin ki Allah’a asla bir zarar vermiş olmayacaktır. Allah şükredenleri ödüllendirecektir.” (Al-i İmran suresi, 144. ayet.)

Bu ayette Hz. Muhammed ile ilgili aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

- A) Ölümlü olduğu
- B) Elçi olduğu
- C) Kendisinden önce elçilerin geldiği
- D) İnsan üstü bir varlık olduğu

4. Peygamberimizin (s.a.v.) görev ve sorumlulukları düşünüldüğünde aşağıdakilerden hangisi doğru bir ifade değildir?

- A) Vahyi insanlara açıklardı.
- B) Bazı konularda Allah’ın izniyle hüküm koyardı.
- C) Kendine gelen bazı vahiyleri insanlara bildirirdi.
- D) Vahyi uygulayarak insanlara örnek olurdu.

5. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) İslam'ı insanların anlayabileceği şekilde açıklaması anlamına gelen görevine ne ad verilir?

- A) Temsil
- B) Tebyin
- C) Teşri
- D) Tebliğ

7. I. Hz. Ebu Bekir (r.a.)

II. Hz. Hatice (r.a.)

III. Hz. Fatıma (r.a.)

IV. Hz. Hüseyin (r.a.)

Yukarıdakilerden hangileri ehl-i beyt olarak bilinir?

A) Yalnız I

B) Yalnız II

C) Yalnız III

D) II, III ve IV

HAYAT BOYU ÖĞRENME

6. I. Buhârî
II. Müslim
III. İmam Malik
IV. İbn Mâce

Yukarıda verilen âlimlerinden hangisi Kütüb-i Sitte yazarlarından biri değildir?

- A) I. B) II. C) III. D) IV.

8. Peygamberimizin (s.a.v.) sözleri, davranışları ve sahabilerin yapmış olduğu olumlu davranışları onaylamasına denir.

Bu metinde boş bırakılan yeri aşağıdakilerden hangisi doğru olarak tamamlar?

A) Tebliğ

B) Ehli beyt

C) Hilye

D) Sünnet

9. Aşağıdaki ayetlerden hangisi Peygambere (s.a.v.) itaati vurgular?

- A) “De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da size sevsin ve günahlarınızı bağışlasın çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.” (Al-i İmran suresi, 31. ayet.)
- B) “De ki: ‘Ben de ancak sizin gibi bir beşerim. (Ne var ki) bana, ‘sizin ilahınız ancak bir tek ilahdır.’ diye vahyolunuyor...” (Kehf suresi, 110. ayet.)
- C) “... İnsanlara, kendilerine indirileni açıklamak ve onların da (üzerinde) düşünmeleri için sana bu Kur'an'ı indirdik.” (Nahl suresi, 44. ayet.)
- D) “Artık sen öğüt ver! Sen ancak bir öğüt vericisin. Sen, onlar üzerinde bir zorba değilsin.” (Gâşiye suresi, 21-22.)

10. Aşağıdaki ayetlerden hangisi Peygamberin (s.a.v.) görevleri ile ilgili değildir?

- A) “Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı; Allah'ın izniyle kendi yoluna çağıran bir davetçi ve aydınlatıcı bir kandil olarak gönderdik.” (Ahzab suresi, 45-46. ayetler.)
- B) “Allah'a itaat edin, Peygamber'e de itaat edin. Yüz çevirerseniz bilin ki, elçimize düşen apaçık bir tebliğdir.” (Teğabûn suresi, 12. ayet.)
- C) “Ey iman edenler! Allah'ın ve Resulünün önüne geçmeyin. Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah işitendir, bilendir.” (Hucurat suresi, 1. ayet)
- D) “(Ey Muhammed) Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütlerle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et...” (Nahl suresi, 125. ayet.)

3. ÜNİTE

KUR'AN'DA BAZI KAVRAMLAR

3. ÜNİTE KONULARI

3.1 İSLAM'IN AYDINLIK YOLU: HİDAYET

3.2 ALLAH'I GÖRÜYORMUŞÇASINA YAŞAMAK: İHSAN

3.3 ALLAH İÇİN SAMİMİYET: İHLAS

3.4 ALLAH'IN EMİR VE YASAKLARINA RİAYET: TAKVA

3.5 DOSDOĞRU YOL: SIRAT-I MÜSTAKİM

3.6 ALLAH YOLUNDA MÜCAHEDE: CİHAT

3.7 İYİ, DOĞRU VE GÜZEL DAVRANIŞ: SALİH AMEL

3.8 KUR'AN'DAN MESAJLAR: KEHF SURESİ 107 - 110. AYETLER

3. ÜNİTE

KUR'AN'DA BAZI KAVRAMLAR

NELER ÖĞRENECEĞİZ ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

- Kur'an-ı Kerim'de geçen bazı kavramları,
- Kur'an-ı Kerim'de geçen kavramları tanımanın İslam'ı doğru anlamadaki önemini,
- Kehf suresi 107-110. ayetlerde verilen mesajları öğreneceksiniz.

ANAHTAR KELİMELEER VE KAVRAMLAR

• Hidayet	• Sırat-ı müstakim
• İhsan	• Cihat
• İhlas	• Salih amel
• Takva	• Şehadet

DÜŞÜNELİM

1. Cihat kavramının hangi anlamlara geldiğini TDV İslam Ansiklopedisi'nden araştırınız.
2. Kur'an-ı Kerim mealinden hidayet ve takva ile ilgili birer ayet bulunuz.
3. Lokman suresi, 27. ayetin anlamını Kur'an mealinden okuyarak üzerinde düşününüz.

1. İSLAM'IN AYDINLIK YOLU: HİDAYET

Hidayet, sözlükte “yol göstermek, doğru yola iletmek ve rehberlik yapma” anlamlarına gelir. Dinî bir kavram olarak **hidayet**, Allah'ın (c.c.) insanlara akıl, düşünme, öğrenme, hatırlama gibi yetenekler vermesi ve insanların da bunları kullanarak doğru yolu bulmasına denir. Hidayete ermek, Müslüman olmayan bir kimsenin İslam'a girmesi, Müslüman olmasıdır. Ayrıca günahkâr bir kimsenin günahlarını terk ederek Allah'ın (c.c.) rızasına uygun olarak davranmasına da **hidayet** denir. (MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s.137.)

Allah (c.c.), kitap ve peygamberler göndererek insanlara doğru yolu göstermiştir. Bundan dolayı Allah (c.c.) Kur'an'da kendini **Hâdî** (Hidayete erdiren, yol gösteren) olarak nitelendirmiştir. Allah (c.c.), Kur'an'ı doğru yolu gösteren, rehberlik eden ve hidayete erdiren bir kitap olarak tanımlar ve şöyle buyurur: “İşte kitap; onda asla şüphe yoktur. O, günahattan sakınanlar için bir rehberdir.” (Bakara suresi, 2. ayet.); “Ey insanlar! İşte size Rabbinizden bir öğüt, kalplere bir şifa ve inananlar için yol gösterici bir rehber ve rahmet (olan Kur'an) geldi.” (Yunus suresi, 57. ayet.) “O (Allah), dinini, bütün dinlere üstün kılmak için, peygamberini hidayetle ve hak dinle gönderendir.” (Tevbe suresi, 33. ayet.) Nitekim Efendimiz (s.a.v.) de insanlara Allah'ın (c.c.) Kitabı'na sınıksız sarılmaları tavsiyesinde bulunmuş, ona sarılanın hidayet üzere olacağını, terk edenin ise dalaletle düşeceğini ifade etmiştir. (Müslim, Fedailü's-sahâbe, 37.)

Allah (c.c.), insanı irade sahibi ve aklını kullanabilen bir varlık olarak yaratmış ve yaptıklarından sorumlu tutmuştur. İslam'a göre insan, hidayeti de dalaletle sapmayı da kendi seçer. Allah'ın (c.c.) bu konuda herhangi bir zorlama ve baskısı yoktur.

BİLGİ KUTUSU

Dalalet, hidayet kavramının zıddı olup “doğru yoldan sapma, haktan yüz çevirip batıla yönelme, ilahi buyruklara aykırı davranma” anlamlarına gelmektedir. Kur'an'da Allah'a, (c.c.) meleklerle, kitaplara, peygamberlere ve ahiret gününe inanmamak, Allah'a (c.c.) şirk koşmak, zulüm yapmak dalalette olmak, doğru yoldan sapmak demektir.

(DİB, Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 112.)

Allah (c.c.) insana doğru yolu gösterir; insan da hidayeti veya dalaleti seçer. Allah (c.c.) da kulun bu seçimini takdir eder. “Şüphesiz biz ona doğru yolu gösterdik artık o isterse şükreden olur, isterse nankör.” (İnsan suresi, 3. ayet.) Nitekim Yüce Allah (c.c.) başka bir ayetinde şöyle buyurmaktadır: “(Ey Peygamber) de ki: Ey insanlar, şimdi size Rabbinizden hakikat (bilgisi) gelmiş bulunuyor artık. Bundan böyle her kim ki doğru yolu izlemeyi (hidayeti) seçerse bunu kendi lehine seçmiş olacaktır ve her kim ki sapıklığı (dalaleti) seçerse yine bunu kendi aleyhine seçmiş olacaktır ve ben sizin davranışınızdan sorumlu değilim.” (Yûnus suresi, 108. ayet.) Bu ayetlerde görüldüğü gibi vahiy gelip davete uymayan kimsenin hidayete eremeyeceği açıkça ifade edilirken O’nun davetine icabet eden kimselere hidayet vermemesi de söz konusu olamaz.

Allah (c.c.), iman edip salih amel işleyen, verdiği nimetlere şükreden, emirlerini yerine getiren, hata yaptığında tövbe eden kullarını hidayete kavuşturur. İman etmeyen, fesatlık çıkaran, nankör olan ve günah işlemekte ısrar edip tövbe etmeyen kullarını da doğru yoldan saptırır. Hidayet, kulun vicdanıyla baş başa kaldığında verdiği bir karardır ancak Allah’ın (c.c.) yardımı olmadan hidayeti bulmak imkansızdır. Dolayısıyla hidayet, Allah’ın (c.c.) kullarına bir lütfudur. Allah’ın (c.c.) rahmeti ve lütfu gereği seçtiği peygamberler ve gönderdiği kitaplar hidayete ermek için bir vesiledir. Bu sebeple insana düşen görev; özgür iradesiyle Allah’ın (c.c.) gönderdiği kitaba ve elçisi Hz. Muhammed’e (s.a.v.) uymak, Allah’tan (c.c.) hidayet istemektir. Allah (c.c.), insanlara irade özgürlüğü vermiştir fakat bu onun Allah’tan (c.c.) hidayeti talep etmesine mani değildir. Mümin her zaman Allah’tan (c.c.) hidayet istemeli ve hidayeti elde ettikten sonra da dalalete düşmemek için dualarına devam etmelidir çünkü hidayete ermek kadar hidayette kalabilmek de önem arz etmektedir. (Hadislerle İslam, C 1, s. 475 - 487.) Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle dua ederdi: “*Allah’ım! Hidayete erdikten sonra kalbimi doğru yoldan saptırma!*” (Ebu Davud, Edeb, 99.)

(Resûlullah’ın torunu) Hasan b. Ali (r.a.) şöyle demiştir: “Allah Resûlu (s.a.v.) vitirde okumam için bana şu duayı öğretti:

“Allah’ım, hidayete erdirdiklerinle beraber beni de hidayete erdir.
Sıhhat ve afiyet verdiklerinle beraber bana da afiyet ver.
Himaye ettiğin kimseler gibi beni de himaye et.
Bana verdiğin nimetleri bereketlendir.
Verdiğin hükmün şerrinden beni koru.
Hükmü sen verirsin, senin üstüne hüküm verecek kimse yoktur.
Senin dost olduğun kimse asla zelil olmaz.
Eksiklikler sana yakışmaz.
Ey Rabbimiz! Yücesin ve kutlusun.”

(Tirmizi, Vitr, 10.)

2. ALLAH'I GÖRÜYORMUŞÇASINA YAŞAMAK: İHSAN

Hiz. Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"... İhsan, Allah'ı görüyormuş gibi ibadet etmendir. Sen O'nu görmesen de O seni görür." (Buhârî, İmân, 37)

Hiz. Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Allah, her işte ihsanı (güzel davranmayı) emretmiştir..."

(Tirmizi, Diyât, 14.)

İhsan sözlükte, "iyilik etme, iyi ve güzel davranma, güzel yapma, bağışlama ve ikram etme" gibi anlamlara gelir. Dinî bir kavram olarak ise **ihsan**, insanın, kendisinin Allah'ın (c.c.) huzurunda olduğunu hissetmeye çalışarak onu görüyormuşçasına ibadetlerini yerine getirmesidir. Hiz. Muhammed (s.a.v.), ihsanı "... Allah'ı görüyormuş gibi ibadet etmendir. Sen O'nu görmesen de O seni görür." (Buhârî, İmân, 37.) şeklinde tanımlamıştır. Buna göre ihsan, kişinin kulluk görevini yerine getirirken Allah'ın (c.c.) kendisini gördüğünü, davranışlarını gözetlediğini hissetmesidir. İhsan ile hareket edenler, Allah'ın (c.c.), her an onu gördüğünü, her yaptığını bildiğini hatta kalbinden geçenlerden bile haberdar olduğu duygusunu taşıyacaklardır.

Görsel. 1: "İbadetlerimizi Allah'ı görüyormuş gibi yapmalıyız."

Ayrıca **ihsan**, Müslüman bilincine sahip kimsenin yaptığı her işi Allah'ın (c.c.) gördüğünü bilerek en güzel şekilde; kurallara uygun, estetik, sağlam ve kaliteli yapması anlamına da gelir. Bu konuda Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "**Allah, her işte ihsanı (güzel davranmayı) emretmiştir...**" (Tirmizi, Diyât, 14.) Allah'a (c.c.) kulluk etmek, her görevi en iyi şekilde, önemseyerek ve hakkıyla yapma anlamına gelmektedir. İhsan, insana ince bir düşünce ve hassasiyet duygusu kazandırır. İnsanı saflaştırır, arındırır ve her an Rabb'inin huzurunda olma duygusu ile olgunlaştırır. İhsan, bütün amellerin ihlas ve samimiyetle, en iyi şekilde yerine getirilmesini sağlar.

BİLGİ KUTUSU

Kur'an'da Allah'ın 99 güzel isminden biri de **Muhsin**'dir. Muhsin iyilik eden, güzel düşünüp güzel davranan demektir. Kur'an'da muhsinlerin özellikleri şunlardır:

“Bunlar, güzel işlerin peşinde olanlara hidayet ve rahmet kaynağı olan hikmetli kitabın ayetleridir. Namazlarını özenle kılan, zekâtı veren ve ahirete kesin olarak inananlar; İşte Rablerinden gelen doğru yol üzerinde olanlar onlardır, kurtuluşa erenler de yalnız onlardır.” (Lokman suresi, 2 - 5. ayetler)

Kur'an'da Allah'ın (c.c.) en mükemmel yaratıcı, düzenleyici ve kullarına karşı son derece lütüfkâr ve cömert olduğu “ihsan” kavramıyla vurgulanmaktadır. “O, yarattığı her şeyi en mükemmel şekilde yapandır.” (Secde suresi, 7. ayet.) Ayrıca Kur'an'da “Allah sana nasıl ihsan etti ise sen de öyle ihsanda bulun!” (Kasas suresi, 77. ayet.) ayetinde Allah'a (c.c.) karşı kulların da “ihsan” ile karşılık vermeleri istenmiştir. Zira Allah (c.c.) Kur'an'da, “İhsan ile davranmanın karşılığı, aynı şekilde ihsandır.” (Rahman suresi, 60. ayet.) buyurmuştur. İnsanlar Allah'a (c.c.) karşı ihsanla davranmalı, O'na iman etmeli, emir ve yasaklarına en güzel şekilde uymalıdır.

Kur'an'da ihsan ile hareket edenlere muhsin denilmekte ve bu kimselerin bazı özelliklerine değinilmektedir. Muhsinler her türlü iyi hasleti kendilerinde toplamak için çaba sarf eden, yaptıkları işleri de en güzel şekilde yerine getirmek için gayret gösteren kişilerdir çünkü en güzel olanı en güzel şekilde yapan Allah (c.c.), aynı şekilde insanlardan da işlerini güzel yapanlara muhabbet besler, onlara sevgi ve merhametiyle muamele eder. Bundan dolayı en güzel şekilde yaratılan insanın sorumluluklarını da en iyi şekilde yerine getirmesi gerekir.

1. UYGULAMA

Peygamberimiz (s.a.v.), “Allah güzeldir, güzel olanı sever.” (Müslim, İman, 1) buyurmuştur. Bu hadisi düşünerek hangi güzel davranışları yapmamız gerektiğini aşağıdaki boşluğa yazalım.

Allah'a (c.c.) karşı güzel davranışlar: Samimi ve içten namaz kılmak,

.....

İnsanlara karşı güzel davranışlar: Anne ve babaya güzel söz söylemek, eşimize

.....

3. ALLAH İÇİN SAMİMİYET: İHLAS

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“...Allah, ancak samimiyetle sadece kendisi için ve rızası gözetilerek yapılan ameli kabul eder.”

(Nesai, Cihad, 24)

İhlas sözlükte “samimiyet, içtenlik, kalbî ve karşılıksız sevgi, samimi bağlılık, gösterişsizlik” anlamlarına gelir. Dinî kavram olarak ise **ihlas**, insanın bütün davranışlarında, sözlerinde, inanç ve ibadetlerinde yalnızca Allah'ın (c.c.) rızasını gözetmesidir. (MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 160.)

İhlas, Allah (c.c.) ile kul arasındadır ve bunu ancak kişinin kendisi ile Allah (c.c.) bilebilir. Allah (c.c.) katında ihlasla yapılmayan ibadetler makbul değildir çünkü ibadetleri ihlasla yapmak Allah'ın (c.c.) bir emridir. “Halbuki onlara, Allah'a kulluk etmeleri, Hanîfler olarak O'na yürekten inanıp boyun eğmeleri, namaz kılmaları ve zekât vermeleri emredilmişti. Doğru din de işte budur.” (Beyyine suresi, 5. ayet.) Allah (c.c.), içtenlikle yapılan tövbelerin kabul olacağını şu ayetiyle bildirmiştir: “Ey iman edenler! İçtenlikle ve kararlılık içinde Allah'a tövbe edin. Umulur ki Rabb'iniz kötülüklerinizi örter ve sizi altından ırmaklar akan cennetlerine koyar...” (Tahrîm suresi, 8. ayet.) Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de amellerin niyetlere göre değer

“Şüphesiz ki, Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz; lâkin kalplerinize ve amellerinize bakar.”

(Müslim, İmâre, 10.)

kazandığını (Buhari, İman, 22.) belirterek davranışlarımızda samimiyetin ve içten bağlılığın önemini açıkça göstermiştir. (DİB, Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 298.)

İhlas, bütün işleri ve ibadetleri gösteriş ve çıkar kaygılarından arındırıp sadece Allah'ın (c.c.) rızasını gözeterek yapmaktır. Allah (c.c.), Kur'an'da “**Sen dini yalnız Allah'a has kılarak O'na kulluk et.**” (Zümer suresi, 2. ayet.) diyerek dininde hiçbir ortaklığa yer olmadığını, inancın, kulluğun ve itaatin, âlemlerin Rabbi olan Allah'a (c.c.) özgü olduğunu açıkça belirtmiştir. Bu anlamıyla ihlas, inançta samimi olmak yani kullukta Allah'a (c.c.) hiçbir şeyi ortak koşturmadır çünkü her kim Rabbine kavuşmayı arzu ediyorsa iyi iş yapmalı ve Rabb'ine kullukta O'na hiçbir şeyi ortak koşturmalıdır. Allah'a (c.c.) ortak koşularak yapılan ibadetin hiçbir faydası yoktur. Her namazda, her rekâta okuduğumuz, “**Yalnızca sana ibadet eder, yalnızca senden yardım dileriz.**” (Fatıha suresi, 5. ayet.) ayeti de sadece Allah'a (c.c.) kulluk edilmesi gerektiğini beyan etmektedir. (Hadislerle İslam, C 3, s. 139.)

İhlasın zıddı riyadır. Bir davranış sadece Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için yapılırsa **ihlas**, gösteriş için yapılırsa **riya** olur. Riya, bir işi Allah'ın (c.c.) rızası için

değil gösteriş için yapmaktır. Riya gizli şirktir. Riya ile yapılan ibadetlerin Allah (c.c.) katında bir değeri yoktur. Dolayısıyla Allah'tan (c.c.) başkası adına, başkasının gözüne girmek veya gönlünü kazanmak için yani Allah'a (c.c.) başka birini ortak kılarak yapılan ibadetin bir faydası yoktur. Zira Allah'ın (c.c.) böyle bir kulluk gösterisine ihtiyacı yoktur.

Din, özü itibarıyla ihlas ve samimiyetten ibarettir. Dolayısıyla samimiyetin olmadığı yerde dinden veya dindarlıktan söz edilemez. Peygamberimiz (s.a.v.), dinin samimiyetten ibaret olduğunu, “**Din, samimiyettir.**” sözüyle ifade etmiş, bununla neyi kastettiğini daha açık bir şekilde anlatması için, “**Kime karşı?**”

BİLGİ KUTUSU

Kur'an'ın 112. suresinin ismi İhlas'tır. **Muhlis**, sözlükte “ihlaslı olan” anlamına gelir. Muhlis iman ve ibadetlerinde şirk, küfür, nifak ve rıyayı terk eden, davranışlarını ve ibadetlerini sırf Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için yapan demektir.

Muhlis insan, Allah'a (c.c.) iman eden, O'na hiçbir şeyi ortak koşturmayan, ibadetlerinde ve işlerinde rıyasız (gösterişsiz) davranan, ibadetlerine devam eden, salih amel işleyen, özünde ve sözünde dosdoğru olan, iyilikseverdir.

(DİB, Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 463.)

diye sorulduğunda ise samimiyetin, “Allah’a, Kitabı’na, Resûlü’ne, Müslümanların idarecilerine ve bütün Müslümanlara” (Müslim, İman, 95.) gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir.

İhlas, Allah’a (c.c.) karşı olduğu gibi insanlara, canlı cansız bütün varlıklara karşı da gösterilen samimiyettir. İhlas ve samimiyet, sadece ibadetlerimizde değil insanlarla olan ilişkilerimizde de son derece önemlidir. Müminin en önemli vasfı olan güvenilirlik ancak içten ve samimi davranışlarla sağlanabilir. Aile ve akraba ortamında, komşuluk ve arkadaşlık ilişkilerinde, iş ve ticaret hayatında, kısacası hayatımızın her alanında, insanlara karşı samimi davranmak en büyük ahlaki erdemlerdendir. Bu erdemi kazanmanın en kısa yolu da her işimizde Allah’ın (c.c.) rızasını ön planda tutmak ve O’nun her an bizi görüp gözettiğini aklımızdan çıkarmamaktır. İnsanı ve eşyayı değerlendirmede bu yaklaşım esas alınırsa dünyevi çıkar ve hırsların körüklediği kibir, zulüm, nankörlük ve asilik gibi birçok haram davranış terk edilerek mutlu ve huzurlu bir toplum oluşturulur. (Hadislerle İslam, C 3, s. 135 - 145.)

Görsel. 3: “Sadece Allah’a kulluk eder ve O’ndan yardım isteriz.”

4. ALLAH'IN EMİR VE YASAKLARINA RİAYET: TAKVA

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Nerede olursan ol, Allah’a karşı sorumluluğunun bilincinde ol! Kötülüğün peşinden iyi bir şey yap ki onu yok etsin. İnsanlara da güzel ahlaka uygun biçimde davran!”

(Tirmizi, Birr, 55.)

Takva sözlükte “bilinçli davranma, uyanık ve dikkatli olma, sakınma, korkma, endişelenme” anlamlarına gelir. Dinî bir kavram olarak **takva**, Allah’a (c.c.) iman edip dinin emir ve yasaklarına uyarak Allah’a (c.c.) karşı gelmekten sakınmak, dünya

ve ahirette insana zarar verecek inanç, söz ve davranışlardan uzak durmak, her türlü günah-tan sakınmak anlamına gelir. **Takva**, müminin tüm tutum ve davranışlarında Allah’a (c.c.) kulluk bilinciyle hareket ederek Allah’ın (c.c.) koruması altına girmesi, O’na duyduğu sevgi ve saygıyı zedelemekten korkmasıdır. Aynı zamanda takva haramlardan sakınmak, dinen şüpheli olan durumları ve dinin kötü gördüğü şeyleri terk etmek demektir. Buna göre takva, insanın Allah (c.c.) ile olan münasebetinde en önemli tutum ve davranışların başında gelmektedir. (DİB, Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 347; MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 160.)

Takva, İslam’ın en temel kavramlarından biridir. Kur’an-ı Kerim’de takva ile aynı kökten gelen kelimelerin yer aldığı yüzlerce ayetin bulunması onun önemini açıkça göstermektedir. Takva sahibi olmak imanın bir gereğidir. Zaten akıl ve vicdan da takva sahibi olmayı gerektirir. Takva, iman ve kalple ilgili bir kavramdır. Kur’an’da, Resûlullah’a (s.a.v.) karşı saygılı olanlar Allah’ın (c.c.) kalplerini takva için imtihan ettiği kimseler şeklinde nitelendirilmiştir. (Hucurât 49/3) Allah’ın (c.c.) hükümlerine saygı

BİLGİ KUTUSU

Takva, korku anlamını da içermekle birlikte, korkunç bir şeyden çekinmeyi değil seven birinin sevdiğinin gönlünü incitmekten çekinmesini, yaratanına karşı saygı ve sorumluluk duyma hassasiyetini ifade eder. Takva kelimesinin içerdiği korku, Allah’a (c.c.) duyulan saygıdan kaynaklanır. Böyle bir duygu, müminleri kötülükten ve günden vazgeçirir, iyiliğe ve hayra sevk eder. (İslam Ansiklopedisi, C 39, s. 484-486.)

Görsel. 4: “Takva, Allah’a saygıdır.”

göstermek şüphe yok ki kalplerdeki takvadır. (Hac 22/37) Hz. Peygamber (s.a.v.) de eliyle göğsüne işaret ederek şöyle buyurmuştur: “Takva buradadır” (Müslim, “Birr”, 32) Kalpteki takvadan anlatılmak istenen; iman, samimiyet ve Allah’a (c.c.) duyulan saygıdır.

Kur'an, iman eden ve salih amel işleyen bütün müminleri muttaki yani takva sahibi olarak niteler. Başka bir ifadeyle imandan sonra

onun gereğini yerine getirip iyiliklere sarılan ve kötülüklerden kaçınan herkes bu niteliğe sahiptir. Onun için takva, Allah'ın (c.c.) insanları değerlendirmede kullandığı bir ölçüdür. Allah (c.c.), Kur'an'da takva sahipleri hakkında şöyle buyurur: “...Allah katında en değerli olanınız O'na itaatsizlikten en fazla sakınanınızdır...” (Hucurat suresi, 13. ayet.); “Çünkü Allah takvâ ile hareket edip iyiliği seçenlerin yanındadır.” (Nahl suresi, 128. ayet.) ; “...Allah müttakilerin dostudur.” (Casiye suresi, 19. ayet.); “Takvâ sahiplerine vaad olunan cennetin özellikleri şöyledir: Zemininden ırmaklar akar; yemişleri ve gölgesi sürekli. İşte bu, günahattan çekinenlerin mutlu sonudur...” (Ra'd suresi, 35. ayet.)

Muttakiler için Kur'an-ı Kerim bir hidayet rehberidir. Kur'an-ı Kerim, muttakilerin özelliklerinden şu şekilde bahseder: “Onlar (takva sahipleri) gayba iman ederler, namazı kılarlar, kendilerine verdiklerimizden hayra harcarlar; sana indirilene ve senden önce indirilene iman ederler ve ahirete de onlar kesin olarak inanırlar.” (Bakara suresi, 3-5. ayetler.); “Onlar (takvâ sahipleri) bollukta da darlıkta da Allah yolunda harcarlar, öfkelerini yenerler, insanları affederler. Allah işini güzel yapanları sever. Onlar çirkin bir şey yaptıkları veya kendilerine kötülük ettikleri zaman Allah'ı hatırlarlar da hemen günahlarının bağışlanmasını dilerler. Zaten günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki? Onlar, yaptıklarında bile bile ısrar etmezler.” (Al-i İmran suresi, 134-135. ayetler.)

Takva, insanın her hâlinde Allah'a (c.c.) karşı saygılı olması, O'na itaatsizlik etmekten sakınmasıdır. İçten gelen bu duyarlılık ile kişi, günaha dair her şeyden kendisini soyutlar. **Muttaki**, tertemiz, günaha bulaşmamış, taşkınlık göstermeyen, kin ve haset beslemeyen bir kalbin ve dürüst bir dilin sahibi, insanların en faziletlisidir.

BİLGİ KUTUSU

Takva kavramının kapsamına iman, ihlas, ihsan, ibadet, itaat ve salih amel gibi kavramlar girmektedir yani takva kavramı bu kavramların ifade ettiği bütün anlamları içermektedir.

Allah (c.c.), takvayı kulları için bir çıkış ve kurtuluş yolu olarak göstermiş, hesap gününde dikkate alacağı öncelikli değer bu olduğunu bildirmiştir. Allah (c.c.), inanana şöyle emretmiştir: “İyilik ve takva üzere yardımlaşın; günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın.” (Maide suresi, 2. ayet.)

İslam âlimleri takvanın üç aşamada gerçekleştiğini açıklamışlardır. Birinci aşamada insan; şirk, küfür ve nifaktan korunarak imana sarılmalıdır. İkinci aşamada büyük günahları işlemekten, küçük günahlarda ısrar etmekten kendini alıkoymalı ve dinî görevleri, farzları yerine getirmelidir. Üçüncü aşamada ise kalbi, Hak’tan meşgul edecek her şeyden temizleyip bütün varlığı ile Allah’a (c.c.) yönelmelidir. Sonuç olarak kişinin takvaya ulaşabilmesi için farz ibadetleri yerine getirmesi, nafilelere devam etmesi, haramları terk etmesi ve salih ameller yapması gerekir. (Hadislerle İslam, C 3, s. 111-122.)

2. UYGULAMA

Muttakilerin özelliklerini Bakara suresi 3-5. ayetle ve Al-i İmran suresi, 134-135. ayetlerden bularak aşağıya yazınız.

“Onlar (takva sahipleri) gayba iman ederler, namazı kılarlar, kendilerine verdiklerimizden hayra harcarlar; sana indirilene ve senden önce indirilene iman ederler ve ahirete de onlar kesin olarak inanırlar.” (Bakara suresi, 3-5. ayetler.); “Onlar (takva sahipleri) bollukta da darlıkta da Allah yolunda harcarlar, öfkelerini yenerler, insanları affederler. Allah işini güzel yapanları sever. Onlar çirkin bir şey yaptıkları veya kendilerine kötülük ettikleri zaman Allah’ı hatırlarlar da hemen günahlarının bağışlanmasını dilerler. Zaten günahları Allah’tan başka kim bağışlayabilir ki? Onlar, yaptıklarında bile bile ısrar etmezler.” (Al-i İmran suresi, 134-135. ayetler.)

1. Gayba iman ederler.	7.
2. Namaz kılarlar.	8.
3.	9.
4.	10.
5.	11.
6.	12.

5. DOSDOĞRU YOL: SIRAT-I MÜSTAKİM

(Rabbimiz!) Ancak sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz. Bizi dosdoğru yola ilet; Nimetine erdirdiklerinin yoluna; gazaba uğramışların yoluna ve doğrudan sapmışların yoluna değil!

(Fâtiha suresi, 5-7. ayetler.)

Kur'an'daki önemli kavramlarından biri olan sırat-ı müstakim sözlükte, “anayol; doğru ve apaçık yol” manalarına gelen sırat ile “dengeli ve dosdoğru” anlamındaki müstakim kelimelerinden oluşur. Sırat-ı müstakim “apaçık, dosdoğru ve hak yol” demektir. Dinî bir kavram olarak **sırat-ı müstakim**, Allah'ın (c.c.) gösterdiği dosdoğru yol, İslam dinidir.

En'am suresi, 151-153. ayetlerde “Allah'a (c.c.) ortak koşmamak, anaya babaya iyilik etmek, evlatlarının canına kıymamak, her türlü kötülük ve iffetsizlikten uzak durmak, yaşama hakkına saygı göstermek, yetim malına yaklaşmamak, ölçü ve tartıda dürüst olmak, yalan söylememek, Allah'a (c.c.) verilmiş olan ahde vefa göstermek” gibi belli

başlı dinî ve ahlaki görevler sıralandıktan sonra **Görsel. 6: “Kur'an, dosdoğru yolu gösterir.”** bunlara riayet etmenin Allah'ın (c.c.) dosdoğru yolu (sırat-ı müstakim) olduğu bildirilmektedir. Buna göre sırat-ı müstakim müminler için İslam dışı her türlü inançtan, Kur'an ve sünnete aykırı davranışlardan uzak durarak yaşamını sürdürmeyi ifade etmektedir. (TDV, İslam Ansiklopedisi, C 37. s. 119-120.)

Sırat-ı müstakim Allah'a (c.c.) kulluk etme, Allah'ın (c.c.) ipine (Kur'an'a) sarılma ve Peygamberin (s.a.v.) sünnetine en güzel şekilde bağlanmadır. Sırat-ı müstakim, bütün peygamberlerin insanlara tebliğ ettikleri Allah (c.c.) yolunun, bir tek Allah'ı (c.c.) kabul esasına dayalı tevhid dininin en bariz niteliğidir. Sırat-ı müstakim, bütün peygamberlerin, salih, sadık, muttaki ve Allah'ın (c.c.) hidayete erdirdiği insanların izlediği yoldur. (DİB, Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 593.)

Allah Teala, Kur'an'da sırat-ı müstakimi şöyle açıklamaktadır: “... **Göklerin ve yerin yegâne sahibi olan Allah'ın yolu...**” (Şûrâ suresi, 53. ayet.) Hz. Peygamberimiz (s.a.v.) ise insanlara hayatlarında nasıl davranmaları gerektiğini şöyle açıklar: “**Allah'a iman ettim de ve sonra dosdoğru ol.**” (Müslim, İman, 13.) Ayrıca, Müslümanlar, kıldıkları

her namazda Fâtiha suresini okuyarak Allah'tan (c.c.) kendilerini sırat-ı müstakime ulaştırması için dua ederler. “(Rabbimiz!) Ancak sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz. Bizi dosdoğru yolailet; Nimetine erdirdiklerinin yoluna; gazaba uğramışların yoluna ve doğrudan sapmışların yoluna değil! (Fâtiha suresi, 5-7. ayetler.)

Yüce Allah (c.c.) insanları doğru yola iletmek ve hidayete erdirmek için peygamberler ve kitaplar göndermiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.) insanları doğru yola davet ederken Kur'an da doğru yola iletmeye bir rehberdir. Doğru yolda olmak isteyen kimse Kur'an'ı rehber edinerek ona sınıksız sarılır, Allah'a (c.c.) iman eder ve salih amellerini çoğaltır; ayrıca Hz. Peygamberi (s.a.v.) de kendine güzel örnek kabul ederek yaşamını İslam'a göre düzenler.

6. ALLAH YOLUNDA MÜCAHEDE: CİHAT

“Öyle ise kâfirlere itaat etme, onlara karşı bu Kur'an'la büyük bir mücadele ver.” (Furkan suresi, 52. ayet)

Cihat sözlükte “gayret etmek, bir işi yapabilmek için bütün imkânları kullanmak” anlamına gelir. Kur'an ve hadislerde ise **cihat**, Allah (c.c.) yolunda savaşmak anlamını ifade ettiği gibi dini öğrenmeyi, dinin emir ve yasaklarına uymayı, haram ve günahlara karşı nefis ile mücadele etmeyi, İslam'ın bilinmesi, tanınması, yaşanması ve yüceltilmesi için çalışmayı da ifade eder. (DİB, Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 100.) **Cehd** kökünden türeyen **mücadele** kelimesi ise insanın şeytanla, nefsiyle ve cephede düşmanla

yaptığı çatışma ve mücadeleyi ifade eden bir kavramdır. (Süleyman Uludağ, “Mücadele”, TDV İslam Ansiklopedisi, C 31, s. 206) Peygamber Efendimiz (s.a.v.), mücahidi şöyle tanımlamıştır: “... **Mücahit, Allah’a itaat yolunda nefsi ile cihat eden-dir...**”(Tirmizî, Fedâilü’l-cihâd, 2)

Görsel. 8:

Cihat kavramı birçok farklı anlamlar içermektedir. İslam dininde cihat, bireysel ve toplumsal alanda yapılması gereken bir ibadettir. Müslümanın nefsi ile olan cihadı, dinî konulardaki cehaletin giderilmesi ile başlar. Kişinin İslam’ı en güzel şekilde öğrenip hayatını ona göre tanzim etmesi cihadın bireysel boyutunu teşkil etmektedir. İnsanın nefesine karşı yürüttüğü cihadın yanında bir de toplumsal cihat vardır. Bu cihat, İslam’ın, en yakından başlanarak topluma anlatılması, tebliğ edilmesi Allah’ın (c.c.) yoluna davet ve irşat edilmesi ile yerine getirilir. Hz. Peygamber’in (s.a.v.) peygamberliği boyunca, İslam’ı en güzel şekilde anlattığı gibi ondan sonra da aynı azim ve kararlılık ile İslam’ı tebliğ etmek, yaymak ve yaşamak her Müslüman’ın görevidir. (Hadislerle İslam, C 4, 476.)

İslam’ı anlatmak ve yaşayarak insanlara tebliğ etmek, Allah’ın (c.c.) emir ve buyruklarının gereğini yerine getirmek ve bu konuda sabırlı olmak, kötülüklerle mücadele etmek, düşmanın veya şeytanın hile ve tuzaklarına karşı koymak, iyilikleri yayıp kötülüklerin ortadan kalkması için çalışmak, anne ve babaya hizmet etmek, Allah’a (c.c.) itaat konusunda kendi nefsi ile mücadele etmek, salih amel işlemek, fitne fesadı önlemek ve gerektiğinde Allah (c.c.) yolunda düşmana karşı savaşmak **cihat** olarak kabul edilmiştir. İslam’da savaş ancak zorunlu hâllerde başvurulacak bir durumdur ve Kur’an’da **kıtal-mukatele** (savaş) kelimesiyle ifade edilmektedir. Bu kullanımlar göz önüne alındığında cihadın farklı anlamlar içerdiği, geniş bir kullanımının olduğu açıkça görülmektedir. Her ibadette olduğu gibi cihat ederken göz önünde bulundurulması gereken en önemli husus, cihadın Allah’ın (c.c.) rızası için yapılması gerektiğidir.

Kur’an’da Mekki ve Medeni ayetlerin cihat kavramına yüklediği anlamlar farklıdır. Mekke Dönemi’nde inen Mekki ayetlerde cihat kavramı İslam’ın **tebliğ** edilmesi ve

BİLGİ KUTUSU

Cihatın farz-ı kifâye ve farz-ı ayn olduğu durumlar vardır. Bir savaş durumunda ordu savaşmak için yeterli ise ve genel seferberlik ilan edilmediyse cihat, **farz-ı kifâye**dir. Ülkenin işgal altında olması sebebiyle seferberlik kararı alınması durumunda cihat **farz-ı ayn** olur ve herkes gücü ölçüsünde elinden geleni yapmakla ve mücadele etmekle sorumludur.

BİLGİ KUTUSU

Silah ile yapılan cihat, devletin yapması gereken bir mücadele yöntemidir çünkü silah kullanma yetkisi sadece kamu otoritesine ve denetimine aittir. Ordunun dışında kontrolsüz grupların silahla hareket etmeleri, toplumda terör ve kaosa sebep olur. İnsanların can ve mal güvenliğini ortadan kaldırarak suçsuz ve masum insanları mağdur eder.

dinin emir ve yasaklarına uyulması, İslam'ın yaşanması, yüceltilmesi için gösterilen çaba anlamında kullanılmıştır. “Öyle ise kâfirlere itaat etme, onlara karşı bu Kur'an'la büyük bir mücadele ver.” (Furkan suresi, 52. ayet) Bu ayet Mekkî Dönemi'nde inmiştir ve henüz fiilî savaşa izin verilmemiştir. Bu ayette Kur'an'daki bilgiler kullanılarak kâfirlerle mücadele edilmesi ve onlara boyun eğilmemesi emredilir. Savaşa izin verilmeden önce inen ayetlerde cihat, düşman-

larla fiilen savaşmayı değil, İslam dininin yayılması ve yaşanması için gayret ve çaba sarfetmeyi, İslam'a karşı çıkanlarla en güzel şekilde mücadele etmeyi, zulmü eliyle veya diliyle önlemeyi yani **emr-i bi'l-maruf** ve **nehy-i ani'l-münker** görevini yapmayı, Allah'a (c.c.) itaat edebilmek için nefisle mücadele etmeyi ifade eder. Buna göre Kur'an'da cihat kavramının sadece savaş anlamıyla özdeş olmayıp daha geniş anlamda da kullanıldığı görülmektedir.

BİLGİ KUTUSU

Emr-i bi'l-maruf ve **nehy-i ani'l-münker**, sözlükte iyiliği ve hayrı tavsiye etmek, kötü ve çirkin olanı yasaklamak demektir. Dinî bir terim olarak **emr-i bil maruf** ve **nehy-i anil münker**, İslam'a göre yapılması gereken işleri, emir ve teşvik, yapılmaması gereken işleri de yasaklamak ve engellemeye gayret etmektir. Kur'an-ı Kerim'de Allah (c.c.) şöyle buyurur: “Sizden, hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır.” (Al-i İmran suresi, 104. ayet.)

Tebliğ, sözlükte “ulaştırmak, duyurmak ve açıklamak” anlamlarına gelir. Dinî bir terim olarak ise **tebliğ**, peygamberlerin Allah'ın (c.c.) kendilerine indirmiş olduğu vahiyleri insanlara eksiksiz olarak bildirmesidir.

Davet, sözlükte “birini çağırarak, birinden yardım istemek, dua etmek” gibi anlamlara gelir. Dinî anlamda **davet** insanları dine çağırmaya ve salih ameller işlemeye, Allah (c.c.) ve peygamberlerine itaat etmeye, iyilikler yapmaya, kötülüklerden sakındırmaya çağırmaktır.

İrşat, sözlükte “rehberlik etme, yol gösterme” anlamlara gelir. Dinî anlamda **irşat**, Müslüman olmayanlara İslam'ı tanıtarak onların Müslüman olmasını sağlama veya Müslüman oldukları hâlde Müslümanlığın emir ve yasakları karşısında yanlış davranışları doğru olana çağırarak amacıyla yapılan dinî çalışmaya denir.

(MEB, Dinî Terimler Sözlüğü)

Medine Dönemi'nde inen Medenî ayetlerde fiilî mücadelenin yapılmaya başlanması ile cihat, savaş anlamını da içermeye başlamıştır. “İman edip hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihat eden kimselerin mertebeleri, Allah katında daha üstündür. İşte onlar, başarıya erenlerin ta kendileridir.” (Tevbe suresi, 20. ayet) Bu ayet Medine Dönemi'nde inmiştir ve buradaki cihatla, savaş kastedilmiştir.

Müslümanlar, hicretin ilk yıllarında inançlarını özgürce yaşayabilmeleri için kendilerine hücum edenlere karşı cihat etmekle emrolunmuşlardı: “Kendilerine savaş açılan Müslümanlara, zulme uğramaları sebebiyle cihat için izin verildi. Şüphe yok ki Allah'ın gücü onlara yardım etmeğe yeter.” (Hac suresi, 39. ayet.) Bu emir, cihadın toplumsal bir yükümlülük olduğunu en açık bir şekilde ortaya koymuş ve müminler için gerektiğinde savunma savaşı yaparak dinlerini ve toplumsal yapılarını koruma yolunu açmıştır. Bununla birlikte Allah (c.c.)

haksız yere savaşmayı, insanlara haksızlık yapmayı ve aşırı gitmeyi yasaklamıştır. “Sizinle savaşanlarla siz de Allah yolunda savaşın, fakat aşırılığa sapmayın Allah, aşırılığa sapanları sevmez.” (Bakara suresi, 190. ayet.) Cihadın bu suredeki anlamı milletin inancı, varlığı, vatanı, bekası ve hürriyeti için yapılan silahlı mücadeledir. Her asırda olduğu gibi asrımızda da barışın sağlanabilmesi, dinin, vatanın, nesillerin korunabilmesi, herkesin dinini özgürce yaşayabilmesi için cihat son çaredir. Savaş sadece silahlı mücadeleyi içeren sıcak savaştan ibaret de değildir. Politik, teknolojik, ekonomik ve psikolojik savaş gibi soğuk savaş yöntemleri de bulunmaktadır. Müslümanların, bu savaş yöntemlerinin hepsi hakkında uzmanlaşması cihadın çağımızda gerektiği gibi yerine getirilmesi açısından son derece önemlidir. (Hadislerle İslam, C 4, s. 478.)

İslam'ı hayatına en güzel şekilde uygulayan Hz. Peygamber (s.a.v.), Mekke Dönemi'nde mücadele etmiş, müşriklerin eziyetlerine sabırla karşı koymuş ve onlara İslam'ı tebliğ etmeye devam etmiştir. Medine Dönemi'nde ise cihat müşriklerin baskı ve şiddetlerine karşı Allah'ın (c.c.) emri ile silahlı mücadele şeklinde olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.)

BİLGİ KUTUSU

Cihat, Allah'a (c.c.) kulluk etmek, İslam'ın kurallarını hayatına uygulamak, İslam'ı tebliğ etmek, Müslümanları her türlü tehlike ve saldırılara karşı savunmak ve bu konuda gerektiğinde savaşmaya kadar kapsamlı bir anlam taşımaktadır.

Günümüzde cihat kavramı çoğu zaman terörle bağlantı kurularak istismar edilmektedir. Terör örgütleri İslam'a uygun olmayan davranışlarını ve şiddet hareketlerini cihatla özdeşleştirmek istemişler ve Müslümanlara büyük zarar vermişlerdir. Sömürgeci devletler de bu terör gruplarını yönlendirerek kendi çıkarlarına uygun olarak kullanmakta ve Müslümanlara maddi ve manevi büyük zarar vermektedir. Cihat kavramının kötüye kullanılması Müslümanları bu kavramları kullanmaktan uzaklaştırmamalıdır.

“Ellerinizle, dillerinizle ve mallarınızla cihat edin.” (Nesâî, Cihat, 48.) buyurarak nasıl cihat etmemiz gerektiğini en güzel şekilde açıklamıştır.

Görsel. 9: “Afrin’de Türk askerleri”

İslam, bireyin ve toplumun inancını huzurlu ve mutlu bir şekilde yaşaması için, fitne ve fesat çıkaran bozguncu kimselerle mücadele edilmesini ister. Bu mücadele dil ve bedenle yapılabileceği gibi bilim ve teknoloji ile de olabilir. İslam dini, nefsin (canın), aklın, dinin, neslin ve malın korunmasını esas alır. İslam’da insanın canı muhteremdir, saygındır ve önemlidir. İslam, insanı öldürmeyi değil, onun canının korunması ve huzurlu bir hayat yaşaması için bazı önlemler alır. Kur’an’da haksız yere bir cana kastetmek ve öldürmek insanlığa kastetmekle eşdeğer görülmüş; bir canı ihya etmek ise insanlığı ihya etmeye denk sayılmıştır. Nitekim Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur: “... Kim, bir insanı bir can karşılığı veya yeryüzünde bir bozgunculuk çıkarmak karşılığı olmaksızın öldürürse o sanki bütün insanları öldürmüştür. Her kim de birini (hayatını kurtararak) yaşatırsa sanki bütün insanları yaşatmıştır...” (Mâide suresi, 32.ayet) Allah (c.c.) yolunda veya O’nun korunmasını emrettiği muhterem değerler için mücadele ederken hayatını feda etmeye **şehadet** denir. Allah’ın (c.c.) dininin tüm insanlığa ulaştırılması ve bu esnada çıkan engelleri kaldırırken Allah (c.c.) yolunda ölen veya öldürülen Müslüman kimseye **şehit** denir. (MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 338.) Allah (c.c.) şehitlerin değerini şu ayetle anlatmaktadır: “Allah yolunda öldürülenler için ‘ölüler’ demeyin. Hayır, onlar diridirler, fakat siz bilemezsiniz.” (Bakara suresi, 154. ayet.)

Cihat, Müslümanların Allah (c.c.) yolunda canıyla malıyla aklıyla bilgisiyle yerine getirmesi gereken en önemli ibadetlerden biridir. Müslümanlar cihadı Allah’ın (c.c.) rızasını kazanmak ve Allah’ın (c.c.) emir ve buyruklarını üstün tutmak amacıyla yaparlar. Bunun için bazen mal, bazen dil ve gerektiğinde ise canını ortaya koyarak Allah (c.c.) yolunda mücadele ederler. Bedir, Uhud, Hendek Gazvelerinde yapılan mücahede ile Çanakkale, Kurtuluş Savaşları ve 15 Temmuz FETÖ Kalkışması’na karşı halkımızın vermiş olduğu mücadele bunun örnekleridir. Hak ile batıl mücadelesi devam ettiği sürece cihat her asırda olduğu gibi gelecekte de var olacaktır. Müslümanlarla beraber diğer insanların da dinlerini ve hayatlarını özgürce yaşayabilmeleri, canlarını koruyabilmeleri için cihat, kaçınılmaz olduğu kadar aynı zamanda başvurulacak en son çaredir.

ZULMÜ ALKIŞLAYAMAM

Zulmü alkışlayamam, zalimi asla sevemem;
 Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem.
 Biri ecdadıma saldırdı mı, hatta boğarım! ...
 -Boğamazsın ki!
 -Hiç olmazsa yanımdan kovarım.
 Üç buçuk soysuzun ardından zağarlık yapamam;
 Hele hak namına haksızlığa ölsem tapamam.
 Doğduğumdan beridir, aşığım istiklale;
 Bana hiç tasmalık etmiş değil altın lale!
 Yumuşak başlı isem, kim dedi uysal koyunum?
 Kesilir belki fakat çekmeye gelmez boynum!
 Kanayan bir yara gördüm mü yanar ta ciğerim,
 Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim!
 Adam aldırma da geç git, diyemem aldırırım.
 Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırıram!
 Zalimin hasmıyım amma severim mazlumu...
 İrticânın şu sizin lehçede manası bu mu?
 (Mehmet Akif Ersoy, Safahat, s. 380)

3. UYGULAMA

Cihat kavramının anlamlarını aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. İYİ, DOĞRU VE GÜZEL DAVRANIŞ: SALİH AMEL

“Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz ancak kalplerinize ve amellerinize bakar.”

(Müslim, Birr, 34)

BİLGİ KUTUSU

Salih Ameller

Allah'ın (c.c.) emrettiği, Peygamberimizin (s.a.v.) tavsiye ettiği ibadetleri yerine getirme, ilim öğrenme, anne-baba ve büyüklerimize saygılı olma, onları üzecek ve incitecek sözler söylememek, çocuklara karşı koruyucu olma ve onlara sevgiyle davranma, hayvanlara merhametli davranma, trafik kurallarına uyma, toplu taşıma araçlarında büyüklerle ve hastalara yardımcı olma, bir topluluğa girince selam alıp verme, güler yüzlü olma, çevremizi temiz tutma, görüntü ve gürültü kirliliği yapmama, sevdiğin kişiye sevdiğini söyleme, sevdiğin kimselerle hediyeleşme gibi pek çok davranış salih amel kapsamına girmektedir.

Görsel. 10: “Yaşlılara merhametli davranmak salih ameldir.”

Salih amel sözlükte, “iyi, güzel, yararlı iş ve davranış” anlamlarına gelir. Dinî bir kavram olarak **salih amel**, Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu kazanmak için iyi niyetli olarak yapılan inanç, ibadet ve ahlakla ilgili tüm güzel davranışlar ve faydalı işler demektir. Allah'ın (c.c.) emirlerini yerine getirmeye ve haramlarından sakınmaya da **salih amel** denir. Allah (c.c.), Kur'an'da salih amel ile ilgili şöyle buyurur: “İman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapanlar (salih amel), Rablerinin izniyle içinde ebedî kalacakları ve altından ırmaklar akan cennetlere konulacaklar ve orada selamla karşılanacaklardır.” (İbrahim suresi, 23. ayet.)

Salih amel öncelikle Allah'ın (c.c.) emrettiği ibadetleri en güzel şekilde yerine getirmek, iyiliği emredip kötülükten nehy etmek, ilim öğrenmek, yardım etmek, yoldaki bir engeli kaldırmak, toplu taşıma araçlarında yaşlı, hasta ve çocuklu kimselere yardımcı olarak onlara yer vermek, trafik kurallarına uymak, selam alıp selam vermek gibi birçok iyi davranış salih amel olarak kabul edilir. Bir davranışın Allah (c.c.) katında makbul olabilmesi, onu yapan kimsenin mümin olması ve bu davranışı ihlas ile yapmasına bağlıdır.

Kur'an'da pek çok ayette, iman etme ve salih amel işleme peş peşe zikredilmiştir. Bu da iman ve salih amel arasındaki bağın önemini açıkça

göstermektedir. İslam'da öncelikli olan imandır. Bundan sonra ise imanın gerekleri olan namaz, oruç, hac, zekât ve insanlık için faydalı olan diğer güzel işler gelmektedir. İman eden kimse İslam dairesine girdikten sonra Rabbimizin emirlerini yerine getirmeye gayret sarf etmelidir. İman zihinde ve kalplerde soyut bir kavram değildir. Mümin kimse bu imanını davranışlarıyla hayatında somutlaştırmalıdır. “Andolsun zamana ki, insan gerçekten ziyan içindedir ancak iman edip de salih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka (Onlar ziyanda değillerdir).” (Asr suresi, 1-3. ayetler.)

Kur'an'da iman edip salih amel işleyen kimselerin mükâfatının ahirette cennet olduğu da sıkça vurgulanmaktadır. Salih amel, Müslümanlara sadece ahiret mutluluğu değil, güzelliklerle dolu bir dünya hayatı da sunmanın yoludur çünkü Allah (c.c.) Kur'an'da şöyle buyurmaktadır: “Erkek veya kadın, kim mümin olarak salih amel işlerse elbette ona hoş bir hayat yaşatacağız ve onların mükâfatlarını, yapmakta olduklarının en güzeli ile vereceğiz.” (Nahl suresi, 97. Ayet.) Bu ayetlere göre salih ameller hem dünyada hem de ahirette büyük öneme sahiptir.

Kur'an'da iman edip salih amel işleyenler Allah (c.c.) tarafından övülmüştür. “İman edip salih ameller işleyenlere gelince insanların en hayırlısı onlardır... Allah kendilerinden hoşnut olmuş, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır...” (Beyyine suresi, 7-8. ayetler.) Hz. Peygamberimiz (s.a.v.) de salih amelin önemini şu hadisinde açıklamıştır: “Üç şey ölüyü mezara kadar takip eder; ikisi geri döner, biri kalır. Ailesi, malı ve ameli onu takip eder. Ailesi ve malı geri döner, ameli kalır.” (Buhârî, Rikâk, 42.)

Görsel. 11:

“Yardımlaşma İslam'ın emirlerindendir.”

BİLGİ KUTUSU

Salih amelle ilgili Kur'an'daki bazı ayetler:

“İnanan ve salih amel işleyenler için, mutluluk ve güzel bir dönüş yeri vardır.” (Rad suresi, 29. ayet.)

“İman edip salih ameller işleyenlere gelince; onlara içinden ırmaklar akan, cennetler vardır. İşte bu büyük başarıdır.” (Bürûc suresi, 11. ayet.)

Salih amel, başta farz ibadetler olmak üzere her türlü iyi, güzel, yararlı davranış ve işleri ifade etmektedir. Kur'an'da Allah'ın (c.c.) rızası gözetilerek yapılan her türlü iyi, güzel ve yararlı iş, salihat olarak geçmekte, bu işleri yapan kimseler de, salihler (iyi insanlar) olarak anılmaktadır. Salih kimseler dünyada nasıl örnek gösterilmişse ahirette de en kazançlı kimselerden olacaklardır. Salih kimseler Kur'an'da peygamberler, dosdoğru olanlar ve şehitlerle beraber Allah'ın (c.c.) nimete eriştiği kişiler arasında sayılmışlardır.

4. UYGULAMA

Salih amel nedir? Günlük hayatta yapılabilecek salih amelleri (güzel ve faydalı davranışları) aşağıya yazınız.

Salih amel:

.....

.....

.....

.....

.....

İslam'ı Doğru Anlamada Kur'an'da Geçen Kavramları Tanımanın Önemi

Her düşünce ve inanç kendisini bazı kavramlarla ifade eder. Bu bakımdan, bir düşüncüyü, bir görüşü ve bir inancı anlamak veya tanımlamak için en uygun yöntem o düşüncenin kavramlarını doğru bir şekilde anlayıp o kavramları kullanmaktır.

Kavram, bir fikri, bir düşüncüyü ve bir sistemi anlatmak için kullanılan, o fikrin, o düşüncenin ve o sistemin ifade edilmesinde ve açıklanmasında baş rolü oynayan sözcüklerdir. Bir şeyin kavramı o şeyin bilgisi demektir. Kur'an bilgileri de kavramlarla ifade edilmiştir. Kavramların anlamları yalnız başlarına değil daima bir sistem içinde değer kazanır. Kur'an kavramları, Kur'an'ın bütünlüğü içinde doğru anlaşılır. Kur'an kavramlarının anlamı ne daraltılmalı ne de genişletilmelidir aksi hâlde Kur'an'ın yanlış anlaşılmasına neden oluruz. (DİB, Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 364.)

Bir bilim dalının doğru ve eksiksiz olarak anlaşılabilmesi için o bilim dalında kullanılan kavramlar doğru bilinmelidir. İslam dinini doğru anlamamanın yolu da Kur'an'ı okuyup doğru anlamakla olur. Kur'an'ı doğru anlamamanın yolu da onun kavramlarını öğrenmekten geçer. Kur'an, kendi kavramlarını kendisi açıklayan bir kitaptır; bu nedenle kavramların anlamlarını öncelikle Kur'an'dan öğrenmek gerekir. Kur'an'ı doğru anlamaya çalışırken başvurulacak ilk kaynak yine kendisidir. İkinci dereceden kaynaklar ise sahih hadisler ve Peygamber'in (s.a.v.) hayatını anlatan siyerlerdir.

İslam dininin temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'i okumanın amacı; onu doğru anlamak ve hayata geçirmektir. Müslüman bir kimsenin ibadetlerini istenilen şekilde yerine getirilebilmesi için Kur'an'ı doğru okuması ve anlaması gerekir. Kur'an'daki

temel kavramları ne kadar doğru anlarsak İslam'ın mesajını da o kadar doğru anlar ve hayatımıza uygularız.

Kur'an Arapça indirilmiş bir kitaptır; nitekim Kur'an'ın ilk muhatabı olan sahabeler de Arapça konuşuyor ve kendi dilinde inen ayetleri ve ayetlerdeki kavramları anlıyorlardı. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de sahabi bir konu hakkında soru sorduğunda Kur'an ayetlerini açıklıyor ve böylece ayetlerin doğru anlaşılmasını sağlıyordu. Günümüzde Kur'an-ı Kerim'in doğru anlaşılmasının en önemli kuralı, Kur'an kavramlarının öğrenilmesidir. Bundan dolayı Müslümanlar, Kur'an'ı okuyup araştırmalı ve Kur'an'ın kavramlarını en doğru şekilde öğrenmeye gayret etmelidir. Kur'an'ı daha iyi anlayıp hayatımızın merkezine alabilmek için en önemli kural, düşüncelerimizi doğru kavramlarla inşa etmektir.

Görsel. 12: "Müslüman, Kur'an'ı doğru anlar ve onu hayatına uygular."

8. KUR'AN'DAN MESAJLAR: KEHF SURESİ 107-110. AYETLER

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا ۖ
 خَالِدِينَ فِيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلًا ۝ قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ
 رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا ۝
 قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ وَاحِدٌ فَمَنْ كَانَ
 يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ۝

"İman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapanlara gelince, onlar için de konak olarak firdevs cennetleri vardır. Orada ebedî kalacaklardır. Oradan hiç ayrılmak istemezler. De ki: 'Rabbimin sözleri için denizler mürekkep olsa ve bir o kadar mürekkep ilâve etseydik dahi rabbimin sözleri bitmeden önce mutlaka deniz tükenirdi.' De ki: 'Ben, yalnızca sizin gibi bir insanım. Şu var ki bana, ilahınızın, sadece bir ilah olduğu vahyolunuyor. Artık her kim Rabbine kavuşmayı bekliyorsa dünya ve ahirete yararlı iş yapsın ve Rabbine ibadette hiçbir şeyi ortak koşmasın.'" (Kehf suresi, 107-110. ayetler)

Kehf suresinin 107 ve 108. ayetlerinde Allah'a (c.c.) iman edip güzel ve faydalı işler yapan kimselerin Firdevs cennetine yerleştirileceği ve orada ebedi kalacakları bildirilmektedir. Bu kimseler Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu kazanmak için gayret etmişler ve amellerini de O'nun emirleri doğrultusunda işlemişlerdir. Firdevs "bahçelerin en iyisi, ortası, en güzel yeri, üzüm bağı, ağaçları sık ve çeşitli olan veya etrafı çevrili olan bahçe" anlamına gelir. Resûlullah (s.a.v.) bir hadisinde şöyle buyurur: "Cennette yüz derece vardır. Her derece arası, gökle yer arası kadar geniştir. Allah onları kendi uğrunda cihat edenler için hazırlamıştır. Allah'tan istediğiniz zaman ondan firdevsi isteyiniz. O, cennetin ortası ve en yüksek yeridir. Cennetin nehirleri oradan fışkırır. Üstünde de Yüce Rahmân'ın arşı vardır." (Beyhakî, IX, 159)

Kehf suresinin 109. ayetinde yer alan Allah'ın (c.c.) sözlerinden maksat O'nun ilmi ve hikmetidir. Yüce Allah'ın (c.c.) ilmi ve hikmeti sonsuz ve sınırsızdır; denizler ise büyüklüğüne rağmen sonlu ve sınırlıdır. Şu hâlde Allah'ın (c.c.) ilmini ve hikmetini yazmak için denizlerin tamamı mürekkep olarak kullanılsa bir o kadar da ilâve edilse yine de Allah'ın (c.c.) ilmini yazmaya yeterli olmaz. Lokman suresinin 27. ayetinde de şöyle buyrulur: "Eğer yeryüzündeki bütün ağaçlar kalem olsaydı, deniz de ardından ona yedisi daha eklenmek üzere- mürekkep olsaydı yine de Allah'ın sözleri tükenmezdi; Allah azîzdur, hakîmdir."

Kehf suresinin 110. ayetinde Hz. Muhammed'in insan olduğu ve vahiy aldığı vurgulanmaktadır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) sadece kendisine vahyedilenleri bilir. Onun Allah'ın (c.c.) bütün ilmini kuşatması mümkün değildir. Allah (c.c.), Peygambere (s.a.v.) bütün insanların tanrısının bir tek Tanrı olduğunu ve kim Rabb'ine kavuşmayı umuyorsa güzel işler yapmasını ve O'na kullukta başkalarını ortak koşmamasını (şirk) bildirmiştir.

İslâm'a göre en büyük günah Allah'a (c.c.) ortak koşmaktır. **Şirk**, Allah (c.c.) ile birlikte başka varlıkların da tanrı olduklarını kabul etmek ve onlara kulluk etmektir. Allah (c.c.) şirk koşmayı kesinlikle affetmeyeceğini Nisâ suresi, 116. ayetinde bildirmiştir: "Şüphesiz Allah, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bunun dışındaki günahları, dilediği kimseler için bağışlar. Allah'a ortak koşan, kuşkusuz, derin bir sapıklığa düşmüştür." Şirkin açığı olduğu gibi gizlisi de vardır. Allah'tan (c.c.) başkasına tapmak, ondan yardım dilemek, ona itaat etmek, onun korumasına sığınmak ve benzeri davranışlar açık şirk sayılmış, gösteriş için Allah'a (c.c.) ibadet etmek de gizli şirk sayılmıştır. (Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, C 3, s. 584-585.)

ÖZET

1. İslam'ın Aydınlik Yolu: Hidayet

Hidayet, Allah'ın (c.c.) insanlara akıl, düşünme, öğrenme, hatırlama gibi yetenekler vermesi ve insanların da bunları kullanarak doğru yolu bulmasına denir. Allah (c.c.), kitap ve peygamberler göndererek insanlara doğru yolu göstermiştir. Allah (c.c.), insanı irade sahibi, aklını kullanabilen bir varlık olarak yaratmış ve yaptıklarından sorumlu tutmuştur. İslam'a göre insan, hidayet yolunu da dalalete sapmayı da kendi seçer. Allah'ın (c.c.) bu konuda herhangi bir zorlama ve baskısı yoktur. Allah (c.c.) insana doğru yolu gösterir; insan da hidayeti veya dalaleti seçer. Allah (c.c.) da kulun bu seçimini gerçekleştirir.

2. Allah'ı Görüyormuşçasına Yaşamak: İhsan

İhsan, insanın, kendisinin Allah'ın (c.c.) huzurunda olduğunu hissetmeye çalışarak onu görüyormuşçasına ibadetlerini yerine getirmesidir. İhsan ile hareket eden kimse, Allah'ın (c.c.), her an onu gördüğü, her yaptığını bildiği hatta kalbinden geçenlerden bile haberdar olduğu duygusunu taşıyacaktır. Ayrıca, Müslüman bilincine sahip kimsenin yaptığı her işi Allah'ın (c.c.) gördüğünü bilerek en güzel şekilde; kurallara uygun, estetik, sağlam ve kaliteli yapması anlamına da gelir. Kur'an'da ihsan ile hareket edenlere **muhsin** denilir. Muhsinler her türlü iyi hasleti kendilerinde toplamak için çaba sarf eden, yaptıkları işleri de en güzel şekilde yerine getirmek için gayret gösteren kişilerdir. İhsan, ibadetlerin ve diğer davranışların Allah'ın (c.c.) rızası gözetilerek içtenlikle karşılıksız ve en güzel şekilde yerine getirilmesi demektir.

3. Allah İçin Samimiyet: İhlas

İhlas, insanın bütün davranışlarında, sözlerinde, inanç ve ibadetlerinde yalnızca Allah'ın (c.c.) rızasını gözetmesidir. İhlas, Allah (c.c.) ile kul arasındadır ve bunu ancak kişinin kendisi ile Allah (c.c.) bilebilir. Allah (c.c.) katında ihlasla yapılmayan ibadetler makbul değildir çünkü ibadetleri ihlasla yapmak Allah'ın (c.c.) bir emridir. İhlas, inançta samimi olmak, yani kullukta Allah'a (c.c.) hiçbir şeyi ortak koşmamaktır çünkü her kim Rabbine kavuşmayı arzu ediyorsa iyi iş yapmalı ve Rabbine kullukta O'na hiçbir şeyi ortak koşmamalıdır. İhlasın zıddı riyadır. Bir davranış sadece Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için yapılırsa ihlas, gösteriş için yapılırsa riya olur. **Riya**, bir işi Allah'ın (c.c.) rızası için değil gösteriş için yapmaktır. İhlas, Allah'a (c.c.) karşı olduğu gibi insanlara, canlı cansız bütün varlıklara karşı da gösterilen samimiyettir. İhlas ve samimiyet, sadece ibadetlerimizde değil insanlarla olan ilişkilerimizde de son derece önemlidir.

4. Allah'ın Emir ve Yasaklarına Riayet: Takva

Takva, Allah'a (c.c.) iman edip dinin emir ve yasaklarına uyarak Allah'a (c.c.) karşı gelmekten sakınmak, dünya ve ahirette insana zarar verecek inanç, söz ve davranışlardan uzak durmak, her türlü günden sakınmak anlamına gelir. **Takva**, müminin tüm tutum ve davranışlarında Allah'a (c.c.) kulluk bilinciyle hareket ederek Allah'ın (c.c.) koruması altına girmesi, O'na duyduğu sevgi ve saygıyı zedelemekten korkmasıdır. Allah (c.c.), takvayı kulları için bir çıkış ve kurtuluş yolu olarak göstermiş, hesap gününde dikkate alacağı öncelikli değer bu olduğunu bildirmiştir. Allah (c.c.), inananlara şöyle emretmiştir: “İyilik ve takva üzere yardımlaşın; günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın.” (Maide suresi, 2. ayet.)

5. Dosdoğru Yol: Sırat-ı Müstakim

Sırat-ı müstakim, Allah'ın (c.c.) gösterdiği dosdoğru yol, İslam dinidir. Sırat-ı müstakim, Kur'an'ın emirlerinin ve koymuş olduğu ahlaki ilkelerin Hz. Peygamberin (s.a.v.) yaşadığı biçimde yaşanmasıdır. Sırat-ı müstakim Allah'a (c.c.) kulluk etme, Allah'ın (c.c.) ipine (Kur'an) sarılma ve Peygamberin (s.a.v.) sünnetine en güzel şekilde bağlanmadır. Sırat-ı müstakim, bütün peygamberlerin insanlara tebliğ ettikleri Allah (c.c.) yolunun, bir tek Allah'ı (c.c.) kabul esasına dayalı tevhit dininin en bariz niteliğidir. Sırat-ı müstakim, bütün peygamberlerin, salih, sadık, muttaki ve Allah'ın (c.c.) hidayete erdirdiği insanların izlediği yoldur.

6. Allah Yolunda Mücadele: Cihat

Cihat, Allah (c.c.) yolunda savaşmak anlamını ifade ettiği gibi dini öğrenmeyi, dinin emir ve yasaklarına uymayı, haram ve günahlara karşı nefis ile mücadele etmeyi, İslam'ın bilinmesi, tanınması, yaşanması ve yüceltilmesi için çalışmayı da ifade eder. Cihat kavramı birçok farklı anlamlar içermektedir. Cihat, İslam'ın, en yakından başlanılarak topluma anlatılması, **tebliğ** edilmesi; insanları Allah'ın (c.c.) yoluna **davet** ve **irşat** edilmesiyle gerçekleşir.

İslam'ı anlatmak ve yaşayarak insanlara tebliğ etmek, Allah'ın (c.c.) emir ve buyruklarının gereğini yerine getirmek ve bu konuda sabırlı olmak, kötülüklerle mücadele etmek, düşmanın veya şeytanın hile ve tuzaklarına karşı koymak, iyilikleri yayıp kötülükleri ortadan kaldırmak için çalışmak, anneye, babaya hizmet etmek, Allah'a (c.c.) itaat konusunda kendi nefsi ile mücadele etmek, salih amel işlemek, fitne fesadı önlemek ve gerektiğinde Allah (c.c.) yolunda düşmana karşı savaşmak cihat olarak kabul edilmiştir.

Cihat kavramı, Mekke ve Medine Dönemlerinde farklı anlamlarda kullanılmıştır. Mekke Dönemi'nde inen Mekkî ayetlerde cihat kavramı İslam'ın **tebliğ** edilmesi, dinin emir ve yasaklarına uyulması, İslam'ın yaşanması, yüceltilmesi için gösterilen çaba anlamında kullanılmıştır. Medine Dönemi'nde inen Medenî ayetlerde fiilî savaşların yapılmaya başlanması ile cihat, savaş anlamını da içermeye başlamıştır. Cihadın bu şekildeki anlamı milletin inancı, varlığı, vatanı, bekası ve hürriyeti için yapılan silahlı mücadeledir. Her asırda olduğu gibi asrımızda da barışın sağlanabilmesi, dinin, vatanın, nesillerin korunabilmesi, herkesin dinini özgürce yaşayabilmesi için son çare savaşmaktır.

7. İyi, Doğru ve Güzel Davranış: Salih Amel

Salih amel, Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu kazanmak için iyi niyetli olarak yapılan inanç, ibadet ve ahlakla ilgili tüm güzel davranışlar ve faydalı işler demektir. Allah'ın (c.c.) emirlerini yerine getirmeye, haramlarından sakınmaya da **salih amel** denir. Allah'ın (c.c.) emrettiği ibadetleri en güzel şekilde yerine getirmek, iyiliği emredip kötülükten nehy etmek, ilim öğrenmek, yardım etmek, yoldaki bir engeli kaldırmak, toplu taşıma araçlarında yaşlı, hasta ve çocuklu kimselere yardımcı olarak onlara ve yer vermek, trafik kurallarına uymak, selam alıp selam vermek gibi birçok iyi davranış salih amel olarak kabul edilir. Bir davranışın Allah (c.c.) katında makbul olabilmesi, onu yapan kimsenin mümin olması ve bu davranışın ihlas ile yapılmasına bağlıdır. Kur'an'da pek çok ayette, iman etme ve salih amel işleme peş peşe zikredilmiştir. Bu da iman ve salih amel arasındaki bağın önemini açıkça göstermektedir. İslam'da öncelikli olan imandır. Bundan sonra ise imanın gerekleri olan namaz, oruç, hac, zekât ve insanlık için faydalı olan diğer güzel işler gelmektedir.

İslam'ı Doğru Anlamada Kur'an'da Geçen Kavramları Tanımanın Önemi

İslam dininin temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'i okumanın amacı; onu doğru anlamak ve hayata geçirmektir. Müslüman bir kimsenin ibadetlerini istenilen şekilde yerine getirilebilmesi için Kur'an'ı doğru okuması ve anlaması gerekir. Kur'an'daki temel kavramları ne kadar doğru anlarsak İslam'ı da o kadar doğru anlar ve hayatımıza uygularız.

8. Kur'an'dan Mesajlar: Kehf Suresi 107-110. Ayetler

“İman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapanlara gelince, onlar için de konak olarak Firdevs cennetleri vardır. Orada ebedî kalacaklardır. Oradan hiç ayrılmak istemezler. De ki: Rabb'imın sözleri için denizler mürekkep olsa ve bir o kadar mürekkep ilâve etseydik dahi Rabbimin sözleri bitmeden önce mutlaka deniz tükenirdi. De ki: Ben, yalnızca sizin gibi bir insanım. Şu var ki bana, ilâhınızın, sadece bir ilâh olduğu vahyolunuyor. Artık her kim Rabb'ine kavuşmayı bekliyorsa dünya ve ahirete yararlı iş yapsın ve Rabb'ine ibadette hiçbir şeyi ortak koşmasın.” (Kehf suresi, 107-110. ayetler)

Kehf suresinin 107 ve 110. ayetlerinde Allah'a (c.c.) iman edip güzel ve faydalı işleri yapan kimselerin Firdevs cennetine yerleştirileceği ve orada ebedî kalacakları bildirilmektedir. Kehf suresinin 109. ayetinde yer alan Allah'ın (c.c.) sözlerinden maksat O'nun ilim ve hikmetidir. Yüce Allah'ın (c.c.) ilim ve hikmeti sonsuz ve sınırsızdır; denizler ise büyüklüğüne rağmen sonlu ve sınırlıdır. 110.ayette ise: İslâm'a göre en büyük günahın Allah'a (c.c.) ortak koşmak olduğu belirtilmektedir. Şirk, Allah (c.c.) ile birlikte başka varlıkların da tanrı olduklarını kabul etmek ve onlara kulluk etmektir. Şirkin açığı olduğu gibi gizlisi de vardır. Allah'tan (c.c.) başkasına tapmak, ondan yardım dilemek, ona itaat etmek, korumasına sığınmak ve benzeri davranışlar açık şirk sayılmış, gösteriş için Allah'a (c.c.) ibadet etmek de gizli şirk sayılmıştır.

3. ÜNİTE

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisi Allah (c.c.) katında ibadet ve davranışların değerli olabilmesi için kişinin yapması gereken hususlar biridir?

- A) İhlas
- B) Riya
- C) İrşat
- D) Tebyin

2. “Ey insanlar! İşte size Rabbinizden bir öğüt, kalplere bir şifa ve inananlar için yol gösterici bir rehber ve rahmet (olan Kur'an) geldi.” (Yunus suresi, 57. ayet.)

Bu ayete göre aşağıdakilerden hangisi Kur'an'ın bir özelliği değildir?

- A) Şifa
- B) Rehber
- C) Öğüt
- D) Tebliğ

3. “(Ey Peygamber) de ki: Ey insanlar, şimdi size Rabb'inizden hakikat (bilgisi) gelmiş bulunuyor artık. Bundan böyle her kim ki doğru yolu izlemeyi (hidayeti) seçerse bunu kendi lehine seçmiş olacaktır ve her kim ki sapıklığı (dalaleti) seçerse yine bunu kendi aleyhine seçmiş olacaktır ve ben sizin davranışınızdan sorumlu değilim.” (Yûnus suresi, 108. ayet.)

Bu ayette vurgulanan aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kişinin hidayete ermesinde kendi iradesinin hiçbir etkisi yoktur.
- B) Kişinin hidayete ermesi için dini öğrenmesine gerek yoktur.
- C) Peygamberimiz (s.a.v.) bizim davranışlarımızdan sorumludur.
- D) Kişinin hidayete ermesi için doğru yolu seçmesi gerekir.

4. İslam'da “Allah'ı görüyormuş gibi ibadet etmendir. Sen O'nu görmeden de O seni görür.” olarak tanımlanan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İhlas
- B) İhsan
- C) Sırat-ı müstakim
- D) Salih Amel

5. “Bunlar, güzel işlerin peşinde olanlara hidayet ve rahmet kaynağı olan hikmetli kitabın ayetleridir. Namazlarını özenle kılan, zekâtı veren ve ahirete kesin olarak inananlar; İşte Rablerinden gelen doğru yol üzerinde olanlar onlardır, kurtuluşa erenler de yalnız onlardır.” (Lokman suresi, 2 - 5. ayetler.)

Bu ayete göre aşağıdakilerden hangisi kurtuluşa erenlerin özelliklerinden biri değildir?

- A) Namazlarını özenle kılarlar.
- B) Ahirete kesin olarak inanırlar.
- C) İşlerini riya ile yaparlar.
- D) Güzel işler yaparlar.

6. “Ey iman edenler! İçtenlikle ve kararlılık içinde Allah’a tövbe edin. Umulur ki Rabb’iniz kötülüklerinizi örter ve sizi altından ırmaklar akan cennetlerine koyar...” (Tahrîm suresi, 8. ayet.)

Yukarıdaki ayette yer alan altı çizili kelime Kur’an’ın hangi temel kavramına vurgu yapmaktadır?

- A) Sırat-ı müstakim
- B) İhlas
- C) Cihat
- D) Salih Amel

7. **Fatiha suresinde geçen “sırat-ı müstakim” kavramının anlamı aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Apaçık, dosdoğru ve hak yol
- B) Samimiyet, içtenlik, kalbî ve karşılıksız sevgi
- C) Bilinçli davranma, uyanık ve dikkatli olmak, sakınmak
- D) Gayret etmek, bir işi yapabilmek için bütün imkânları kullanmak

8. İslam’da, “insanın her hâlinde Allah’a karşı saygılı olması, O’na itaatsizlik etmekten sakınması olarak” tanımlanan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Cihat
- B) İhsan
- C) Takva
- D) İrşat

9. Aşağıdakilerden hangisi cihatla ilgili bir kavram değildir?

- A) Kital
- B) Tebliğ
- C) Emr-i bi'l-maruf ve nehy-i ani'l-münker
- D) Dalalet

10. “İman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapanlara gelince, onlar için de konak olarak firdevs cennetleri vardır. Orada ebedî kalacaklardır. Oradan hiç ayrılmak istemezler. De ki: Rabb'imın sözleri için denizler mürekkep olsa ve bir o kadar mürekkep ilâve etseydik dahi Rabb'imın sözleri bitmeden önce mutlaka deniz tükenirdi. De ki: Ben, yalnızca sizin gibi bir insanım. Şu var ki bana, ilâhınızın, sadece bir ilâh olduğu vahyolunuyor. Artık her kim rabbine kavuşmayı bekliyorsa dünya ve ahirete yararlı iş yapsın ve Rabb'ine ibadette hiçbir şeyi ortak koşmasın. (Kehf suresi, 107-110. ayetler)

Bu ayette aşağıdaki konulardan hangisine değinilmemiştir?

- A) Cihat, Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için yapılır.
- B) İman edip salih amel işleyenler cennete gidecektir.
- C) Rabbimizin ilmi ve sözleri sonsuzdur.
- D) Allah'a (c.c.) karşı şirk yasaktır.

CEVAP ANAHTARI

1. ÜNİTE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	D	A	B	C	B	C	C	D	A	C

DOĞRU SAYISI

YANLIŞ SAYISI

2. ÜNİTE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	B	D	A	C	B	C	D	D	A	C

DOĞRU SAYISI

YANLIŞ SAYISI

3. ÜNİTE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	D	D	B	C	B	A	C	D	A

DOĞRU SAYISI

YANLIŞ SAYISI

SÖZLÜK

A

adalet : 1. Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme, doğruluk. 2. Haklıya hakkını verme, suçluyu cezalandırma.

ahiret : Dünya hayatındaki amel, söz, davranış ve eylemlerin sonuçlarının alınacağı ve değerlendirileceğı zaman.

ahlak : İnsanın yaratılışından gelen özellikleri ile insanların iyiliğini ve mutluluğunu hedef alan kuralların hayata geçirilmesi ile kazanılan iyi ve güzel davranışlar.

ahzâb : Grup, topluluk.

âlem : 1. Yeryüzü ve gökyüzündeki nesnelerin oluşturduğu bütün, evren. 2. Dünya, cihan.

amel : Yapılan iş, eylem, fiil.

amel defteri : İnsanların dünyadaki iyi ya da kötü tüm düşünce, söz ve davranışlarının Kirâmen Kâtibîn adlı melekler tarafından yazıldığı belge.

B

ba's : Öldükten sonra tekrar dirilmek.

batıl : İnançlar bakımından gerçek olmayan, geçersiz.

berzah : Ölümle başlayıp tekrar dirilme zamanına kadar sürecek olan ara dönem.

beşer : İnsanoğlu, insan.

biat : 1. Söz verme amacıyla el sıkma. 2. Birinin hâkimiyetini kabul etme ve emirlerine bağlılığını bildirme.

C - Ç

cehd : Fazla çalışma, güç ve kuvvetini sarf etme.

cehennem : İnanılması gereken şeylere inanmayan ya da inandığı hâlde inanmayanların hayatını sürdüren ve günahı affedilmeyen insanların ahiret âleminde cezalandırılacakları yer.

cenaze : Kefenlenip tabuta konmuş, gömülmeye hazırlanmış insan ölüsü.

cennet : Günahsız, günahları affedilen ya da günahlarının cezasını cehennemde çekmiş olan mü'minlerin, içerisinde sonsuza dek kalacakları yer.

cihat : 1. İslam dininin insanlığın huzuru ve güzelliği için koymuş olduğu ilkeleri, hayata katıp yaşanabilir duruma getirebilmek için çalışma ve gayret sarf etme. 2. İyiliğin yerleşmesi ve kötülüğün ortadan kalkması için maddi ve manevi tüm imkânları kullanarak gayret sarf etme.

D

dalalet : 1. Sapkınlık, doğru yoldan ayrılma. 2. Haktan yüz çevirip batıla yönelme, ilahi buyruklara aykırı davranma.

E

ecel : 1. Süre, belirlenmiş vakit. 2. Ölüm için belirlenen ve takdir edilen zaman.

ehl-i beyt : Hz. Muhammed'in (s.a.v.) başta çocukları ve torunları olmak üzere birinci dereceden yakınlarından oluşan aile efradı.

estetik : Güzellik duygusu ile ilgili olan.

evrensel : Bütün insanlığı ilgilendiren, âlemşümul, cihanşümul.

F

farz-ı ayn : Dinen sorumlu sayılan kimselerin her birinin ayrı ayrı yapması zorunlu olan fiiller, emirler.

farz-ı kifaye : Dinen sorumlu sayılan kimselerden bazılarının yapmalarıyla diğerlerinden sorumluluk kalkan fiiller, emirler.

fitri : Doğuştan gelen.

fitne : 1. Bozgunculuk, karışıklık, kargaşa, geçimsizlik, genel güvenliği bozma. 2. Şeytanın hile ve tuzakları, şeytanın zayıf ruhlu kişilere aşladığı batıl inanç, kuruntu.

G - Ğ

gayb : 1. Göz önünde olmayan, gözle görülmeyen, gizli olan. 2. Akıl ve duyular yoluyla hakkında bilgi edinilmeyen varlık alanı.

gaye : Elde edilmesi gereken, ulaşılmak istenen şey, amaç.

günah : Dinin emir ve yasaklarına aykırı olarak yapılan söz, iş ve davranışlar.

güven : Kuşku duymaksızın inanma, itimat.

H

hadis : Hz. Muhammed'in (s.a.v.) söz ve davranışları, bu söz ve davranışları inceleyen bilim.

hak : 1. Dava veya iddiada gerçeğe uygunluk, doğruluk. 2. Verilmiş emekten doğan manevi yetki. 3. Adaletin, hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı şey, kazanç. Pay.

haram : Dinî bakımdan yasak olan.

haşır : Bütün canlıların öbür dünyada yeniden diriltilerek 'mahşer' denilen yerde dünyadaki yaptıklarının ve yapmadıklarının hesabını vermek üzere bir araya gelmeleri, getirilmeleri.

hayır : 1. İyilik, karşılık beklenmeden yapılan yardım. 2. İyi, hayırlı, yararlı, faydalı.

helal : Dinî bakımdan kullanılmasına, yapılmasına, söylenmesine, yenilip içilmesine izin verilen şey.

hidayet : 1. Doğru yolu gösterme, doğru yolu bulma, rehberlik yapma, irşat etme. 2. Günahlarla iç içe bir hayat yaşayan kimsenin dindar hâle gelmesi; günahlarını terk ederek İslam dinine uygun ahlak, ibadet ve davranışlar kazanması.

hikmet : Bilgelik. Özlü söz, vecize.

hilye : 1. Güzel nitelikler, güzel yüz, şemail. 2. Hz. Peygamberin (s.a.v.) bedensel ve ahlaki özelliklerini ayrıntılarıyla anlatan edebî eser.

hudus : Yok iken ortaya çıkma, oluşma.

I - İ - J

ibadet : 1. Boyun eğme, itaat etme, saygı duyma. 2. Allah'ın (c.c.) insanlara emrettiği ve insanların da Allah'a (c.c.) karşı yapmakla yükümlü oldukları tüm davranışlar.

iffet : Temizlik, namus.

iftira : Bir kimseye kasıtlı ve asılsız suç yükleme, kara çalma.

ihlas : 1. Temiz sevgi ve yürekten bağlılık. 2. İbadetlerdeki içtenlik. 3. İnsanın bütün davranış, söz, inanç ve ibadetlerinde yalnızca Allah'ın (c.c.) rızasını gözetmesi.

ihsan etmek : Bağışta bulunmak, kerem etmek, bağışlamak.

ihsan : 1. İyilik etme, iyi davranma. 2. Bağışlama, bağışta bulunma. 3. Bağışlanan şey, lütuf, inayet. 4. Karşılık beklemeden yapılan yardım, iyilik. 5. İnsanın, kendisinin Allah'ın (c.c.) huzurunda olduğunu hissetmeye çalışarak onu görüyormuşçasına ibadetlerini yerine getirmesi.

ikram : 1. Saygı gösterme. 2. Ağır lama. 3. Bir şeyi armağan olarak verme.

ilahî : Allah (c.c.) ile ilgili, Allah'a (c.c.) ait.

imkân : Uygun şart veya durum, olanak.

irşat : Doğru yolu gösterme, uyarma.

İslam : Allah (c.c.) tarafından vahiy yolu ile peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed'e (s.a.v.) bildirilerek bütün insanlığa gönderilen son ve hak din, Müslümanlık.

istiğfar : Bağışlanma ve af isteğinde bulunma.

istismar : Birinin iyi niyetini kötüye kullanma.

itaat : Söz dinleme, boyun eğme, buyruğa uyma.

K

kavlî : Sözlü.

kıtal : Savaş.

kıyamet : Evrende bulunan her şeyin yok olmasıyla, ölen tüm insanların yaptıklarının hesabını vermek üzere diriltilecekleri zaman.

kibir : Kendini beğenme, başkalarından üstün tutma, büyüklenme, benlik, gurur.

kudret : Güç.

kul hakkı : İnsanların birbirlerine geçen emekleri, birbirleri üstündeki hakları.

kutsal : Sıradan olmayan, tek ve özel bir öze sahip varlık.

kültür : Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin.

Kütüb-i sitte : Hadislerin büyük bir kısmını ve genellikle güvenilir olanlarını içeren altı hadis kitabı.

L

lütuf : Önem verilen, sayılan birinden gelen iyilik, yardım, ihsan, inayet.

M

mahrumiyet : Yoksunluk, yoksun olma durumu.

mahşer : Kıyamet günü ikinci kez sura üflendikten sonra bütün insanların diriltilerek, mezarlarından kalkıp dünyada iken yaptıkları her şeyin hesabını vermek üzere toplanacakları yer.

metafizik : Doğaötesi, tabiatüstü.

mizan : Ahirette insanların günah ve sevaplarının, iyilik ve kötülüklerinin tartılacağı manevi terazi.

muhsin : 1. Güzel davranan, bağışlayan, ikram eden, ihsan eden, iyilik eden. 2. Davranışlarında Kur'an-ı Kerim ve sünneti esas alan ve toplumun kabul ettiği üstün değerlere aykırı hareket etmeyen.

mukatele : bk. kıtal. Savaş.

mutasavvıf : Tasavvufçu, tasavvufu yaymaya ve tanıtmaya çalışan, tasavvuf yoluna giren kimse.

mücahede : 1. Çalışma, gayret. 2. Allah'ın (c.c.) adını yüceltmek amacıyla yapılan savaş, çarpışma.

mücahit : Allah (c.c.) yolunda mücadele eden kişi.

müellif : Yazar.

müsamaha : 1. Bağışlama, kolaylık gösterme. 2. İslam'da bir kimsenin hatasını yüzüne vurup mahcup etmeksizin hoş görme, anlayış göstererek bağışlama veya hatasını düzeltmesi için imkân verme.

müstesna : Benzeri az bulunan, benzerlerinden ayrı, üstün olan, seçkin.

mütevazı : Alçak gönüllü.

müttaki : 1. Korunan, sakınan, çekinen, takvalı, dinî konularda bilinçli, şuurlu kimse. 2. Şirkten sakınan, hayatının her alanındaki kuralları yalnızca Allah'tan (c.c.) alan kimse.

N

nefis : 1. Can. 2. Kişi, zat, varlığın kendisi. 3. Kötü huy ve çirkin davranışların kaynağı.

nizam : Düzen.

O - Ö

ölüm : Vefat, ecel, canlıların hayatının sona ermesi.

P

peygamber : Allah'ın (c.c.) kendi katından kullarına göndermiş olduğu inanç esaslarını, ibadet biçimlerini, tüm emir ve yasaklarını, ahlaki kuralları, bildirmek; insanlara güzeli, doğruyu ve yanlış olan şeyleri açıklamak üzere görevlendirdiği ve vahiyle desteklediği seçilmiş insan.

put : Bazı ilkel toplumlarda doğüstü gücü ve etkisi olduğuna inanılan canlı veya cansız nesne, tapınacak, sanem.

R

Rab : Allah (c.c.), yaratan, yaşatan, büyüten ve yöneten.

rahmet : Acıma, merhamet etme, bağışlama, esirgeme, şefkat gösterme.

resûl : Kendisine kitap indirilmiş peygamber.

riya : İkiyüzlülük. Gösteriş.

S

sahabi : Hz. Muhammed'i (s.a.v.) görmüş, sohbetinde bulunmuş ve Müslüman olarak vefat etmiş kimseler, ashap.

sahih : Sağlam kabul edilmesi için gerekli şartları taşıyan ve dinî konularda delil olarak kullanılan hadis, bu hadisleri toplayan kitap türü.

salih amel : Dayanaklarını Kur'an-ı Kerim ve sünnetten alan, insanın imanını güçlendirmek için niyetli olarak yapılan tüm güzel davranışlar, inançlar, ibadetler ve insanlığın faydasına yapılan işler.

sevap : Bir şeyin karşılığını verme, ödeme, mükâfat, ecir.

sıddık : 1. Hiçbir zaman yalan söylemeyen ve yerine getiremeyeceği sözü vermeyen, sözünde duran, çok dürüst. 2. Hakkı ve gerçeği tereddütsüz kabullenen, gerçeklere içtenlikle inanan.

sırat : Mahşer yerinden itibaren cehennemin üzerinden cennete kadar uzanan ve insanların dünyada yapmış oldukları davranışlar ve imanlarına göre üzerinden geçecekleri veya geçemeyecekleri köprü.

sırat-ı müstakim : Hiçbir eğriliği olmayan, Allah'ın (c.c.) gösterdiği dosdoğru yol.

sorumluluk : Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, mesuliyet.

suistimal : Kötüye kullanmak.

sünen : 1. Sünnet kelimesinin çoğul hâli, sünnetler. 2. Fıkıh ilminin konuları esas alınarak bölümlere ayrılan hadis kitapları.

sünnet : Hz. Peygamber'in (s.a.v.) söz, fiil ve onaylarının ortak adı.

Ş

şahsiyet : Kişi, kişilik, belirgin özellik.

şehadet : Allah (c.c.) yolunda veya onun korunmasını emrettiği kutsal değerler olan din, vatan, namus, mal ve can güvenliği için mücadele ederken ölme, şehitlik.

şemail : Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ahlak ve alışkanlıklarını konu edinen eserler.

şirk : 1. Denklik, ortaklık, ortak olma, eş koşma. 2. Allah'a(c.c.) inanmakla birlikte başka varlıkları da tanrı kabul etme.

şükretmek : 1. Allah'a (c.c.) duyulan minneti dile getirme. 2. Mutlu bir olay veya durumdan, yapılan iyilikten duyulan hoşnutluğu bildirme.

T

tahrif : Bir şeyin aslını bozma.

takrir : Sünnetin kısımlarından biri, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) onayları.

takva : 1. Allah'tan (c.c.) korkma. 2. Dinin yasak ettiği şeylerden sakınma, buyurduklarını yerine getirme.

tasavvuf : 1. İslam'ın ruhi ve manevi yönünü öne çıkaran, insana Allah'ı görüyormuşçasına bir ibadet ve davranış bilinci kazandırmayı hedefleyen düşünce biçimi, hayat tarzı. 2. Kötü huyları terk edip güzel huylar edinme; Hz. Muhammed'in (s.a.v.) edep ve ahlakını davranış hâline getirme yolu.

tasdik : Doğrulama, onaylama.

taziye : Ölen kimsenin yakınlarına başsağlığı dileme.

tebliğ : 1. Bildirme, haber verme. 2. Açıklanması gereken dinî bir hükmü, gerektiğinde örnekler vererek gerektiğinde nasihat ederek sözlü ve yazılı bir biçimde eksiksiz olarak anlatma; etkileyici bir dille insanlara duyurma.

tebyin : Bir şeyin açığa kavuşması, açıkça söyleme, anlaşılır bir dille açıklama.

tecelli : 1. Ortaya çıkma, görünme. 2. Tasavvufta gaybden gelen ve kalpte ortaya çıkan nurlar; Allah'ın isim ve sıfatlarıyla sûfinin kalbinde tezahür etmesi.

temsil : Simge, örnek olma, belirgin özellikleri ile yansıtmak, birinin veya bir topluluğun adına davranma.

teşri : Hüküm koyma, yasama.

tevazu : Alçak gönüllülük, gösterişsizlik.

tevbe : Kulun işlediği kötülük ve günahlara pişman olup, onları terk ederek Allah'a (c.c.) yönelmesi; emirlerine uymak ve yasaklarından kaçınmak suretiyle Allah'a (c.c.) sığınarak bağışlanmasını dilemesi.

tevekkül : Herhangi bir işte elinden geleni yapmak, daha sonrasını Allah'a (c.c.) bırakmak.

tezkiye : 1. Temizleme, paklama, arıtma 2. Yüce Allah'ın (c.c.) şirk, küfür, günah ve cehalet gibi çirkin düşünce ve davranışlardan insanı temizleyip arındırması.

U - Ü

uluhiyet : İlahlık, Tanrılık sıfatı.

ümmet : Hz. Muhammed'e (s.a.v.) inanarak, onun yaptıklarını ve söylediklerini uygulayarak, onun ilkeleri etrafında toplanan Müslümanların tümü.

V - Y - Z

vahiy : Allah'ın (c.c.) peygamberlerine iletmek istediği mesajları melek aracılığıyla bildirmesi.

vakar : 1. Ağırbaşlılık, heybet, ciddiyet, onur, haysiyet, izzet ve şeref. 2. İnsanın kişiliğini koruması, şahsiyetini zedeleyecek her türlü davranıştan sakınması.

vefat : Ölüm

KAYNAKÇA

- Ahmed b.Hanbel, **Müsned**, Beyrut, 1991.
- **Alevilik-Bektaşılık Araştırmaları Dergisi**, Köln-Almanya, 2015.
- ALTINDAŞ, Hayrani “Hayatın Değeri”, **Din ve Ahlak Felsefesi**, Ankuzem, Ankara, 2011.
- Bâbanzâde Ahmed Naim, **Sahîh-i Buharî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi**, DİB Yayınları, Ankara, 1987.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, **el-Câmiu’s-sahih**, 1-8, Riyad, Tz.; Kahire,1400/1979; İstanbul, 1979.
- COŞAN, M. Es’ad, **Makalat-ı Hacı Bektaş-ı Veli**, Server Yayınları, İstanbul, 2013.
- Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah, **Sünen**, Kahire, Beyrut, 1987.
- Ebu Dâvûd, Süleyman b. el-Eş’as es-Sicistânî, **es-Sünen**,1-4, Beyrut, 1409/1988.
- ERSOY, Mehmet Akif, **Safahat**, Metin Yayın Dağıtım, İstanbul, 1994.
- GÜNGÖR, Mevlüt, “Kur’anın Hz. Peygamber’in Sünnetine Verdiğı Değer”, Sünnetin Dindeki Yeri, Tartışmalı İlmi Toplantılar Dizisi, Ensar Neşriyat, İstanbul, 1997.
- HIZLI, Mefail, “Arşiv Belgelerine göre Osmanlılarda Hz. Peygamber Sevgisi”, Diyanet İlmi Dergi, Sayı: Peygamberimiz Hz. Muhammed (S.A.V.)-Özel Sayı, Ankara, 2000.
- İbn-i Kesîr, Ebu’l-Fidâ İsmâîl b. Umer, **Hadislerle Kur’ân-ı Kerîm Tefsiri**, (Terc.: Bekir Karlığa ve Bedrettin Çetiner), Çağrı Yayınları, C 2, İstanbul, 1983.
- İmam Gazalî, **İhyâ-u Ulûmîd-Dîn**, Tercüme: Sıtkı Gülle, Huzur Yayıncılık, C 1, İstanbul,1998.
- **İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Komisyon, C 1-44, İstanbul, 1998.
- KOÇYİĞİT, Talât, **Hadîs Usûlü**, AÜİF Vakfı Yayınları, Ankara, 1967.
- Komisyon, **Dini Kavramlar Sözlüğü**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2015.
- Komisyon, **Dinî Kavramlar Sözlüğü**, DİB Yayınları, Ankara, 2006.
- Komisyon, **Dinî Terimler Sözlüğü**, MEB Yayınları, Ankara, 2009.
- Komisyon, **Diyanet İlmihali**, TDV Yayınları, C 1-2, Ankara, 2010.
- Komisyon, **Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir (1-5)**, DİB Yayınları, Ankara, 2007.

- ÖZEL, Ahmet, “Cihad”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, C 7, Ankara, 1997.
- TABERİ, Ebu Cafer Muhammed bin Cerir’üt, **Tarih-i Taberi** (I-IV), (Terc.: M. Faruk Gürtunca), Sağlam Yayınevi, İstanbul, 1982.
- TOPALOĞLU, Bekir ve diğlerleri, **İslam’da İnanç Esasları**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakùltesi Yayınları, No. 157, İstanbul, 1998.
- TOPRAK Süleyman, **Ahirete İman**, DİB Yayınları, Ankara, 2015.
- TOPRAK, Süleyman, **Ölümden Sonraki Hayat**, Nur Basımevi, Konya, 1986.
- **TDK Türkçe Sözlük**, TDK Yayınları, Ankara, 2012.
- ULUDAĞ, Süleyman, “Mücadele”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C 31, İstanbul, 1998.
- **Yazım Kılavuzu**, TDK Yayınları, Ankara, 2012.
- YAZIR, Elmalılı Muhammed Hamdi, **Hak Dini Kur’an Dili** (1-10), Hikmet Neşriyat, İstanbul, 2001.

İNTERNET KAYNAKÇASI

- www.tdk.gov.tr (Erişim Tarihi: 12.12.2018)
- www.isam.org.tr (Erişim Tarihi: 12.12.2018)
- www.diyanet.gov.tr (Erişim Tarihi: 12.12.2018)
- kuran.diyanet.gov.tr/mushaf (Erişim Tarihi: 12.12.2018)
- www.hadislerleislam.diyanet.gov.tr (Erişim Tarihi: 12.12.2018)
- www.islamansiklopedisi.info (Erişim Tarihi: 12.12.2018)
- www.shutterstock.com (Erişim Tarihi: 12.12.2018)
- www.sonperygamber.info (Erişim Tarihi: 12.12. 2018)

GÖRSEL KAYNAKÇA

<https://www.ketebe.org/eser/4253?ref=artworks> (ET: 12/12/2018)

<https://www.ketebe.org/eser/2238?ref=artworks> (ET: 12/12/2018)

<https://www.topkapisarayi.gov.tr/tr/ziyaret> (ET: 12/12/2018)

www.trthaber.com/haber/turkiye/sehitlerimiz-son-yolculuguna-ugurlandi-(ET: 12/12/2018)

<https://www.diyagnetdergi.com/diyagnet-cocuk/iten/3423-peygamberimizin-se-maili-ve-hilye> (ET: 12/12/2018)

<https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberDetay/4454> (ET: 12/12/2018)

Murat Kalaycı özel arşivi (ET: 12/12/2018)

<https://islamansiklopedisi.org.tr/sebil> (ET: 12/12/2018)

Diğer görseller yayınevi arşivi ve <https://www.shutterstock.com> adresinden telif ücreti ödenerek kullanılmıştır.